

TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ: KAPSAYICI SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Bursa, Kocaeli, Esenyurt, Sultanbeyli, Şahinbey

Derleyen

Prof. Dr. Ayhan Kaya

Hazırlayanlar

Erkan Dakdevir

Merve Erarslan

Pelin Feymi

Yusuf Gündoğdu

Ercan Kılınç

Cansu Mirzanlı

TÜRKİYE’DE SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ: KAPSAYICI SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Bursa, Kocaeli, Esenyurt, Sultanbeyli, Şahinbey

Derleyen

Prof. Dr. Ayhan Kaya

Hazırlayanlar

Erkan Dakdevir

Merve Erarslan

Pelin Feymi

Yusuf Gündoğdu

Ercan Kılınç

Cansu Mirzanlı

TÜRKİYE’DE SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ:

KAPSAYICI SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Derleyen:

Prof. Dr. Ayhan Kaya

Hazırlayanlar:, Erkan Dakdevir, Merve Erarslan, Pelin Feymi

Yusuf Gündoğdu, Ercan Kılınç, Cansu Mirzan

Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi - 11

SKL International AB

Web Sitesi: www.sklinternational.se

E-mail: info@sklinternational.se

2020

ISBN: 978-91-986427-5-9 (Online PDF Versiyon)

Yayına Hazırlayanlar

Gül Tuçaltan, Burçin İçdem

Kitap Tasarım ve Dizgi

Özge Onogur, Eren Türkmen (Bee Company), M. Cem Kocataş

Baskı ve Cilt

Uzerler Matbaacılık Sanayi Ltd. Şti.

Turan Güneş Bulvarı, No: 22/8 - 26 Çankaya / Ankara

Tel: (312) 441 90 15

Copyright©2020 Tüm hakları saklıdır.

Bu kitap, İsveç Hükümeti tarafından finanse edilen Yerel Yönetişimde Rezilyans Projesi 2018-2020 (RESLOG Türkiye) kapsamında hazırlanmıştır. Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlara (kitabın kapağında belirtilen derleyen ve hazırlayanlar) aittir; hiç bir şekilde yazarların çalıştıkları kurumların ve SKL International’ın resmi görüşlerini yansıtmamaktadır. SKL International kitapta yer alan veriler, analizler, kaynaklar, adı geçen harici veya üçüncü taraf internet sitelerinin URL’lerinin kalıcılığı ve doğruluğu veya web sitelerinde yer alan herhangi bir içeriğin, doğruluk veya uygunluğundan sorumlu değildir.

TÜRKİYE’DE SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ: KAPSAYICI SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Bursa, Kocaeli, Esenyurt, Sultanbeyli, Şahinbey

Derleyen

Prof. Dr. Ayhan Kaya

Hazırlayanlar

Erkan Dakdevir

Merve Erarslan

Pelin Feymi

Yusuf Gündoğdu

Ercan Kılınç

Cansu Mirzanlı

RESLOG

Yeni Nesil Sosyal Hizmetler Projesi • TÜRKİYE

**Swedish Association
of Local Authorities
and Regions**

İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliği (İngilizce kısaltmasıyla SALAR - İsveççe kısaltmasıyla SKR), İsveç'in tüm belediyeleri, il meclisleri ve bölgelerinin üyesi olduğu bir kuruluştur. SALAR ve öncülleri, 100 yılı aşkın bir süredir yerel yönetimleri teşvik etmek ve yerel demokrasiyi güçlendirmek için çalışmalar yapmaktadır. Yerel yönetimlerin günümüzde karşılaştığı uluslararası göç ve iklim değişikliği gibi zorlukların küresel doğası gereği, SALAR sadece İsveç'te değil aynı zamanda uluslararası alanda da önemli bir aktördür. Uluslararası bir belediye örgütü olan Birleşik Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (UCLG) ve kuruluşun Avrupa kolu olan Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi'nde (CEMR) aktif rol almanın yanı sıra, SALAR, Avrupa Birliği Bölgeler Komitesi ve Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Kongresi'nin İsveç delegasyonlarının sekreteryası olarak da görev yapmaktadır.

SKL International
AFFILIATED TO THE SWEDISH ASSOCIATION OF LOCAL AUTHORITIES AND REGIONS

SKL International, tüm hüküm ve tasarrufu SALAR'a ait olan bir uygulayıcı kuruluştur. SALAR adına uluslararası projeler geliştirmek ve uygulamakla yükümlü olan SKL International, İsveç ve diğer ülkelerde gerçekleştirilen iyi uygulama örneklerinden faydalananak, pek çok ülkede yerel yönetim sistemlerinin gelişimini destekleyici faaliyetlerde bulunmaktadır.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesi ve diğer bölgelerdeki çalışmaları ile SKL International, kapsayıcı ve sürdürülebilir yerel yönetim ve yerel hizmet sunumu konularında proje geliştirme, proje yönetimi ve uygulanması da dahil olmak üzere kapsamlı bir bilgi birikimi ve deneyime sahiptir. Merkezi Stockholm'de bulunan SKL International, hâlihazırda dünya çapında, 12 ülkede, İsveç Hükümeti tarafından finanse edilen projelerin uzun vadeli ortağı ve uygulayıcısıdır.

SKL International, tamamlanan projeleri Belediye Ortaklık Ağları Projesi (TUSE-NET) ve Türk-İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı (TUSELOG) ve halen devam eden Yerel Yönetimde Rezilyans (RESLOG Türkiye) projeleri ile yirmi yılı aşkın bir süredir Türkiye'de faaliyette göstermektedir. Böylelikle, hem Türkiye belediyelerini ve belediye birliklerini desteklemekte hem de iki ülkenin yerel yönetimleri arasında kalıcı dostluklar ve iş birliklerinin kurulmasına katkı sağlamaktadır.

Proje Ortakları

**SKL
International**

**Türkiye
Belediyeler
Birliği**

**Çukurova
Belediyeler
Birliği**

**Marmara
Belediyeler
Birliği**

RESLOG Türkiye Proje Ekibi

M. Sinan Özden

Ulusal Proje Yöneticisi
RESLOG Türkiye, Ankara

Gül Tuçaltan

Ulusal Proje Koordinatörü
RESLOG Türkiye, Ankara

Çiğdem Ayşenur Atasoy

Proje Sorumlusu
RESLOG Türkiye, Ankara

Sezin Üskent

Kilit Uzman
RESLOG Türkiye, Ankara

Ervin Sezgin

Marmara Bölgesi Yerel Yönetimler Danışmanı
RESLOG Türkiye, İstanbul

Alim Çopuroğlu

Çukurova Bölgesi Yerel Yönetimler Danışmanı
RESLOG Türkiye, Adana

Yasemin Serpil Olcay

İzleme ve Değerlendirme Uzmanı
RESLOG Türkiye, Ankara

SKL International Merkez Ekibi

Marléne Hugosson

Proje Yöneticisi
SKL International, Stockholm

Ellen Ahlqvist

Proje Koordinatörü
SKL International, Stockholm

Gunnar Andersson

Proje Danışmanı
SKL International, Stockholm

RESLOG Türkiye Projesi Pilot Belediyeleri

**Pilot Belediyelere süreçteki özverili katkıları için
teşekkürlerimizi sunarız.**

ÇUKUROVA BÖLGESİ:

Adana Büyükşehir Belediyesi

Hatay Büyükşehir Belediyesi

Mezitli Belediyesi

Reyhanlı Belediyesi

Sarıçam Belediyesi

Seyhan Belediyesi

MARMARA BÖLGESİ:

Bursa Büyükşehir Belediyesi

Orhangazi Belediyesi

Osmangazi Belediyesi

Sultanbeyli Belediyesi

Şişli Belediyesi

Zeytinburnu Belediyesi

TÜRKİYE’DE SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYE DENEYİMLERİ: KAPSAYICI SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Yürütücü Ekip

Prof. Dr. Ayhan Kaya	Göç ve Uluslararası İlişkiler Uzmanı	RESLOG Türkiye
Dr. Gül Tuçaltan	Ulusal Proje Koordinatörü ve Yerel Yönetişim Uzmanı	RESLOG Türkiye
M.A. Merve Ağca	Göç Politikaları Uzmanı	Marmara Belediyeler Birliği, Göç Politikaları Merkezi

Yayına Katkı Sağlayanlar

Hakan Şanlı	Akıllı Şehircilik ve İnovasyon Dairesi Başkanlığı - ARGE Şube Müdürlüğü	Şube Müdürü	Bursa Büyükşehir Belediyesi
Pelin Feymi	Akıllı Şehircilik ve İnovasyon Dairesi Başkanlığı - ARGE Şube Müdürlüğü	Uzman - Sosyolog	Bursa Büyükşehir Belediyesi
Merve Erarslan	Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı - Sosyal Hizmetler Müdürlüğü	Uzman	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi
Yusuf Gündoğdu	Dış İlişkiler Müdürlüğü	Uluslararası Proje Koordinatörü	Esenyurt Belediyesi
Erkan Dakdevir	Dış İlişkiler Müdürlüğü	İdari Koordinatör	Esenyurt Belediyesi
Halil İbrahim Akıncı	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürü	Sultanbeyli Belediyesi
Mehmet Aktaş	Strateji Geliştirme Müdürlüğü	Strateji Geliştirme Müdürü	Sultanbeyli Belediyesi
Cansu Mirzanlı	Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü	Proje Koordinatörü	Sultanbeyli Belediyesi
Fatih Gökyıldız	Mülteciler Derneği (Sultanbeyli)	Genel Koordinatör Yardımcısı	-

Rukiye Sinekoğlu	Mülteciler Derneği (Sultanbeyli)	Proje Geliştirme Birimi Sorumlusu	-
Ahmet Selman Özdemir	Mülteciler Derneği (Sultanbeyli)	Dijital Medya Sorumlusu	-
Ali Rennan	Mülteciler Derneği (Sultanbeyli)	Tercüman	-
Yahia Othman	Mülteciler Derneği (Sultanbeyli)	Tercüman	-
Sait Şahin	-	Başkan Yardımcısı	Şahinbey Belediyesi
Adem İlik	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	Sosyal Yardım İşleri Müdürü	Şahinbey Belediyesi
Mehmet Dinli	Dış İlişkiler Müdürlüğü	Dış İlişkiler Müdürü	Şahinbey Belediyesi
Gülden Özdemir Bozkurt	Park ve Bahçeler Müdürlüğü	Park ve Bahçeler Müdürü	Şahinbey Belediyesi
Ceyda Alev Çelik	Park ve Bahçeler Müdürlüğü	Peyzaj Mimarı	Şahinbey Belediyesi
Abdullah Mercan	Dış İlişkiler Müdürlüğü	Proje Uzmanı	Şahinbey Belediyesi
Ercan Kılınç	Dış İlişkiler Müdürlüğü	Proje Sorumlusu	Şahinbey Belediyesi

İÇİNDEKİLER

Teşekkür	XIII
Proje Sunuşu	XV
Sunuş	XVII
Önsöz	XIX

Giriş: Kitlese Suriyeli Göçü ve Belediyelerin	
Kapsayıcı Sosyal Hizmet Uygulamaları	1
Göç Süreçleri ve Demografik Bilgiler	5
Anlatı (Hikâyeleştirme) Yöntemi Hakkında	9
Hikâyeleştirme Sırasında Vurgulanan Unsurlar	11
Türkiye'ye Yönelen Kitlese Suriyeli Göçü	13
Sosyal Belediye Hizmetleri, Göç ve Mevzuat	19
Çalışmanın Kapsamı	24
Bursa Büyükşehir Belediyesi: Sosyal Hizmet Belediyeciliği	26
Bursa Göç Tarihi	26
Bursa'da Suriyeliler: Demografik Veriler	28
Bursa'da Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri	29
Bursa ve Sosyal Hizmet Belediyeciliği	33

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi: Veriye Dayalı Sosyal Belediyecilik	37
Kocaeli Göç Tarihi	37
Kocaeli’de Suriyeliler: Demografik Veriler	39
Kocaeli’de Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri	40
Kocaeli ve Sosyal Belediyecilik	42
Esenyurt Belediyesi: Umudun Şehri	46
Esenyurt Göç Tarihi	46
Esenyurt’ta Suriyeliler: Demografik Veriler	47
Esenyurt’ta Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri	48
Umudun Şehri Esenyurt	50
Sultanbeyli Belediyesi: Katılımcı Belediyecilik ve Mülteciler Derneği	54
Sultanbeyli Göç Tarihi	54
Sultanbeyli’de Suriyeliler: Demografik Veriler	56
Sultanbeyli’de Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri	58
Sultanbeyli: Katılımcı Belediyecilik ve Mülteciler Derneği	61
Şahinbey Belediyesi: Sosyal ve Yeşil Belediyecilik	66
Şahinbey Göç Tarihi	66
Şahinbey’de Suriyeliler: Demografik Veriler	69
Şahinbey’de Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri	70
Şahinbey: Sosyal ve Yeşil Belediyecilik	72
Sonuç	76
Kaynakça	80
Derleyen Hakkında	83

Teşekkür

RESLOG ekibi olarak kitabın başlangıcından bitimine kadar bizlere büyük destek veren ve gönüllülük ilkesi etrafında bizlerle birlikte bu yolculuğa çıkmayı kabul eden Bursa Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, İstanbul - Esenyurt Belediyesi, İstanbul - Sultanbeyli Belediyesi, Gaziantep - Şahinbey Belediyesi Başkanları ile çalışmaya katkıda bulunan diğer çalışanlarına teşekkürlerimizi sunmak istiyoruz. Çalışmayı baştan sona birlikte yürüttüğümüz ve hikâyeleştirme yöntemini kullanarak başarı hikâyelerini kaleme alan Pelin Feymi (Bursa Büyükşehir Belediyesi), Yusuf Gündoğdu, Erkan Dakdevir (İstanbul-Esenyurt Belediyesi), Merve Erarslan (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi), Cansu Mirzanlı (İstanbul-Sultanbeyli Belediyesi), Ercan Kılınç'a (Gaziantep-Şahinbey Belediyesi) çok teşekkür ediyoruz.

Yerel Yönetişimde Rezilyans Projesi (RESLOG)

M. Sinan Özden
Ulusal Proje Yöneticisi

Suriye göçünden yoğun olarak etkilenen Türkiye ve Lübnan'da, yerel yönetimler ani ve yoğun nüfus artışını karşılamak durumunda kalmışlardır. Yaşanan yoğun göç karşısında yerel yönetimlerin rezilyanslarını* barışçılık ve kapsayıcılık ilkeleri doğrultusunda artırma ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

RESLOG (Resilience of Local Governance-Yerel Yönetişimde Rezilyans) Projesi, İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliğinin (SKL) girişimiyle ve İsveç hükümetinin finansmanı ile Türkiye ve Lübnan'da eş zamanlı olarak 2018-2020 yılları arasında uygulanan bir projedir.

Projenin Türkiye ayağı, RESLOG Türkiye, İsveç Yerel Yönetimler ve Bölgeler Birliğinin, Türkiye Belediyeler Birliği, Marmara Belediyeler Birliği ve Çukurova Belediyeler Birliği ile kurduğu iş birliği ve proje ortaklığıyla yürütülmektedir. Projede, Marmara ve Çukurova bölgelerinden olmak üzere toplam 12 pilot belediye ile birlikte çalışılmaktadır.

Projenin tüm taraflarının yerel yönetim aktörleri olması, RESLOG Türkiye Projesi'ni benzer projelerden ayırmaktadır. Proje, özellikle Suriye göçü gibi yoğun, ani ve beklenmedik bir göç dalgası karşısında yerel yönetimlerin ve yerel yönetim örgütlerinin karşılaştıkları sorunlara yanıt arayışlarının bir parçasıdır.

RESLOG Türkiye bu doğrultuda ulusal göç politikalarının yerel gerçeklikleri ve ihtiyaçları yansıtacak şekilde geliştirilmesini, bölge birlikleri aracılığıyla belediyeler arası öğrenme ve destek yapılarının güçlendirilmesini, belediye düzeyinde kapsayıcı planlama ve yönetişimin iyileştirilmesini amaçlamaktadır.

* Rezilyans, sarsıcı etkiyi karşılama ve ardından hayatı normale çevirme kabiliyetidir. Rezilyans bir varlık veya sistemin herhangi bir karışıklık veya bozulma sonrasında şeklini (formunu) ve konumunu geri kazanabilme yeteneği olarak da ifade edilmektedir. Türkçede kavram için dayanıklılık, esnek dayanıklılık, dirençlilik gibi karşılıklar aransa da hiçbirisi bu çerçeveyi tam olarak karşılamamaktadır. Tatmin edici bir karşılık bulunana kadar Latince'den Rezilyans sözcüğünü ödünç alarak kullanmanın yerinde olacağını düşündük. Bu sebeple proje boyunca üretilen tüm dokümanlarda bu terimi kullanmayı uygun bulduk.

Sunuş

M. Sinan Özden

Ulusal Proje Yöneticisi

RESLOG Türkiye Projesi

RESLOG Projesi Türkiye ayağında, yerel yönetimler için bilgi zemininin geliştirilmesine büyük önem veriyor. Türkiye belediyeleri, Suriye’den göç akımının başladığı ilk günden itibaren, neredeyse 10 yıla yaklaşan bir süredir insani gerekleri yerine getirmeye ve bir yandan da bu beklenmedik ve güçlü nüfus hareketliliğinde kentleri bayındır tutmaya ve geliştirmeye çalışıyor. Belediyeler de bu konuda uluslararası arenada da övgüyle karşılanıyor ve başarılı sayılıyorlar.

Biz elde edilmiş olan bu deneyimin kayıt altına alınması ve paylaşılması gerektiğine inanıyoruz. Bütün bu süreç boyunca belediyelerimiz uygulamaya ilişkin çeşitli konularda pek çok sorunun doğru yanıtını aradılar. Bu yüzden biz de belediyelerin yoğun uğraşları sırasında dahil olma fırsatı bulamadıkları yenilikçi konuları ve tartışmaları yapabilmelerine olanak tanımak ve bilgi zeminini geliştirmek için RESLOG Türkiye Projesi’nde 12 toplantıdan oluşan “Yerel Yönetişim ve Göç Buluşmaları” toplantı serisini ve bu toplantıların çıktılarının kitaplaştırıldığı *Yerel Yönetişim ve Göç* isimli kitap dizisini tasarladık.

Yerel yönetimde bilgi zeminini güçlendirme konusunda öteden beri oldukça yetkin çalışmalar yapmakta olan Marmara Belediyeler Birliği, iki ayda bir gerçekleştirilen buluşmalarımıza ev sahipliği yapıyor.

Umuyorum ki, RESLOG Projesi ömrünü doldurduktan sonra da bir yönüyle Türkiye belediyelerinin bilgiye erişimini kolaylaştırma, diğer yönüyle belediyeler içinde üretilen bilgiyi kaydetme ve yaygınlaştırma hedefiyle gerçekleştirilen bu buluşmalar ve yayınlar, hem belediyelerimizin hem de belediye birliklerinin katkılarıyla gelenekselleşerek sürecektir.

Önsöz

Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi

Dr. Gül Tuçaltan

Ulusal Proje Koordinatörü

RESLOG Türkiye Projesi

Son on yılda, Türkiye’de yerel yönetimler, giderek farklılaşan kentsel ve toplumsal sorunlara hızla yanıt üretmek gibi ciddi bir sınavla karşı karşıya kaldılar. Yerel yönetimlerin ilk sınavı zorunlu göç sonrası başka bir ülkede ikamet etmek durumunda kalan kırılğan bir nüfusu karşılamak ve buna yönelik insani yardım hizmetlerinin yereldeki koordinasyonunu sağlamaktı. Takip eden on yıllık dönemde ise, sürecin doğal bir sonucu olarak, farklı bir dile ve yaşam kültürüne sahip göçmenler ve mülteciler, emek piyasalarının ve gündelik yaşamın bir parçası haline geldiler. Bu da belediyeleri hem artan nüfus için altyapı planlaması hem de farklı kültürlerle beraber yaşamak, toplumsal uyumu sağlamak ve sürdürmek için gerekli hizmetlerin tariflenmesi gibi iki zorlu meselenin ana aktörü haline getirdi. Bununla beraber, kısıtlı finansal kaynaklar, personel yetersizlikleri, mevcut ulusal göç politikalarının yerel yönetimlerin göç ve kentleşme alanındaki ihtiyaçlarından çok merkezî idare düzeyindeki stratejilere odaklanması ve süregelen göç krizinin yarattığı belirsizlikler (örneğin, Türkiye’nin yakın gelecekte yeni bir kitlesel göç akımına maruz kalıp kalmayacağının kestirilemiyor olması) belediyelerin hareket kabiliyetini kısıtladı.

Özetle, uluslararası kitlesel göç ve Suriye mülteci krizi, Türkiye kentlerinde mekânı demografik, toplumsal, ekonomik, kültürel ve ekolojik açılardan köklü bir şekilde değiştirirken; kentleşme, altyapı ve belediye hizmet sunumu ve kent planlama meselelerini de yeniden ele alma ihtiyacını beraberinde getirdi. Belediyelerimiz, bu çok katmanlı ve karmaşık süreçleri yönetebilmek ve göç kaynaklı kentsel sorunlara yanıt verebilmek için, sahip oldukları hareket alanlarını anlamaya ve bu hareket alanı içinde kısıtlı kaynaklar ile yenilikçi çözümler üretmelerine olanak sağlayacak yeni bilgi, beceri ve uygulama araçlarına ihtiyaç duyuyorlar. Kentlerimizi planlamak için bugüne kadar kullandığımız geleneksel araçlar ve düşünce biçimleriye, içinde bulunduğumuz bu değişken durumu anlamak, ele almak ve değiştirmek için artık yeterli olmuyor.

İşte RESLOG Türkiye Projesi “bilgi zeminini geliştirme faaliyetleri” kapsamında ürettiğimiz bu dizi, belediyelerin tam da bu ihtiyacına yönelik bir çalışma olarak tasarlandı. RESLOG Türkiye *Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi*, göç, kent planlama ve yerel yönetişimin kesişiminde duran ve bu alanın var olan bilgisini yerel karar vericilerin bakış açısı ve uygulamalarını olumlu yönde etkileyebilecek yeni yaklaşımlarla harmanlamayı amaçlayan 12 özgün yayından oluşuyor.

Yayınlar üç temel alana odaklanıyor. Başka bir deyişle, bu dizi içerisinde üç grup kitap yer alıyor. İlk grup, Türkiye’nin göç deneyimini, göç ve yerel yönetişim alanındaki temel kavramları, mevcut yaklaşımları ve bu alandaki doğru bilinen yanlışları ortaya koymayı hedefleyen kitaplardan oluşuyor. Mülteci krizi bağlamında, belediyelerin kapsayıcı hizmet sunumunda karşılaştıkları mali sorunlar ve bu sorunlara yönelik kaynak yönetim modelleri ve alternatif fon kaynaklarıyla belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili uygulamalarda insan hakları ve hukuki çerçeve bağlamında karşılaştıkları zorluklar ve idari yargı, denetim ve diğer kurumların düzenlemeleri ile ilgili bilgileri dizinin bu grubunda sizlere sunuyoruz. Göçten etkilenen belediyelerdeki mekânsal, sosyal ve ekonomik değişimlerin (konut, altyapı, sağlık, eğitim, açık yeşil alanlar gibi) tespiti için verilerin toplanması ve haritalanarak kalkınma, mekân ve kent planlama süreçleri ile ilişkilendirilmesi konusunda etkili bir araç olan kent profileme yaklaşımı ve de belediye hizmetlerinin iyileştirilmesi için somut ve gerçekleştirilebilir çözüm önerilerinin üretilmesine dair kitaplar da bu grubun içinde yer alıyor. Ele alınan konular aynı zamanda göç ve yerel yönetişim alanında belediyelerin müdahale ve uygulamalarının çerçevesini çizen ve hareket alanlarını belirleyen meseleler.

Yerel Yönetişim ve Göç kitaplarının ikinci grubu ise, Türkiye ve dünyada yerel yönetişim alanındaki yeni bakış açılarının ve müdahale araçlarının belediyelerimize tanıtılmasını hedefliyor. Adil, eşitlikçi ve tüm toplumsal grupları kapsayan kentlerin inşası için çeşitliliğin yönetişimi; belediyelerin, göçün devam eden veya devam etmesi muhtemel etkilerine karşı dayanıklı, hazırlıklı ve tedbirli olmasını sağlayacak göç ana planlarının hazırlanması ve yerel yönetişimin tüm aşama ve alanlarına entegre edilebilecek olan, kentsel sistemlerin zorluklar ve yıkıcı deneyimler sonrası toparlanma ve dönüşüm süreçlerini ele alan rezilyans yaklaşımını bu grup yayın ile belediyelerimize sunuyoruz.

Serinin üçüncü bölümü ise Türkiye belediyelerinin uygulama deneyimlerine odaklanıyor. Bu gruptaki yayınlarda göç alanında başarılı yerel uygulamalara imza atan belediyeler, kapsayıcı hizmet sunumu bağlamında, artan nüfusa, olası finansal kısıtlara ve personel yetersizliklerine rağmen insani yardım, kentsel planlama ve altyapı yönetimi, göçün yarattığı potansiyellerden faydalanma, alternatif finansman geliştirme gibi konularda iyi uygulama örneklerini paylaşıyor. Bu yayınların yazarları ise belediyelerimizin kendileri. Yani, RESLOG-Türkiye Yerel Yönetişim ve Göç kitaplarının bu kısmı, belediyelerin kendi alanlarının bilgisini üretmesi ve yaygınlaştırmasına yönelik mekanizmaları destekleyerek, deneyim paylaşımı ve bilgi alışverişinin ötesinde bir kazanç hedefliyor.

Yukarıda özetlediğim bu yaklaşım, proje ortakları olan Türkiye, Marmara ve Çukurova Belediye Birlikleri'nin ilgili birimleri ile yapılan derinlemesine görüşmeler, yine proje kapsamında pilot belediyelerle gerçekleştirilen sorun ve ihtiyaç analizi çalışmaları ve alanda hem profesyonel hem de akademik faaliyetler yürüten uzmanlarla yapılan mülakatlara dayanarak geliştirildi. Özellikle, Marmara Belediyeler Birliği adına RESLOG-Türkiye koordinatörlüğünü yürüten Göç Politikaları Uzmanı Sayın Merve Ağca'ya temaların belirlenmesi sürecinde sağladıkları değerli katkılar ve uzun soluklu fikir alışverişlerimiz için teşekkürlerimi sunarım.

RESLOG-Türkiye ekibi olarak, Yerel Yönetişim ve Göç yayınlarının, kapsayıcı ve barışçıl hizmet sunumunun ön koşulu olan yerel karar alma ve planlama mekanizmalarının inşası için gerekli entelektüel ve pratik zemine katkı sağlayacağı inancındayız. Umarız, yayınlarımız belediyelerimize göçün kentsel bağlamının ele alınmasında benimseyecekleri yaklaşımlarda ışık tutar.

GİRİŞ: KİTLESEL SURİYELİ GÖÇÜ VE BELEDİYELERİN KAPSAYICI SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

“Yerel Yönetişimde Rezilyans-Türkiye (RESLOG-Türkiye), Bilgi Zeminini Geliştirme Faaliyetleri” Projesi çerçevesinde gerçekleştirdiğimiz hikâyeleştirme ve kitaplaştırma çalışmasında, üç farklı gruba ayrılan büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri ile yaklaşık bir yıl süren kapsamlı işbirliği hayata geçirilmiştir. İlk gruptaki belediyeler, kitlemel göçü başarılı bir şekilde karşılayan belediyelerimiz olmuş, elinizdeki kitabın konusu olan ikinci gruptaki belediyeler, Suriyelilere sunulan hizmetler konusunda başarı hikâyelerini aktarmaya yoğunlaşmışlardır. Son gruptaki belediyeler ise Suriyelil göçmenlerin sosyal uyumuna ilişkin sergiledikleri başarıları hikâyeleştirmişlerdir ve bu da üçüncü kitabın konusudur.

Kitlemel Suriyelil göçünün ilk yıllarından bu yana bazı belediyelerimizin göçmenlere yönelik sunulan hizmetler açısından başarılar sağladıkları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Bursa Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, İstanbul - Esenyurt Belediyesi, İstanbul - Sultanbeyli Belediyesi, Gaziantep - Şahinbey Belediyesi gibi belediyelerimiz öne çıkmaktadır. Bu kitap bağlamında Suriyelilere yönelik hizmet sunumunda öne çıkan bu belediyelerimizin ürettikleri başarıları derlemeyi planlıyoruz. Bu başarıların önemli bir ayağını teknik altyapı hizmetleri oluştururken diğer ayağını da kapsayıcı belediye hizmetleri oluşturmuştur.

Burada anlatılan hikayelerde, belediyelerimiz tarafından Suriyelil hemşehrilere sunulan hizmetlerin eksiksiz yapıldığı anlamı çıkarılmamalıdır. Başarı uygulamalar ile kast edilen, kitlemel göçün beraberinde getirdiği birtakım ihtiyaçlar karşısında belediyelerimizin hızlı bir şekilde yanıt üretme becerileri göstermiş ve bu tür hizmetleri sunarken gerekli olan idari ve yapısal dönüşümü gerçekleştirebilmiş olmalarıdır.

2011 yılından bu yana ülkemizin karşılaştığı kitlesel Suriyeli göçü karşısında büyük krizlere yol açmayacak şekilde sürecin başarılı bir şekilde yönetildiği pek çok şehrimizde yerel yönetimlerin de başarılı bir sınav verdikleri bilinmektedir. Ancak yakın zamana değin yerel yönetimlerin verdikleri bu başarılı sınavın kamusal alanda pek yer bulmadığı görülmektedir. Bu çalışma ile belediyelerimizin Suriyeli göçmenlere sağladıkları hizmetler arasında iyi uygulama örneklerinin belgelenerek ve kitaplaştırılarak ulusal ve uluslararası mecralarda yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır.

Bu kitapta yer alan belediyelerimizin göçün ilk günlerinden itibaren Suriyelilere sağladıkları bilgilendirme, barınma, sağlık, hijyen, istihdam, eğitim, atık su, acil servisler, konut, kamu güvenliği, veri toplama, bilgi sistemi, ulaşım, yoksulluğun azaltılması, sosyal yardım, COVID-19 pandemisiyle mücadeleye destek gibi hizmetlerin hikâyeleştirilmesi önerilmiştir. Bu çerçevede öyküleştirme yapılırken her bir şehrin veya ilçenin Suriyelilerin kitlesel göçünden önceye dayanan ve diğer göçmenlere ve yabancılara sunulan başarılı hizmetlerin olup olmadığı ve var ise bu hizmetlerin Suriyelilere de başarılı şekilde sunulup sunulmadığının katılımcılar tarafından anlatılması da önerilmiştir. Son olarak, belediyeye hizmetlerini hikâyeleştirmek suretiyle kitaba katkıda bulunan proje ortaklarımıza, belediyelerin kendi kapasitelerini kullanarak Suriyelilere ne tür hizmetler ürettiği ve bu hizmetleri hazırlarken belediyelerin mevcut hizmetlerine de etkisi olup olmadığı konusunda da bilgiler sunarak hikâyenin zenginleştirilebileceği konusunda önerilerde bulunduk. Sözelimi, Suriyelilere yönelik hizmetleri üretirken belediye dışındaki yerel, ulusal ve uluslararası aktörlerle yeni işbirlikleri geliştirilmiş mi ve eğer geliştirilmişse bu işbirliklerinin belediyelerin iş yapma kültüründe bir değişikliğe yol açıp açmadığı konusuna eğilebilecekleri tavsiyesinde bulunduk.

Elinizdeki kitabın başlangıçtaki tasarımını yaparken beklentimiz daha çok belediyelerimizin hemşehrilerine ve Suriyeli göçmen gruplara sundukları altyapı hizmetlerini ve artan nüfus karşısında geliştirdikleri yenden yapılanma çalışmalarını ön planda tutacak bir hikâyeleştirme

yoluna gidecekleri şeklindeydi. Bir diğere beklentimiz de bazı belediyelerimizin özellikle veri toplanması ve kullanımına ilişkin gösterdikleri başarıları okuyucuyla paylaşmaları şeklindeydi. Ancak çalışma sonunda belediyelerimizin daha çok kapsayıcı sosyal hizmetleri ön plana çıkarmayı istediklerini ve bununla beraber yer yer veriye dayalı belediyecilik anlayışına ne denli önem verdikleri bilgisini paylaşmayı tercih ettiklerini gözlemledik. Bu açıdan bakıldığında, belediyelerimizin kapsayıcı sosyal hizmet sunumunu ne denli güçlü bir şekilde benimsedikleri gerçeğinin altını çizmekte fayda bulunmaktadır. Dolayısıyla, kitap çalışmamızın içeriği belediyelerimizle karşılıklı etkileşim süreci içerisinde belediyelerimizin sunduğu teknik altyapı hizmetlerinden ziyade onların başarılı bir şekilde sundukları sosyal belediye hizmetlerine odaklanmak durumunda kalmıştır. Belediyelerimizin kapsayıcı belediyecilik anlayışı göstermiştir ki kitapta bulunan belediyelerimizin Suriyeli ve diğere göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamak için bugüne değin başarılı bir şekilde sundukları sosyal belediyecilik hizmetleri, göçmenlerin olası toplumsal gerilimlerden büyük ölçüde uzaklaşmalarına, ihtiyaçlarına karşılık bulmalarına, kendilerini bulundukları yerin hemşehrisi olarak görmelerine ve yerli topluluklar ile kaynaşmalarına olanak yaratmıştır.

Kitapta anlatılan hikâyelerden anlaşılabilceği gibi, belediyelerimiz kitlesele göçün ardından ortaya çıkan yeni demografik, toplumsal, iktisadi, kültürel ve fiziki sorunlar karşısında hızlı bir şekilde kurumsal dönüşüm geçirme becerisini göstermişlerdir. Kitapta yer alan Bursa, Esenyurt, Kocaeli, Sultanbeyli ve Şahinbey Belediyeleri, nüfus yoğunluğu açısından Türkiye genelinde en kalabalık illerin ve ilçelerin olduğu belediyelerden bazıları olmaları nedeniyle kalabalıkların ihtiyaçlarına hızlı ve etkili bir karşılık vermek konusunda deneyimlidirler. Bu deneyimin verdiği dayanıklılık ve esneklikle beraber mevcut nüfusa eklenen Suriyeli nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamak için de hızlı bir şekilde hizmetler sunabilmişlerdir.

Bu çalışma kapsamında sırasıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Esenyurt Belediyesi, Sultanbeyli Belediyesi ve Şahinbey Belediyesi tarafından Suriyeli hemşehrilerine sunulan beledi-

ye hizmetlerine ilişkin öne çıkarılan hikâyeler aktarılmıştır. Her bir belediyenin ayrı ayrı anlatıldığı bölümlere sırasıyla önce söz konusu belediyenin göç ve göçmenlere ilişkin tarihsel birikimi ve bu birikimden yola çıkarak Suriyelilere sunduğu belediye hizmetlerine ilişkin bir değerlendirme ile başlanmıştır. Bu değerlendirmeyi takiben söz konusu belediye sınırları içerisinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin demografik yapısına ilişkin birtakım bilgiler sunulmuştur. Suriyelilere ilişkin demografik bilgilendirmenin ardından belediyelerin Suriyeli göçünü yönetebilmek için sundukları belediye hizmetleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Son olarak, her bir belediye tarafından görevlendirilen paydaşlarımızca hikâyeleştirme yöntemi kullanılmak suretiyle yazılan hikâyeler bir redaksiyon sürecinin ardından doğrudan aktarılmıştır.

Kitapta yer alan ikisi büyükşehir statüsünde, üçü ilçe belediyesi statüsünde olan Bursa Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Esenyurt Belediyesi, Sultanbeyli Belediyesi ve Şahinbey Belediyesi, Suriyeli göçmenlere yönelik olarak birtakım belediye hizmetlerini hayata geçirmişlerdir. “Yerel Yönetişimde Rezilyans-Türkiye (RESLOG-Türkiye), Bilgi Zeminini Geliştirme Faaliyetleri: Suriyeli Göçünden Etkilenen Belediyelerin Günlük Deneyimlerinin Kitaplaştırılması” çalışması çerçevesinde ilgili belediye yetkililerinin aktarımıyla derlediğimiz hikâyelerin yer aldığı bu kitapta, ilgili belediyeler birbirinden farklılaşan hikâyeleri ile anılmak istemişlerdir. Bir yandan kendi öz kaynaklarını, kapasitelerini ve imkânlarını kullanma becerisini gösteren, diğer yandan çok farklı ulusal ve uluslararası aktörlerle başarılı işbirliklerini kısa zamanda hayata geçiren bu belediyeler, birbirinden farklı alanlarda başarılı çalışmalarını belgelemişler ve deneyimlerini aktarmışlardır.

Kitapta yer alan ikisi büyükşehir statüsünde, üçü ilçe belediyesi statüsünde olan Bursa Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Esenyurt Belediyesi, Sultanbeyli Belediyesi ve Şahinbey Belediyesi, Suriyeli göçmenlere yönelik olarak birtakım belediye hizmetlerini hayata geçirmişlerdir. “Yerel Yönetişimde Rezilyans-Türkiye (RESLOG-Türkiye), Bilgi Zeminini Geliştirme Faaliyetleri: Suriyeli Göçünden Etkilenen Belediyelerin Günlük Deneyimlerinin Kitaplaştırılması” çalış-

ması çerçevesinde ilgili belediye yetkililerinin aktarımıyla derlediğimiz hikâyelerin yer aldığı bu kitapta, ilgili belediyeler birbirinden farklılaşan hikâyeleri ile anılmak istemişlerdir. Bir yandan kendi öz kaynaklarını, kapasitelerini ve imkânlarını kullanma becerisini gösteren, diğer yandan çok farklı ulusal ve uluslararası aktörlerle başarılı işbirliklerini kısa zamanda hayata geçiren bu belediyeler, birbirinden farklı alanlarda başarılı çalışmalarını belgelemişler ve deneyimlerini aktarmışlardır.

Göç Süreçleri ve Demografik Bilgiler

Resmi rakamlar, Türkiye'ye yerleşen 3,6 milyon Suriyeli mültecinin neredeyse yarısının sınır bölgelerindeki şehirlerde yoğunlaştığını ve İstanbul'un da önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. 18 Mart 2020 tarihli resmi verilere göre Suriye'den gelen 3,6 milyon mültecinin yaklaşık 1,5 milyonu Suriye sınırında bulunan Hatay, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa ve Mardin'de yaşamaktadır. Suriyelilerin zaman içerisinde İstanbul, Bursa ve Kocaeli gibi sınıra oldukça uzaktaki büyük sanayi kentlerine doğru yoğun bir şekilde göç ettikleri görülmektedir. Bugün gelinen noktada, Türkiye'deki mevcut Suriyeli göçü sadece Mülteci Araştırmaları disiplini içinde kendine yer bulmayıp, aynı zamanda bir iç göç konusu haline geldiğinden Göç Araştırmaları disiplininin de kapsamına girmiştir. Bu anlamda Suriye'ye sınır bölgelerde ve büyük sanayi kentlerinde yer alan belediyelerin rezilyanslarının (esneklik, dayanıklılık, güç) yanı sıra, Suriyeli hemşehrilerinin hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerçekleştirdikleri belediye hizmetleri ve iyi uygulamaların hikâyeleştirme yöntemiyle tespit edilmesi önemlidir.

Göçün ilk yıllarından bu yana, kitlemel göçün yaşandığı bu varış şehirlerine, sınır illeri dışındaki şehirler de eklenmiştir. Bu çerçevede, en fazla Suriyeli nüfusa sahip şehirleri iki kategori halinde ele almak faydalı olacaktır: Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay gibi sınırda bulunan kentler ve Bursa, İstanbul, Kocaeli gibi sanayileşmiş kentler. Aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere, Türkiye'deki Suriyeliler iç göç eğilimi göstermektedirler. Buna göre İstanbul, Adana, Bursa, Mersin, İzmir, Konya ve Kocaeli çok sayıda Suriyeli için çekim merkezi olma niteliği taşıyan sanayileşmiş

şehirler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu altı sanayi kenti, 18 Mart 2020 itibarıyla toplamda 1,39 milyon Suriyeli göçmene ev sahipliği yapmaktadır.¹ RESLOG Projesinde yer alan belediyelerin bulundukları şehirler toplam 3,6 milyon geçici koruma altındaki Suriyelinin yaklaşık 2,9 milyonuna ev sahipliği yapmaktadır. Diğer bir deyişle, ülkemizdeki Suriyelilerin %80'den fazlası bu şehirlerde yaşamaktadır.

Şehir	Kasım 2014	21 Temmuz 2017	18 Mart 2020
İstanbul	330.000	495.027	496.485
Gaziantep	220.000	336.929	450.031
Hatay	190.000	397.047	438.741
Şanlıurfa	170.000	433.856	422.729
Mardin	70.000	96.062	88.062
Adana	50.000	165.818	246.462

¹ Türkiye'de Suriyelilerin nasıl tanımlanması gerektiği konusunda bir fikir birliğinin olmadığı bilinmektedir. Türkiye, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu coğrafi çekince nedeniyle sadece Avrupa sınırlarından gelen kişileri Mülteci statüsüyle kabul etmektedir. Cenevre Sözleşmesi hakkında bkz. http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf. Suriyeliler ise Türkiye'de çoğunlukla mülteci, misafir, sığınmacı, ensar, muhacir ve göçmen gibi kavramlarla anılmaktadırlar. Bütün bu karışıklıkların önüne geçebilmek amacıyla, bu kitapta Suriyelileri tanımlamak için "göçmen" kavramının kullanılması tercih edilmiştir. "Göçmen" kavramı, 5543 sayılı İskân Kanunu'nda "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlar" olarak tanımlanmaktadır. Bu konuda bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf>. Fakat bu kitap kapsamında göçmen ifadesi Birleşmiş Milletler tarafından tanımlandığı şekliyle kullanılacaktır: "Göçmen; sebepleri, gönüllü olup olmaması, kullandığı göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin, yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden kişi" olarak tanımlanır. Ancak yaygın kullanım, tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türlerini de kapsar. BM tarafından yapılan göçmen tanımlaması konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Göç Terimleri Sözlüğü, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf erişim tarihi 23 Temmuz 2020.

Şehir	Kasım 2014	21 Temmuz 2017	18 Mart 2020
Kilis	49.000	127.175	112.192
Mersin	45.000	153.976	210.623
Konya	45.000	79.139	113.736
Kahramanmaraş	44.000	93.408	92.293
Bursa	20.000	114.498	175.649
Batman	20.000	20.181	15.118
Şırnak	19.000	15.080	14.973
Kocaeli	15.000	34.957	55.183
İzmir	13.000	113.460	146.352
Osmaniye	12.000	46.157	49.544
Antalya	10.000	458	2.199
Kayseri	9.500	62.645	75.806
Diyarbakır	5.000	30.405	22.881
Adıyaman	2.500	27.084	21.688
Samsun	1.230	4.540	6.687
Niğde	1.100	3.848	5.192
Aydın	1.000	8.806	7.849

Tablo 1: Kasım 2014, 21 Temmuz 2017, 18 Mart 2020 ve 6 Ağustos 2020 tarihlerinde alınan verilere göre bazı şehirlerimizdeki geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayıları²

2 Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <https://www.goc.gov.tr/gccici-koruma5638> Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

Gaziantep gibi özellikle sınırdaki yer alan ve kendi nüfusuna oranla çok sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapan şehirler maalesef artan sorumlulukları karşılayabilmek için merkezi idareden ek kaynak aktarımı konusunda zorluklar yaşamışlardır. Yaşanan bu tür finansal zorluklara rağmen sınır şehirleri geçmişten gelen deneyimleri, kendi kısıtlı öz kaynaklarını, bilgileri ve çözüm odaklı anlayışları ile söz konusu kitlesel göç oldukça başarılı bir şekilde yönetebilmişler ve Suriyelilere hizmet sunma konusunda oldukça başarılı bir sınav vermişlerdir. Zaman geçtikçe sınır şehirlerinden içerdeki ve uzaktaki büyük şehirlere doğru bir göç hareketliliğinin yaşandığı ve bu nedenle özellikle 2015 yılından sonra İstanbul, Bursa, Kocaeli gibi şehirlerin de kitlesel göç ile karşı karşıya kaldıkları görülmüştür.

Suriyelilere yönelik sunulan belediye hizmetleri açısından değerlendirildiklerinde çok sayıda belediyemizin büyük başarılar sergiledikleri bilinmekte fakat yakın zamana değin yerel yönetimlerin verdikleri bu başarılı sınavın kamuoyunda pek yer bulmadığı görülmektedir. Bu kitapçıkta, Suriyelilere hizmet üreten bazı belediyelerin göç yönetim süreçlerine ve ürettikleri hizmetlere, kendi hikâyeleştirdikleri şekilde yer verilmektedir. Hikâyeleştirme örneklerinde özellikle göçün ilk günlerinden itibaren belediyeler tarafından göçmenlere sağlanan barınma, sağlık, hijyen, istihdam, eğitim, atık, acil servisler, kamu güvenliği, ulaşım, yoksulluğun azaltılması, sosyal yardım ve COVID-19 pandemisiyle mücadele hizmetleri alanlarında odaklanılmıştır.

Belediye hizmetlerinin hikâyeleştirildiği bu kitapçıkta, göçü ve göçmenleri mümkün olduğunca sayısallaştırmadan, belediyelerin merkezde olduğu hikâyelere yer verilecektir. Bu hikâyeler yine ilgili belediyelerde çalışan aktörlerce aktarılan metinler üzerinden derlenmiş başarı hikâyeleridir. Öyküleştirme yapılırken her bir şehrin veya ilçenin tarihsel anlamda göç ve çokkültürlülük ile kurduğu ilişkinin altı çizilmiştir. Türkiye coğrafyasının hemen her şehrinin farklı kültürlerin, etnik grupların ve dinlerin birlikteliğine ev sahipliği yaptığı düşünülürse bu geçmişten gelen bilgi ve tecrübenin Suriyelilere hizmetlerinin sunulması sürecinde belediyelere bir tür rehberlik ettiği gözlemlenmiştir.

Son olarak, elinizdeki kitap çalışmasını tasarlarken paydaşlarımızdan mümkün olduğunca mevcut sorunların tespitine değil de neleri nasıl başardıklarına odaklanmalarını istedik. Türkiye’de yerel yönetim düzeyinde göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılama konusunda bugüne değin mevcut sorunları ele alan çok sayıda bilimsel çalışma ve ihtiyaç analiz çalışması gerçekleştirildi. Hatta bu tür çalışmaların bir kısmı da RESLOG projesi çatısı altında gerçekleştirilmiştir.³ Biz istedik ki, Türkiye’de pek yapılmayana yapalım ve her bir hikâyeleştirme çalışması kapsamında belediyelerimizin neleri başarılı bir şekilde yaptıklarını kayıt altına alalım. Belediyelerimizin pek çok sorunu ve önceliği olduğunu biliyoruz. Ancak belediyelerimizin geçmişten gelen başarılı iş yapma alışkanlıklarının Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanması konusunda ne denli etkili olduğunu ve artan Suriyeli göçmen varlığının belediyelerimizin kurumsal dönüşümüne nasıl etki ettiğini pozitif bir gündemle ele almanın ve hikâyeleştirmenin önemli olduğuna inanıyoruz.

Anlatı (Hikâyeleştirme) Yöntemi Hakkında

Bu kitapçığın amacı, yerel yönetimlerdeki paydaşlarımızın yardımlarıyla belediyelerin başarı hikâyelerini, bugüne değin geldiği şekliyle sayısal verilerle anlatmak yerine, kendi anlatımlarıyla sunmaktır. RESLOG projesi kapsamında birlikte çalıştığımız belediyelerin anlatacak çok sayıda başarı hikâyesinin olduğunu biliyoruz. Bu kitapçıkta yer alan hikâyelerin içinde insan, tarih, gelenek, saygı, hoşgörü, kabul, hak ve özveri değerleri hayat bulmaktadır.

Hemen hemen hepimiz masal ve hikâyelerle büyüdük. Dinlediğimiz pek çok hikâye ilimizi çekmiştir. Yıllar geçtikçe hikâyeler başkalarıyla iletişim kurmamıza da olanak sağladılar. Hikâyeler, geçmişte yaşananlar ile yaşadığımız an arasında bağ kuran bir köprü gibidirler. İçinde barındırdıkları birden fazla duygu olduğu için hem akılda kalıcı hem de ilgi çekicidirler.⁴ Bu kitapçıkta göç bağlamında belediyelerimiz tarafından anlatılan hikâyelerin içinde kahramanlarımız var, başka diyarlara iletilmek istenen mesajlar var ve bu kitapçıkta yer alan belediyeleri diğer

3 RESLOG çalışmaları konusunda ayrıntılı bilgi dokümü için bkz. <http://www.reslogproject.org/yayinlar-2/>

4 Gadinger, et al., 2016.

belediyelerden farklı kılan birtakım özellikler var. Bu belediyelerimiz, işbirliği içinde çalışma kültürünü benimsemiş, Birleşmiş Milletler tarafından önerilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nı gerçekleştirme konusunda hassasiyet geliştirmiş, Belediye Kanunu'nda yer alan hemşehrilik ilkesine inanmış ve kendi kaynaklarıyla Suriyeli göçmenlere yönelik hizmet sunma becerisini göstermiş belediyelerimize örnek teşkil etmektedir.

Sayısallaştırmadan anlatılsın istedik, öyküleştirilerek anlatılsın bu başarı hikâyeleri. O nedenle, aslında hepimizin aşına olduğu bir yöntem olan hikâyeleştirme yöntemini kullanalım dedik. Hikâyeleştirme yöntemi, öyküler ve deneyimlerdeki zengin bileşenleri açığa çıkarmayı amaçlar. Hikâyeyi anlatanın, anlattığı olguyu kendi sorgulama sürecinden geçirerek bir başkasına aktarımıdır aslında yapmak istediğimiz şey.⁵ Yaşanılan tecrübe her ne ise, onu kendi süzgeçlerinden geçirerek kaleme aldı proje ortaklarımız. Hikâyeleştirme sürecinde ister istemez hikâyeyi kaleme alan kişi veya kişilerin kendi değerlerini ve normlarını da yansıtmaları söz konusudur. Ancak biz bu kitap çalışmasında söz konusu değerlere ve normlara odaklanmak yerine, anlatılan hikâyenin konu ettiği hizmetlere, bu hizmetlerin gerçekleştirilme süreçlerine, hizmetleri hayata geçiren aktörlere ve hizmet alanların hayatlarında ortaya çıkan değişimlere odaklanmaya çalıştık.

Bireyler, hikâyeleştirme yöntemini kullanarak, kendilerince tanımladıkları bir evren oluştururlar ve kendi metinlerini yazarlar. Bu yöntemle, paydaşlarımızdan belediye sınırları içerisinde yaşayan Suriyeli göçmenlere yönelik olarak sunulan belediye hizmetlerini ve bu hizmetlerin oluşumuna etki eden tarihsel faktörleri, kültürel faktörleri, politikaları, iş yapma şekillerini, işbirliklerini ve benzeri diğer faktörleri başkalarına bir hikâye anlatıyormuş gibi anlatmalarını ve bu anlatıyı yazıya geçirmelerini istedik. Kendilerine hikâyeleştirme yöntemi hakkında hazırladığımız bir rehber ilettik ve çevrimiçi webinar aracılığıyla bu rehberin anlatımını gerçekleştirdik. Paydaşlarımızla iletişim sürecimizin tek taraflı olmamasına, içinde istişare barındıran bir süreç olmasına özen gösterdik. Pandemi sürecinin belediyelerimize getirdiği ek sorumluluklara rağmen, proje ortaklarımız kitapçığın hazırlık sürecinde son derece etkili, paylaşımcı ve destekleyici bir yaklaşım sergilediler. Tamamıyla gö-

5 Linda & Adorisio, 2009.

nüllülük ilkesi uyarınca geçen hazırlık süresinde biliyoruz ki, paydaşlarımız belediyelerin diğer aktörlerinden, sivil toplumdan ve göçmenlerden de istedikleri desteği alabildiler ve hikâyeleştirme süreçlerine onları da dahil edebildiler. Yaşanan tecrübeler hikâyeleştirilerek yazıya aktarıldığında, hikâyeleştiren kişiden bağımsız bir hal alırlar ve kamusal hayatın bir parçası olurlar. Bu kitapçık ile, bu başarı hikâyelerinin Türkiye ve dünyanın her yerinde bilinmesi, dinlenmesi ve örnek olarak gösterilmesini sağlamayı amaçlıyoruz.

Hikâyeleştirme Sırasında Vurgulanan Unsurlar

Paydaşlarımızla gerçekleştirdiğimiz istişarelerde birlikte ne tür konuların ve hizmetlerin hikâyeleştirilebileceğini kararlaştırdık. Buna göre bazı konu başlıkları ön plana çıktı: Şehirlerin göçmenlere yönelik olarak sunulan ve geçmişten gelen hizmet deneyimlerinin Suriyelilere sunulan hizmetlere nasıl yansıdığının bir tarihsellik içinde anlatımı, bireysel deneyimler ve öykülerin aktarımı ve içinde umut barındıran hikâyelerin anlatımı. Ön plana çıkan bu temaları kısaca açıklayalım.

Şehirlerin göç ve göçmenler ile olan tarihsel ilişkileri bağlamında üretilen hizmetlerin anlatımı: Bu çerçevede hikâyeleştirme sırasında paydaşlarımızın bulundukları ilin veya ilçenin tarihsel anlamda göç ile olan ilişkileri bağlamında üretilen belediye hizmetlerine de değinmelerinin büyük bir önem arz edeceği düşünüldü. Türk toplumunun ve devletin kitlese göç hareketleri karşısındaki genelde soğukkanlı olan tutumunun nedenlerinden birinin de yaşadığımız coğrafyanın göç ile kurduğu tarihsel ilişki olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır. Bu bağlamda belediyelerimizin göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılayacak belediye hizmetlerini başarılı bir şekilde sunma konusunda aktaracakları mevcut bilgi ve tecrübenin dünyaya aktarım ve anlatımının hikâyeleştirme pratiklerinin bir parçası olabileceği düşünülmüştür. Bu çerçevede, su, kanalizasyon, altyapı, yol ve ulaşım ile park ve bahçe hizmetleri gibi hizmetlerin belediyeler tarafından sağlanmasının yanı sıra, Suriyelilerin çeşitli sosyal hizmet ihtiyaçlarının da belediyeler tarafından nasıl karşılandığı konusunda hikâyeleştirmeye gidilmesinin doğru olacağına hep birlikte karar verildi. Belediye Kanunu'nun 13'üncü maddesine paralel olarak, göçmen ve mültecilere belediye hizmetlerinin eşit şekilde sağlanmasına katkıda bulunmaya yönelik çalışmaların hikâyeleştirilmesine özellikle özen gösterildi.

Bireysel deneyimler ve öykülerin aktarımı: Çalışmayı zenginleştirecek bir başka katkının da Suriyelilerin bireysel bazı deneyimlerinin ve tanıklıklarının doğrudan hikâyeleştirme pratiğinin bir parçası haline getirilmesi olduğu konusunda görüş birliğine varıldı. Suriyelilerin bu-
lundukları kent için geliştirdikleri kültürel ve dinsel aidiyet hisleri ile bu kentlerde sahip oldukları sosyal ağlar, Suriyelilerin aldıkları belediye hizmetlerinin ardından gündelik hayatta kendi ayakları üzerinde durabilme becerilerini gösteriyor olmaları yönündeki tespitler ve belediyelerin hemşehrilik ilkesine vurgu yapacak şekilde sergiledikleri hak temelli yaklaşımlar ve sundukları belediye hizmetleri karşısındaki tutumlarının hikâyeleştirilmesinin de mümkün olabileceği düşünüldü.

İçinde umut barındıran hikâyelerin aktarımı: Dünyadaki farklı örneklerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin bu denli çok sayıda Suriyeliye başarılı bir şekilde ev sahipliği yapıyor olmasına rağmen, bu hikâyeyi çok da başarılı bir şekilde dünyaya anlatamadığı konusunda görüş birliğine varıldıktan sonra paydaşlarımız, umut ve gelecek üzerinde yoğunlaşan hikâyeler yazmak istediklerini belirttiler. Sayılardan sıyrılıp insanların öykülerine kulak verdiğimizde göçmenlerin bizlere ve diğer toplumlara “umut” ve “umutlu bir gelecek” aşıladıkları bir gerçektir. İçinde umut olan hikâyeler, filmler, reklamlar, resimler, fotoğraflar, danslar, kültürel, edebi ve sanatsal faaliyetlerin hikâyelerde daha çok yer bulması gerektiği üzerinde ortak bir görüş belirdi. Bu çerçevede, paydaşlarımızın hikâyeleştirme sürecinde aşağıdaki sorulara da yanıt vermeye çalışmalarının önemli olduğuna kanaat getirildi: Belediyelerin Türkiye ve dünyaya anlatacağı umut barındıran hikâyeleri var mıdır? Belediyelerin Suriyelilere sağladığı başarılı hizmetlerin ardından Suriyelilerin hayatında olumlu anlamda neler değişti?

Türkiye kamuoyunda Suriyelilerin göç sürecinin olumsuz yanları görünür olmaya devam etmektedir. Oysa iş hayatında, sanatta, eğitimde, sağlık sektöründe ve daha birçok alanda Suriyeli göçmenlerin sergiledikleri uyum, gösterdikleri başarılar ve bunun sonucunda gerçekleşen entegrasyon gündelik hayatta giderek daha belirgin olmaktadır. Belediyelerin uyum sürecindeki katkıları oldukça büyüktür. Proje ortağı belediyelerimiz de bu kitap çalışmasında benzer şekilde büyük katkı sağladılar. Kitapta yer alan belediyelerimiz, çalışmanın başlangıcından sonuna değin RESLOG ekibi ile uyum içinde ve COVID-19 pandemisinin ne-

den olduğu bütün imkânsızlıklara rağmen büyük bir özveriyle çalıştılar. Kitabı birlikte hazırlarken onların katkıları, önerileri ve sorularıyla zenginleştik. RESLOG ekibi olarak onlardan çok şey öğrendik. Önceden sınırları belirlenmiş bir kitap taslağı ile kendilerine ulaşmadık, onların da katkılarını alarak karşılıklı etkileşim içinde süreci tecrübe ettik. Projenin sınırları önceden belirlenen yanları sadece kullanılacak olan hikâyeleştirme yönteminin ana hatları ve karşılıklı etkileşim ve istişare içinde gerçekleştirileceğı şeklindeki beklentimizdi. Hikâyeleştirme ayağını başarıyla yürüttüğümüzü düşünüyoruz. Ancak COVID-19 pandemisi planlanan yüz yüze buluşmaların, çalıştayların ve odak grup toplantılarının yapılmasına maalesef olanak tanımadı. Bu nedenle, toplantıları yüz yüze yapmak yerine, çevrimiçi düzenleyerek, mümkün olduğunca müzakere, istişare ve iletişim kanallarını açık tutarak ve zaman zaman telefonlaşma, e-posta ve çevrimiçi toplantılar yoluyla da iletişimde kalarak süreci başarılı bir şekilde tamamlayabildiğimizi düşünüyoruz.

Türkiye'ye Yönelen Kitlese Suriyeli Göçü

Suriye Krizi'nin başlamasından ve bölgedeki insan hakları ihlallerinin kötüleşmesinden sonra milyonlarca Suriyelinin ülkeye göç etmek zorunda kalmasıyla birlikte Türkiye 2015 yılı itibarıyla dünyada en büyük mülteci nüfusa ev sahipliğı yapan ülke konumuna gelmiştir ve 2020 yılında halen bu konumunu korumaktadır. Tüm uyruklardan uluslararası koruma ihtiyacı içerisinde olup Türkiye'ye sığınmış kişi sayısı 6 Ağustos 2020 tarihi itibarıyla 4 milyondan fazladır ve bunun 3.605.152'sini ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye gelmiş ve Türkiye'nin geçici koruma rejimi altında koruma sağladığı Suriyeliler oluşturmaktadır.⁶ Görüldüğü gibi, Suriyeli nüfus Türkiye'deki koruma ihtiyacı içerisindeki nüfusun büyük çoğunluğunu teşkil etmektedir. Türkiye 3,6 milyondan fazla Suriyeliye uluslararası hukuk doğrultusunda gerekli olan korumayı geçici koruma çerçevesinde sağlamaktadır. Mevcut durumda Türkiye'nin büyük ölçüde kendi öz kaynaklarıyla ve süreç içerisinde sağlanan uluslararası finansal destekle bu süreci başarılı bir biçimde yürüttüğü görülmektedir. Bu başarının ardında, bugüne kadar sürdürülen siyasal

6 Detaylı güncel istatistikler için bkz. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) internet sayfası: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

söylemlerin, geçmişte yaşanan kitlesel göçlerden edinilen tecrübelerin önemli katkısı vardır ve yerel yönetimler tarafından sunulan belediye hizmetlerinin de önemli katkıları olmuştur.

Suriyelilerin Türkiye'ye kitlesel göçü, göçün başlangıcından bu yana bir kriz olarak tanımlanmamıştır. Hatırlanacağı üzere, 2015 yılında Aylan bebeğin Bodrum sahillerine vuran cesedinin bir Türk sahil güvenlik görevlisinin kollarındayken resmedilmesiyle birlikte Batılı devletlerin ve toplumların mülteci sorunuyla daha yakından ilgilenmeye başladıklarına ve konuyu “Mülteci Krizi” olarak tanımladıklarına tanık olunmuştur.⁷ Sürecin başından beri daha çok Almanya ve İsveç'e gitme hedefiyle Avrupa'ya ulaşan ve sayıları giderek artan mülteci ya da sığınma adayları, başta Almanya, İsveç, Fransa ve İngiltere olmak üzere AB'nin tamamında aşırı sağcı ve popülist siyasi oluşumların güç kazanmasına neden olmuştur.⁸ Almanya ve İsveç'in daha çok tercih edilen ülkeler olmalarının nedenlerinden biri, hiç şüphesiz bu devletlerin mültecilere daha iyi olanaklar sağlıyor olmasıdır. Diğer bir önemli neden ise, bu insanların bu ülkelerde akrabalarının ve sosyal ağlarının olduğu gerçeğidir. Göç süreçlerinde göçmenlerin veya mültecilerin, öncelikli olarak akrabalarının ve tanıdıklarının olduğu, aynı dili konuştukları insanların olduğu coğrafyaları tercih ettikleri bilinmektedir.⁹

Göçmenlerin genellikle var olan sosyal ağları takip ettiklerine ilişkin bulgunun Türkiye coğrafyası için de geçerli olduğunu unutmayalım. İstanbul'da 6 Ağustos 2020 itibarıyla yaklaşık 506.301 Suriyelinin bulunduğu ve bu rakamın yaklaşık %90'nın Halep'ten gelen ve Arapça konuşan Sünni kitleler olduğu görülmektedir. Bu kitlelerin daha çok tanıdıklarının veya akrabalarının bulundukları semtlerde yaşamayı tercih ettikleri gözlemlenmektedir. Hatta daha da geçmişe gidilerek Halep şehrinin Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul ve İzmir'den sonra gelen en büyük üçüncü kozmopolit kenti olduğu düşünülürse Halep'in Anadolu coğrafyası ve İstanbul ile olan tarihi, kültürel, toplumsal, dinsel ve ticari ve hatta politik ilişkiselliğinin altı çizilebilir.¹⁰

7 Aylan Kürdi adlı bebeğin kıyıya vuran cesedine ilişkin görseller için bkz. <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/02/shocking-image-of-drowned-syrian-boy-shows-tragic-plight-of-refugees> Erişim tarihi 13 Ağustos 2020.

8 Kaya, 2019.

9 Hear, 1998; Hear, 2004.

10 Kaya, 2016; Kaya & Kırar, 2016.

İşte bu tarihsel ilişkisellikler ve ulus-aşırı toplumsal ağlar göç yollarını belirleyen önemli unsurlardır. Bu nedenledir ki, AB kamuoyunda beliren önyargının tersine, Türkiye’de bulunan Suriyeliler, Avrupa’ya gitmek yerine Türkiye’de kalıp, savaşın bitimiyle birlikte kendi ülkelerine dönmeyi arzu etmektedirler. Suriyelilerin bir kısmı savaş bitse dahi Türkiye’de kalma yönünde bir arzu içinde iken, önemli bir kısmı da savaşın bitmesiyle birlikte kendi ülkelerine dönme konusunda istekli olduklarını ifade etmişlerdir.¹¹ Diğer yandan, yakın zamanda gerçekleştirilen birtakım bilimsel araştırmalar, Suriyelilerin yaklaşık %2 ila %5 kadarlık bir kısmının Avrupa’ya gitmeyi arzu ettiğini tespit etmiştir. Bu bulguların altını çizmekte fayda var çünkü Türkiye’de yaşayan Suriyeliler, büyük ölçüde kendilerine sunulan hizmetlerden memnuniyetlerini dile getirirken yerel yönetimlerin kitlese göçün başlangıcından bu yana kendilerine giderek artan bir ilgi gösterdiklerinin farkındadırlar.

Her ne kadar, yukarıda ifade edildiği gibi AB ülkelerinin aksine Türkiye’de Suriyeliler konusu bir “kriz” sıfatıyla beraber kullanılmadığından, diğer bir deyişle bir kriz olarak tanımlanmamış olmasına rağmen, ülkede yaşayan Suriyeliler için gündelik hayatın sorunsuz olduğu söylenemez. Geçtiğimiz dokuz yılı aşkın süre zarfında geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeliler ile yerel halk arasında birtakım sürtüşme ve gerilimlerin yaşandığı gözlemlenmiştir.¹² Bu tür gerilimler ana akım medyada çok fazla yer bulmasa da yerel medya kanallarında ve sosyal medyada sıkça görülmektedir. Bu gelişmelerin, yakın gelecekte, özellikle toplumsal hareketlerin yaşandığı düzlemlerde daha belirginleşmek suretiyle siyasal açıdan yönetilmesi zor birtakım gerilimlere yol açabileceği düşünülebilir. Bu nedenle, Türkiye’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilere ilişkin bakış açılarının ve politikaların gözden geçirilmesinde fayda görülmektedir. Hiç şüphe yok ki Suriyeliler ile yaşanan toplumsal gerilimleri tetikleme riski bulunan söylemlerle mücadele bağlamında kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, siyasal partiler, medya ve akademiye büyük sorumluluklar düşse de yerel yönetimlerin bu konudaki liderlikleri yadsınamayacak bir gerçekliktir.

¹¹ Bu tür çalışmalar için bkz. Fabbe, et al., 2017; Kaya & Kırac, 2016.

¹² Son dönemde ülke içinde farklı kentlerde yerel halk ile Suriyeliler arasında artan gerilimleri ve çözüm önerilerini içeren birtakım çalışmaların arttığı gözlemlenmektedir. Bu konuda bkz. International Crisis Group (ICG), 2018; Mackreath & Sağınç, 2017; Herwig, 2017.

2011 yılından bu yana Türkiye'ye ulaşan kitlesel göç hareketleri, mevzuat ve politikaların oluşturulması, geliştirilmesi ve uygulanmasına ilişkin birtakım güçlükleri beraberinde getirmiştir. Özellikle 2000'li yılların başlangıcından bu yana, net göç oranları pozitif şekilde seyretmeye başlamıştır. Bu çerçevede, uluslararası göçün ulusal güvenliği tehdit eden bir unsur olmaktan ziyade sağlayacağı sosyoekonomik, kültürel ve bilimsel nitelikli katkılardan ötürü bir zenginlik olarak görülme eğiliminin hakim paradigma olarak ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Güvenlikçi paradigma ve kalkınmacı göç paradigmasının birleşimini benimseyen Türkiye, bu anlayışla göç yasalarını, mevzuatını ve politikalarını geliştirmeye başlamıştır.¹³ 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) bu yaklaşımla hazırlanan bir hukuki metindir. Yasal zemini Türk mevzuatına ilk defa YUKK ile giren geçici koruma rejiminin uygulanmasına dair hususlar da 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.¹⁴ Türkiye de, kendi bölgesindeki diğer pek çok devlet gibi, politikalarını sürekli revize ederek göç yönetimi konusunda “en iyi uygulamaları” ortaya koymaya çalışmaktadır. Göç yönetimi alanındaki çok yönlü süreçler, ilgili politika tartışmalarını karmaşık ve çoğunlukla toplumsal ve politik açıdan duyarlı hale getirmektedir. Bu nedenle, ev sahibi topluluklar ile göçmen topluluklar arasındaki etkileşimi, birlikteliği ve teması sağlayacak etkili politikaları benimsemek ve uygulamak için kapsayıcı bir politika geliştirme sürecinin sürdürülmesi kritik bir öneme sahiptir. Yerel yönetimlerin göçmenlere ve özellikle Suriyelilere sunduğu hizmetlerin kalitesi bu konuda oldukça yol gösterici bir özellik taşımaktadır.

Gerek kamu kurumları gerekse yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, akademi ve medya organları çalışmalarını Birleşmiş Milletler tarafından 2015 yılında açıklanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın ışığında yapmak durumundadırlar.¹⁵ Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, ekolojik, ekonomik ve sosyal gelişimi bütünsel olarak ve toplumsal cinsiyet eşitliğini de gözeterek şekilde dünyanın gündemine taşımıştır. Böylece

¹³ Kaya & Erdoğan, 2015.

¹⁴ Geçici Koruma Yönetmeliği metni için bkz. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-kanunu-ve-yonetmeliği>.

¹⁵ Birleşmiş Milletler tarafından tavsiye edilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> erişim tarihi 27 Haziran 2020.

insanlık için ekolojik, ekonomik ve sosyal riskleri yönetmek, yeryüzünde yaşamı sürdürülebilir ve daha yaşanabilir kılmak için en geniş kapsamda hedefler tayin edilmiştir. Küresel ölçekte öncelik halini alan bu vizyon ve hedefler yerel düzeyde göçmenleri, mültecileri ve dezavantajlı olan sosyal grupları doğrudan ilgilendirmektedir. Yaşam alanlarının sağlıklı olması, yeterli eğitim imkânlarının sunulması, tam istihdam fırsatlarının mevcudiyeti ve insanca yaşam koşullarının sağlanması dezavantajlı sosyal gruplara mensup kişilerin özgür ve eşit bireyler olarak daha iyi yaşamasına hizmet etmektedir. Bu kitapta yer alan belediyelerimizin de bu hassasiyetle ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nı mümkün olduğunca gerçekleştirme gayesiyle çalıştıkları ve hizmet ürettikleri görülmüştür.

Yerel ölçekte bakıldığında, bu kitapta yer alan yerel yönetimlerin Belediyeler Kanunu'nun 13'üncü maddesi olan "Hemşehrilik" ilkesini yeterince işlevsel olarak kullandıkları ve kent sınırları içerisinde yaşayan T.C. vatandaşı olmayan insanlara eşit koşullarda hizmet sunma konusunda çok arzulu oldukları görülmüştür. İç savaşın kimini fazlasıyla yoksullaştıran, bazılarını sahip oldukları zenginlikleri geride bırakmaya zorlayan veya varlıklarının sadece bir kısmını beraberlerinde taşımalarına imkân veren koşullarda göç deneyimi ve göçün neden olduğu travmalar göçmenleri fazlasıyla hassas kılabilir. Bu hassasiyetlere ayrıca kendilerinin ve çocuklarının eğitim alanında sıklıkla maruz kaldıkları sorunlar ve dil öğrenme zorlukları da eklendiğinde, Suriyelilerin kendi içlerine daha fazla kapandıkları görülmektedir.¹⁶

Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin politikalar geliştirilirken hiç şüphe yok ki yerel yönetimlerin bu sürece daha aktif olarak katılmaları ve belediye hizmetleri geliştirmeleri hayati bir önem taşımaktadır. Yerli topluluklar arasında Suriyelilere ilişkin egemen birtakım önyargıların önüne geçilebilmesi için, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün taşra teşkilatı ile birlikte yerel yönetimlerin de bu süreçte aktif bir şekilde yer almak ve etkili bir iletişim stratejisi geliştirmek suretiyle, T.C. vatandaşlarına Suriyeliler hakkında daha doğru bilgiler sunmaları gerekmektedir. Bu kitapta yer alan belediyelerimiz bu yönde geliştirdikleri hassasiyetle öne çıkmakta ve bu çerçevede ba-

16 Erdoğan, 2015.

şarı hikâyelerini yazmaktadırlar. Yine toplumsal gerilimlerin bir diğer nedeni olan iletişim eksikliğinin giderilebilmesi için, Suriyelilere yönelik Türkçe dil kurslarının yaygınlaştırılması ve hedefine ulaştırılması konusu da sıklıkla yinelenen önerilerden biridir. RESLOG Projesi çerçevesinde birlikte çalıştığımız paydaş belediyelerimiz yine bu konuda önemli başarılarla imza atmışlardır. Paydaşlarımız aynı zamanda, Suriyelileri yardımlarla beslenen pasif insanlar olarak algılamak yerine, onları aktif bireyler haline getirmeyi amaçlayan hizmetler sunma çabasında olmuşlardır.

Türkiye’de 2011 yılında başlayan ve sonrasında da devam eden kitlesel Suriyeli göçüne benzer kitlesel göçler 19. yüzyılda, 20. yüzyılda ve daha yakın zamanda da yaşanmıştır. 19. yüzyılın ilerleyen süreçlerinde savaşlar, ayaklanmalar, etnik çatışmalar, ulus-devlet oluşumları ve Rusya gibi büyük güçlerin genişlemeci politikaları nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu’na kitleler halinde zorunlu göçmenler gelmeye başlamıştır. Kitlesel göçler, göç ve iskân politikasının farklılaşmasını da beraberinde getirmiştir. Kitlesel göçlerle gelen göçmenlerin sayıları yüzyılın sonunda yüzbinleri ve hatta milyonları bulmuştur.¹⁷ Bu göçler, Osmanlı İmparatorluğu’nu politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve nüfus yapısı açısından değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Modernleşme süreciyle paralellik gösteren bu değişiklikler, Osmanlı’nın Tanzimat Fermanı’yla başlayan anayasallaşma ve ekonomik anlamda liberalleşme çabalarıyla birlikte gerçekleşmiştir. 20. yüzyılda da cumhuriyetin ilanından önce ve sonra Anadolu’ya doğru yaşanan göçler devam ederken, bir yandan da Ermeniler, Rumlar, Süryaniler gibi grupların kitlesel bir şekilde Türkiye’yi terk ettikleri görülmektedir. Ulus-devletlerin oluşum süreçleri genellikle demografik ve kültürel açıdan homojenleşme süreçleridir.¹⁸ Öte yandan, 2. Dünya Savaşı’nın ardından Türk işçilerinin misafir işçi olarak yoğunluklu olarak önce Batı Avrupa ülkelerine, daha sonra da Körfez’deki Arap ülkelerine göç ettikleri görülmektedir. Soğuk Savaş’ın son yıllarında Bulgaristan’da yaşanan olumsuz gelişmelerin ardından yüzbinlerce Türk ve Müslüman 1989 yılından itibaren kitlesel olarak Türkiye’ye göç etmiştir.¹⁹ 1991 yılında bu kez Irak’ta Saddam rejiminin

17 Karpat, 2015.

18 Bu konuda ayrıntılı tartışma için bkz. Anderson, 2009; Gellner, 2008; Hobsbawm, 2010.

19 Kirişçi & Karaca, 2015.

baskısından kaçan yüzbinlerce Kürt Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. 1993 yılında yine yüzbinlerce Boşnak, Sırların baskılarından kaçarak Türkiye'ye sığınmayı tercih etmiştir. Tarihinde bu tür kitlese göçlerle daima karşı karşıya kalan Türkiye, geçmişten edindiği tecrübelerin ışığında benzer refleksler sergilemek suretiyle sorunların çözümüne katkıda bulunmaya çalışmıştır.

Sosyal Belediye Hizmetleri, Göç ve Mevzuat

Son yıllarda, göç yönetim süreçlerinde yerel aktörlerin uluslararası ve ulusal aktörlere oranla daha fazla rol oynadıkları bilinmektedir.²⁰ Göç araştırmaları literatüründe de yerel yönetimlerin göç yönetimi sürecinde daha aktif rol oynamaya başlaması gerekeceğini vurgulayabilmek için "local turn" (yerele dönüş) kavramı üretilmiştir.²¹ Dünya genelinde gözlemlendiği üzere, özellikle 2016 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yürürlüğe konulan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları doğrultusunda yerel yönetimlerin göç yönetimi süreçlerinde rol oynamaya başladıkları ve birtakım uluslararası yerel yönetim ağlarını geliştirdikleri görülmüştür. Türkiye'deki yerel yönetimler de bu ağlar içerisinde yer alma gayreti içindedirler. Yine, 18 Mart 2016 tarihinde yürürlüğe giren Avrupa Birliği - Türkiye Mülteci Mutabakatı'yla birlikte Türkiye'de yerel yönetimlerin göç yönetim süreçlerinde daha fazla rol oynamaya başladıkları gözlemlenmiştir.²² Yerel yönetimlerin göç süreçlerindeki rollerine ilişkin Türkiye örneği birtakım özgünlükler içermektedir. Öyle ki Belediye Kanunu içerisinde yer alan "hemşehrilik hukuku" ilkesiyle kentlerde yaşayan her türlü insanın gündelik ihtiyaçlarının karşılanması konusunda, aşağıdaki Kanun maddesinde de görüldüğü üzere belediyeler görevlendirilmiştir:

20 Scholten & Penninx, 2016.

21 "Local turn" kavramı hakkında daha ayrıntılı bir tartışma için bkz. Scholten & Penninx, 2016

22 AB-Türkiye Mülteci Mutabakatı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.

https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf erişim tarihi 23 Temmuz 2020.

Madde 13- Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır. Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür.²³

Bu maddede görüldüğü üzere hemşehrilik hukuku, bir yandan kültürel anlamda hemşehrilerin karşılıklı etkileşimini özendirmek ve desteklemek için belediyelere bir sorumluluk verirken öte yandan vatandaş olsun olmasın belediye sınırları içinde yaşayan bütün hemşehrilere haklar ve ödevler vermektedir. Belediye Kanunu'nda yer alan bu hemşehrilik hukukunun çizdiği hak ve ödev temelli çerçevenin, göçmenlerin uyumu anlamında sağladığı söylemsel ve pratik çerçevenin yerel ve ulusal düzeyde sık sık yinelenmesi ve kamuoyuna aktarılması oldukça önemlidir. Türkiye'de yerel yönetimlerin de göçmenlere dönük sosyal destek ve yardım faaliyetlerinde bulundukları görülmektedir. Bu faaliyetlerin yasal temellerine bakıldığında, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "Belediyenin görev ve sorumlulukları" başlıklı 14'üncü maddesinde, sosyal hizmet ve yardım uygulamalarına yer verildiği görülmektedir. Nitekim yasanın "Belediyenin giderleri" başlıklı 60'ncı maddesinin i bendinde, "dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar" sayılmaktadır. Bunun dışında, Kanun'un "Hemşehri hukuku" başlıklı 13'üncü maddesine göre, "herkes ikamet ettiği

23 5393 sayılı ve 3 Temmuz 2005 tarihli Belediye Kanunu metni için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5393&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> Erişim tarihi 10 Ekim 2020.

beldenin hemşehrisi” olarak tanımlanmış olup, “hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları” olduğu kaydedilmiştir. Aynı madde kapsamında, “yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması”nın zorunlu olduğu da hüküm altına alınmıştır. Öte yandan, Kanun’un “Belediye başkanının görev ve yetkileri” başlıklı 38’inci maddesinin 1. fıkrasına göre, belediye başkanının, “bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelliler merkezini oluşturmak” şeklindeki görev ve sorumluluğu bulunmaktadır.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda da “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” başlıklı 7’nci maddede, “sağlık hizmetleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmet”in yürütülmesi, geliştirilmesi “ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak”tan söz edilmektedir. Bu yasa kapsamında da 24’üncü maddede, “dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar” belediye giderleri arasında sayılmıştır. Ancak 5393 sayılı Belediye Kanunu, her ne kadar, 13’üncü madde ile belediye sınırları içinde yaşayan herkese eşit hizmet sunulması ilkesini benimsemiş olsa da bazı tutarsızlıkları da içinde taşıdığı görülmektedir. Sözgelimi, 14’üncü maddede yer alan “Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli olanların durumuna uygun yöntemler uygulanır” ifadesinde vatandaşlar ile vatandaş olmayanlar arasında üstü örtük bir ayrıma gidildiği de dikkatimizden kaçmamalıdır. Bu çerçevede Kanun’un maddeleri arasında bir çelişki olduğu hususunun altını çizmekte fayda olacaktır.

Öte yandan, Belediye Kanunu’nda yer alan 9’uncu madde, mahallelilerin ihtiyaçları belediye tarafından karşılanırken mahallelilerin ortak taleplerinin göz önünde bulundurulmasının ve dolayısıyla katılımcılığın önemini vurgulamaktadır:

Madde 9- ... Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli aynı yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır.

Hizmetlerin eşit şekilde dağılımı anlamında, belediyelerin bu hizmetleri, yeknesak bir düzlemde ilgili göçmenlere eriştirebilmesi önem arz eder. Ayrıca belediye kaynaklarının her belediye için farklılık arz etmesi, belediyelerin sağladıkları hizmetlerin kalitesini de etkileyebileceğinden, belediye bütçelerine bu konuda, belediyelerin hizmet alanındaki göçmen potansiyeli ve ihtiyaçları doğrultusunda katkı yapılması da üzerinde durulabilecek bir husus olarak ortaya çıkmaktadır.²⁴

Belediye Kanunu içerisinde, belediyeler tarafından sunulması mümkün hizmetlerin niteliği ve kapsamı konusunda ayrıntılar yer almaktadır. Bu hizmetler, teknik altyapı hizmetleri olabilirken aynı zamanda kültürel ve sosyal hizmetler de olabilmektedir. Belediye Kanunu'nda yer alan 14'üncü madde bu hizmetleri ayrıntılı bir şekilde aktarmıştır:

Madde 14- Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel altyapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yükseköğrenim öğrenci yurtları; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilme-

²⁴ Yerel yönetimlerin Suriyelilerin ve diğer göçmen gruplarının toplumsal uyumu konusunda yapabilecekleri önemli katkılar konusunda ayrıntılı bir tartışma için bkz. Genç, 2018.

si hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler... Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirliilerin durumuna uygun yöntemler uygulanır.

Kitapta yer alan belediyelerimizin Belediye Kanunu'nun 14'üncü maddesinde yer alan hizmetleri hemşehrilerine başarılı bir şekilde sundukları ve bu hizmetleri, yine aynı maddede öngörüldüğü gibi, hemşehrilere en yakın ve en uygun şekilde sunma gayretinde oldukları gözlemlenmiştir. Kitlemel göç bağlamında belediye hizmet sunumunu başarı ile sürdüren, Bursa Büyükşehir ve Şişli gibi bir kısım belediyelerinse kent konseylerini de kapsayan katılımcı bir yönetim modeli benimsedikleri söylenebilir. Belediye Kanunu içerisinde yer alan 76'ıncı madde kent konseylerinin amaçları ve işleyişine ilişkin ayrıntıları vermektedir:

Madde 76- Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasî partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar. Kent konseyinde oluşturulan görüşler belediye meclisinin ilk toplantısında gündeme alınarak değerlendirilir. Kent konseyinin çalışma usûl ve esasları İçişleri Bakanlığınca hazırlanacak yönetmelikle belirlenir.

Türkiye’de yerel yönetimlere ilişkin uygulanan yasal mevzuat, geçmişten günümüze kent sakinlerine, demokratik karar alma süreçlerine katılmak suretiyle bulundukları yerlere ilişkin beklentilerini, sorunlarını ve önerilerini kent konseyleri aracılığıyla belediye meclisine götürebilme hakkı vermektedir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, kent konseylerini işlevsel bir şekilde kullanan belediyelerin başarılı yönetim modelleri geliştirme konusunda bir adım daha öne çıktıkları görülmektedir.

Öte yandan, belediyelerin göçmenlere yönelik görevleriyle orantılı bütçe imkânlarına da sahip olması için uzun zamandır gündemde olan yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Belediyelere ve yardım dağıtan kamu kuruluşlarına sağlanan hazine ödenekleri, illerde yaşayan göçmen nüfusuna bakılmaksızın o illerde yaşayan vatandaş sayısına göre belirlendiği için, özellikle son yıllarda geçici koruma altında yaşayan göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı ilçelerde ve illerde kaynaklar yetersiz kalabilmektedir. Bunun yanı sıra, özellikle kentsel alanların çeperlerinde yoksulluğun yerli halkı da tehdit ettiği semtlerde, geçici koruma altında yaşayan Suriyelilere yapılan yardımların görünürlüğü yerel halkı kışkırtmakta ve bu nedenle Suriyelilere karşı besledikleri hasmane yaklaşımı güçlendirmektedir. Yerli ve göçmen topluluklar arasında ortaya çıkabilen bu tür gerilimler hiç şüphesiz uyumun önündeki önemli engellerden biri olarak görülebilir.

Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışma kapsamında sırasıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Esenyurt Belediyesi, Sultanbeyli Belediyesi ve Şahinbey Belediyesi tarafından Suriyeli hemşehrilerine sunulan belediye hizmetleri arasında proje paydaşlarımız tarafından öne çıkarılan başarı hikâyeleri betimlenecektir. Her bir belediye için yapılan çalışma, söz konusu belediyenin göç ve göçmenlere ilişkin tecrübe ettiği tarihsel birikim ve bu birikimden yola çıkarak Suriyelilere sunulan belediye hizmetlerine ilişkin bir değerlendirme ile başlamaktadır. Bu değerlendirmeyi takiben söz konusu belediye sınırları içerisinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin demografik yapısına ilişkin birtakım bilgiler aktarılmaktadır. Suriyelilere ilişkin demografik bilgilendirmenin ardından belediyelerin Suriyeli göçünü yönetebilmek için sundukları belediye hizmetleri hakkında genel bir değerlendirme yer almaktadır. Son olarak, her bir belediye tarafından görevlendirilen paydaşlarımızca hikâyeleştirme yöntemi kullanılmak suretiyle yazılan ve RESLOG ekibiyle paylaşılan hikâyelerden

yapılacak alıntılar ile, belediyelerin ön plana çıkarmak suretiyle Türkiye'ye ve dünyaya duyurulmasını istedikleri belediye hizmetlerine vurgu yapılmaktadır.

Kitapçıkta yer alan beş belediyenin tamamı Suriyelilere yönelik sundukları belediye hizmetlerini ve bu hizmetler içerisinde öne çıkardıkları başarı hikâyelerini anlatırken Belediye Kanunu'nun 13'üncü maddesinde yer alan hemşehrilik hukukuna gönderme yapmaktadırlar. Hemşehrilik hukuku, belediye sınırları içerisinde yaşayan sakinlere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup olmadıklarına bakmaksızın eşit hizmet sunulması ilkesinin altını çizer. Görünen o ki, Bursa Büyükşehir Belediyesi, insan merkezli sosyal hizmet belediyeçilik anlayışını bir başarı hikâyesi olarak anlatırken, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, uzun yıllardan bu yana gerek yerel halk gerekse Suriyeliler ve diğer göçmenler hakkında topladığı bilimsel veriler ışığında sunduğu belediye hizmetlerinde veriye dayalı sosyal belediyeçiliği ön plana çıkarmayı tercih etmiştir. Öte yandan, Esenyurt Belediyesi, sunduğu sosyoekonomik ve mekânsal hizmetlerle umudun kenti olması şiarıyla ön planda olmayı tercih etmiş, Sultanbeyli Belediyesi ise yine farklı bir alanda bir ilk olma becerisini göstermiş ve oluşturduğu dernek yapılanmasıyla doğrudan Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler ve çözümler üretmeyi başarmıştır. Son olarak, Şahinbey Belediyesi de başka bir alanda öncülük yapmak suretiyle geliştirdiği sosyal ve yeşil belediyeçilik anlayışıyla Suriyelilere sunduğu hizmetleri ön plana çıkarmayı seçmiştir.

Belediyelerimizin Suriyelilerin son on yıla damgasını vuran kitlesele göç süreçleri içerisinde ürettikleri belediye hizmetleri bağlamında hikâyeleştirme yönteminin kendilerine sağladığı olanaklar içinde ön plana çıkardıkları başarı hikâyeleri birbirinden farklı olsa da sergiledikleri hizmet yaklaşımlarının ve uygulamaların tamamında çok belirgin bir ortak özelliğin ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Bu ortak özellik, belediyelerin kendi kısıtlı öz kaynaklarını kullanmak suretiyle belediye hizmetlerini üretmiş olmalarıdır. Bu hizmetleri üretirken, katılımcı ve sosyal hizmet belediyeçiliği anlayışını benimsemişler ve kamu, özel, uluslararası, sivil toplum ve göçmenlerle başarılı işbirliği süreçlerini hayata geçirmişlerdir. Belediyelerimiz bu hizmetleri sunarken aynı zamanda, Birleşmiş Milletler tarafından tanımlanan Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ışığında önceliklerini ve hedeflerini belirlemeye özen göstermişlerdir. Katılımcı bir yöntemle hayata geçirilen hizmet ve uygulamalara benzer bir katılımcı yaklaşımın bu kitabın hazırlığı sürecinde de başarılı bir şekilde RESLOG ekibi tarafından tecrübe edildiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: SOSYAL HİZMET BELEDİyecİLİĞİ

Bursa Göç Tarihi

Bursa, tarihi binlerce yıl öncesine giden ve bulunduğu coğrafya nedeniyle farklı devletlerin tarihinde çok önemli bir yer edinmiş kentlerdendir. Bursa kentinin tarihi Bitinya Krallığına kadar götürülebilir. Kent, daha sonraki yüzyıllarda sırasıyla Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolünde gelişimini devam ettirmiştir. Kuruluş yıllarında Osmanlı Devleti'nin başkenti olan Bursa, cumhuriyet dönemi Türkiye'si açısından da özellikle gerçekleştirdiği endüstriyel büyüme, tarımsal üretim ve turizm faaliyetleri ile her zaman önemini korumuştur.²⁵

Bursa'nın kent statüsüne yükselip çevresinin surlarla çevrilmesi, Bitinya Kralı I. Prusias (M.Ö. 232-192) döneminde gerçekleşmiştir. Roma İmparatorluğu'na karşı mücadelesiyle bilinen ve günümüz Tunus'unda bulunan Kartaca'dan çıkarak filleriyle birlikte Cebelitarık Boğazı'ndan geçip, İspanya-Fransa sınırında yer alan Pirene sıradağlarını aşarak bugünkü İtalya'nın kuzey sınırlarına kadar gitmek suretiyle Roma'yı tehdit eden Kartaca Kralı Hannibal, Roma İmparatoru ile yaptığı savaşı kaybedince, askerleriyle birlikte önce Antakya'ya, daha sonra Bitinya Kralı I. Prusias'a sığınmıştır. Hannibal'ın, I. Prusias tarafından büyük itibar görmesi üzerine, onun onuruna Bursa kentini kurduğu bilinmektedir. Kente bu nedenle Prusa adı verilmiştir. Şehir merkezine yakın ilk yerleşimin kesin bulguları M.Ö. 2500 - 2700 yıllarını göstermektedir.²⁶

Bursa bir göçmen kentidir. Gerek Rumeli'nin gerekse Anadolu'nun dört bir yanından gelen göçmenlerle büyüyüp gelişmiştir. Bursa ili, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda, işgal altında kalan Rumeli ve Kafkasya'daki Müslüman göçmenlerin akınına uğramıştır. Halk arasında "93 Göçmenleri" olarak adlandırılan bu göçmenlerin büyük bölümü

25 Bursa'nın tarihi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bursa Büyükşehir Belediyesi resmi internet sitesi, <http://www.bursa.com.tr/bursanin-tarihi> Erişim tarihi 14 Ağustos 2020.

26 Tekin, 2008.

Hüdavendigâr Eyaletine yerleştirilmiştir. Bu dönem göçmenlerine, Belediye tarafından önemli ölçüde yardım yapıldığı Belediye Arşivi belgelerinden anlaşılmaktadır. Göçmenlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla misafirhaneler oluşturulmuştur ve göçmenlerin barındığı evlerin tamirinin de Belediye tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.²⁷ Göçmen çocuklarının da Bursa'da yatılı eğitim veren Sanat Okulu ve Ziraat Okulu gibi kurumlara kolayca kabul edildiği bilinmektedir.

1880'li yıllarda sadece Rusçuk'tan 30 bin göçmen Bursa'ya gelmiştir. Bu dönemde nüfusu sadece göçmenlerden oluşan mahalleler kurulmaya başlamıştır. 1880'li yıllarda başlayan bu toplu göçler sonunda, Bursa Merkez ilçesinde 18 yeni köy, 15 yeni mahalle kurulmuştur. Göçmenlere iskân için nakit para yardımı yapılmış, sağlık hizmeti desteği ile nakliye ve nafaka için Belediye sandığından bütçe ayrılmış, göçmenlerin ölüm masrafları da yine Belediye tarafından karşılanmıştır. İlk aşamada azar azar gelen göçmenlerin sayısının artması üzerine Bursa'da, 1888 yılında ilk kez bir göçmen komisyonunun kurulduğu tespit edilmiştir.²⁸ Daha sonra 1892 yılında Orhaneli ve Yenişehir ilçelerinde, 1899 yılında Karacabey ve Mustafakemalpaşa ilçelerinde, 1903 yılında da Orhangazi ve İnegöl ilçelerinde göçmen komisyonları kurulmuştur. Bu göçmen komisyonlarında yerli ve göçmen üyeler görev almıştır. Göçmenler, Bursa'ya yerleştikten sonra en kısa sürede geçimlerini sağlamak üzere iş olanakları aramaya başlamışlardır. Hatta savaş sırasında, göçmenlerin araba ve hayvanlarıyla orduya hizmet etmek için Belediye Komisyonu'na müracaat ettikleri görülür. 93 Göçmenleri içinde Kafkasya göçmenleri ile Karacabey bölgesine yerleşen 1.000 hane kadar Pomak göçmeninin Türkçe bilmediği, yine aynı dönemde Bursa'ya yoğun olarak yerleşen Arnavut ve Boşnakların da Türkçe bilmediği kayıtlara geçmiştir. Bu büyük göçmen gruplarının hem sosyal hem de ekonomik sorunlarını çözmek Bursalı yöneticilerin en önemli uğraşlarından biri olmuştur. Bursa'ya gelen bu göçmen hareketi olumlu sonuçlar da yaratmış, bu çalışkan göçmenler Bursa'nın ekonomisine önemli katkılarda bulunmuştur. Bursa'da esnafılık ve özellikle ziraatta önemli gelişmeler yaşanmıştır. Ayrıca, bu göçmen nüfusu Bursa'nın etnokültürel yapısını da dönüştürmüştür.²⁹

27 Bursa'nın göç tarihi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kaplanoğlu & Kaplanoğlu, 2014; Karpat, 2015; Güler, 2015.

28 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan Muhacir Komisyonları için bkz. Kale, 2015.

29 Bkz. Kaplanoğlu & Kaplanoğlu, 2014.

Bursa ili, 20. yüzyılda da farklı yerlerden göç almaya devam etmiştir. Özellikle 1950'li yıllarda ve 1989 sonrasında Bulgaristan'dan gelen kitlesel Türk ve Müslüman göçünün Bursa'ya yöneldiği görülmektedir. 1951 yılında Bursa'ya 15 bin kadar Bulgaristanlı Türk'ün göç ettiği bilinmektedir. Bu göçmenlerin iş bulma sorunu yaşamamaları için, bir kısmının Merinos Fabrikası'nda istihdam edildiği görülmektedir. Ayrıca yine, 1950'li yıllarda Bulgaristan'dan gelen göçmenler için Bursa-Mudanya yolu üzerinde Hürriyet, İstiklal, Adalet Mahallelerinin inşası ile birlikte kentin kuzeybatısında 1500 kişilik yeni bir yerleşim yeri kurulmuştur. Orhangazi'ye yerleşenler, halkın kendilerine misafir gibi davranmadıklarını, çok iyi yaklaşım sergilediklerini belirterek memnuniyetlerini dile getirmektedirler.³⁰ Öte yandan, 1980 yılında Bulgaristan'daki baskı rejiminden kaçan yaklaşık 400 bin kadar Türk göçmenin çoğunlukla Bursa ve İstanbul'a göç ettikleri bilinmektedir. Bulgaristan ile Bursa arasında kurulan insan köprüsünün günümüzde hâlâ etkisini gösterdiğini söylemek mümkündür. Bu iki coğrafi nokta arasında insan hareketliliğinin devam ettiği görülmektedir.³¹ 1989 yılında, resmî rakamlara göre Bursa'da iskân edilen göçmen sayısı 80 bin civarında olmuştur. Bursa'ya yerleşmek isteyen göçmen sayısının her geçen gün artması üzerine Bursa'ya göçmen girişi yasaklanmıştır.³²

Bursa'da Suriyeliler: Demografik Veriler

Türkiye'ye 2011 yılında başlayan zorunlu kitlesel Suriyeli göçünden etkilenen kentlerden biri de Bursa olmuştur. Bursa'nın ve belediyelerin göç ve göçmenlerle olan tarihsel tecrübesi, bu zorunlu ve yoğun göç karşısında hızla hizmet verme ve hatta diğer kurumlara destek olma refleksiyle kendini göstermiştir. Bursa'nın diğer sınır kentlerinden farkı, ülke içinde ikinci göç sürecinde Suriyelilerin, özellikle memleketlerinde tekstil ile geçimini sağlayanların, tekstil kenti olması nedeniyle yaşamak için Bursa'yı tercih etmeleridir. Suriyelilerin istihdam konusundaki bu tercihleri, Bursa'da yerleşik hayata geçmeleri konusunda etkili olmuştur.

30 1950'li yıllarda Bursa'ya gelen göçmenler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Pınar, 2014.

31 Cigerci, 2018.

32 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. İnginar, 2010

İl Göç İdari Müdürlüğü'nün verilerine göre, Bursa'da 6 Ağustos 2020 tarihi itibarıyla resmi rakamlara göre toplam 176.710 Suriyeli yaşamaktadır.³³

Doğal güzellikler, turizm ve sanayi (özellikle tekstil ve otomotiv) açısından zengin olan Bursa, İpek Yolu güzergâhında bulunur ve Türkiye'de en fazla nüfusa sahip dördüncü şehirdir. Sahip olduğu sanayi dalları nedeniyle de şehir, İstanbul dahil ülkenin dört bir yanından sürekli göç almaya devam etmektedir. Şehre yönelen bu göç, ülkede 9 yılı aşkın bir süredir yaşayan Suriyelilerin önemli bir kısmı için de geçerlidir. Diğer şehirlerde yaşayan Suriyelilerin aksine, Bursa'da yaşayan Suriyeliler şehre son yıllarda gelmiş olup daha çok şehrin kendilerine sunduğu istihdam, barınma, sağlık hizmetleri, eğitim hizmetleri ve şehrin göçlerle kurulan çokkültürlü yaşam ortamından etkilenmişlerdir. Bursa şehrinde bugün yaşayan Suriyelilerin çok büyük bir bölümünün Halepli oldukları bilinmektedir. Bursa'yı Halep'e bağlayan birtakım tarihsel, kültürel ve ticari ortaklıkların olduğu düşünüldüğünde özellikle ipek üretiminin ve tekstil sanayinin iki kentin öncelikli ortak bileşenleri olduğu anlaşılmaktadır. Bursa ve Halep'in ipek ve tekstil üretimi anlamında izledikleri süreçler birbirine çok benzemektedir. Tekstil üretiminde tecrübeleri olan Haleplilerin göç yollarının bugün Bursa gibi tekstil devi olan bir şehirde son bulması ve bu şehirde yaşamlarını idame ettirmeye çalışmaları oldukça anlaşılabilir bir durumdur.

Bursa'da Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri

Bursa, tarih boyunca göç deneyimi yaşamış ve halen de yaşamakta olan bir kenttir. Balkanlar'dan yoğun olarak göç alan kent aynı zamanda Erzurum ve Artvin gibi illerimizden de iç göç almıştır. Göç bağlamında tarihsel birikime sahip olan Bursa ili, göçmenlere ilişkin hizmetler üretirken mümkün olduğunca bütüncül bir yaklaşım sergilemeye çalışmıştır. Söz konusu bütüncül göç yaklaşımı iki temel üzerine oturtulmuştur: a) Sürdürülebilir kurumsal çalışmaların varlığı ve b) çok paydaşlı işbirliklerinin geliştirilmesi.

³³ İllere göre geçici koruma altından bulunan Suriyelilerin sayıları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi internet sayfası, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi 14 Ağustos 2020.

Bu çerçevede hayata geçirilen sürdürülebilir kurumsal çalışmalara örnek olarak Göç Tarihi Müzesi, Kent Konseyi Yabancılar Meclisi, Sosyal Hizmet ve Yardım Birimi, ücretsiz Bursa Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları (BUSMEK) gibi kurumların altı çizilebilir. Bütüncül göç yönetimi konusunda ön plana çıkan ikinci temel bileşen ise işbirliği içinde çok farklı aktörlerle birlikte ortak projeler üretme yaklaşımıdır. Bu amaca hizmet edebilmek için Valilik, İl Göç Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Suriyeli Mültecileri Destekleme Derneği, Kalbi Selim Eğitim, Kültür ve Dayanışma Derneği, Türk Kızılay Toplum Merkezi, İnsan Hak ve Hürriyetleri Derneği (İHH) Bursa Şubesi, Mülteci Destek Derneği (MUDEM) Mülteci Destek Merkezi gibi kuruluşlarla çok sayıda proje hayata geçirilmiştir.³⁴

Bursa Göç Tarihi Müzesi: Göç tarihi eski olan Bursa kentinin kültür ve sanat yaşamını zenginleştirmek, sosyokültürel hayatını canlandırabilmek amacıyla yürüttüğü tarihî kültürel mirası yaşatma ve koruma projesi olarak Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Göç Tarihi Müzesi'ni 07 Kasım 2014 tarihinde açmıştır.³⁵ Bursa Göç Tarihi Müzesi, 8.500 yıllık Bursa tarihi içinde kimi zaman doğal bir gereklilik olarak, kimi zaman savaşların, kimi zaman da baskıların ardından gerçekleşen demografik hareketliliğin tarihini anlatmayı hedeflemektedir. Coğrafi olarak İstanbul'a yakınlığı, Balkanlar ve Anadolu arasında her dönem kullanılan geçiş güzergâhı olması, Karadeniz, Ege, Balkan ve Anadolu medeniyetlerinin uğrak noktası olması gibi özellikler, Bursa ilini her zaman insan hareketliliğinin odak coğrafyalarından biri haline getirmiştir.

Bursa Göç Tarihi Müzesi, kentin merkezinde Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından oluşturulan halka açık park ve içerisinde kurulan Atatürk Kongre ve Kültür Merkezi'nde Müzeler Kompleksi içinde yer almaktadır. Müze, Anadolu topraklarında tarih öncesi dönemlerden günümüze değin varlık gösteren “göç” olgusunun izleri olarak, göçün insanların yaşamlarına yaptığı etkileri ve göç eden insanların geride bıraktıkları ve

34 Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından Suriyelilere ilişkin yapılan hizmetlerin bir kısmı için bkz. <https://www.bursa.bel.tr/?sayfa=search&s=Suriyeliler> Erişim tarihi 14 Ağustos 2020.

35 Bursa Göç Tarihi Müzesi resmi internet sayfası için bkz. <http://bursagocmuzesi.com/> Erişim tarihi 14 Ağustos 2020.

göç sırasında yazdıkları hikâyeleri ve yeni yaşamlarına alışma dönemleri sırasında elde edilen bulgu, belge ve malzemeleri sergilemektedir. Bu yönüyle, Bursa Göç Tarihi Müzesi Türkiye’de türünün ilk örneğidir.

Bursa’nın değerlerini en iyi şekilde tanıtmak, açıklamak ve korumak misyonunu benimseyen Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa halkının ve yerli-yabancı Bursa ziyaretçilerinin “Dünya Kenti Bursa” vurgusunu ve değerlerini nasıl özümseediğini yaptığı kültürel çalışmalarla, Bursa’daki yerlilerin ve göçmenlerin bir arada uyum içinde yaşama kültürünü de sosyal farkındalık projeleriyle gözler önüne sermektedir. 18 Aralık Dünya Göçmenler Günü kapsamında, göç olgusuna dikkat çekmek ve etkinliğe resim yaparak, mektup yazarak katılan Suriyeli ve Türk çocukların hayallerini, umutlarını paylaşmak, empati kurmalarını sağlamak ve bu deneyimi tüm kentlilerle paylaşmak hedeflenmiş ve etkinliğe 250 çocuk katılmıştır.

Bursa Kent Konseyi: Bursa Büyükşehir Belediyesi’nin birlikte yaşam kültürünü destekleyen ve her kentlinin kendini ifade edebileceği bir mecra olarak Kent Konseyi kurulmuştur.³⁶ Sivil bir oluşum olan Kent Konseyi içerisinde farklı meclisler yer almaktadır. Bu meclislerden biri de Yabancılar Meclisi’dir.³⁷ Bursa’ya çeşitli ülkelerden iş, aile, eğitim, geçici koruma ve zorunlu göç gibi nedenlerle gelen yabancıların kent hayatına katılım süreçlerine destek verme, karşılaştıkları sorunları değerlendirme ve çözüm önerileri geliştirme amacıyla Türkiye’de ilk defa 12 Mayıs 2010 tarihinde Bursa’da Yabancılar Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Çalışma Grubu’nun, aktif gönüllüler aracılığıyla iş hayatı, toplumsal hayat, eğitim hayatı ile ilgili alanlarda yaptıkları çalışmaların etki alanı yıllar geçtikçe büyümüştür. 28 Nisan 2018’de ise bu Çalışma Grubu’na meclis yapı ve niteliği kazandırılarak Yabancılar Meclisi kurulmuştur. Hâlihazırda 28 farklı ülkeden, 300’ü aşkın yabancı gönüllü ile faaliyetler yürütülmektedir. Meclis yapısı altında kurulacak alt çalışma gruplarından birinde, zorunlu göç ile gelen Suriyelilerle ilgili olanlar başta olmak üzere göç alanında Bursa’da yaşanan sorunların ve çözümlerin ele alınması planlanmaktadır.

36 Bursa Kent Konseyi resmi internet sayfası için bkz. <https://www.bursakentkonseyi.org.tr/> Erişim tarihi 15 Ağustos 2020.

37 Yabancılar Meclisi hakkında bkz. <https://www.bursakentkonseyi.org.tr/meclisler/icerik/bursa-kent-konseyi-yabancılar-meclisi> Erişim tarihi 15 Ağustos 2020.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları (BUSMEK): BUSMEK ile Suriyeli göçmenlerin sosyal ve ekonomik yaşamlarını desteklemek, iş bulma şanslarını artırmak amacıyla ücretsiz Milli Eğitim Sertifikalı Türkçe Dil Kursu verilmektedir. Dil eğitimini tamamlayan Suriyelilere yine sertifikalı işgücü piyasasında iş bulmak üzere ücretsiz meslek edinme kurslarına katılmaları için destek verilmektedir. 2013 yılından bugüne kadar 654'ü kadın ve 513'ü erkek olmak üzere 1.167 göçmen Türkçe Dil Kursundan faydalanmıştır.³⁸

Hemşehrilik Hukuku ve Sosyal Yardımlar: Bursa Büyükşehir Belediyesi göç ve göçmenlere yönelik katılımcı ve sürdürülebilir bu kurumsal katkılarının yanı sıra, yerli halka sunduğu hizmet ve çalışmalara eşit olarak, tüm göçmen gruplarına ve özellikle zorunlu göçle gelen Suriyelilere yönelik yaptığı tüm hizmet ve çalışmaları, belediye mevzuatı gereği, yaşadıkları bölgeye en yakın yerlerde “hemşehrilik hukuku” çerçevesinde ayırım yapmaksızın uygular. Göçün yoğun yaşandığı ilk iki yılda Belediye sosyal yardım hizmeti kapsamında, temel yaşam desteği olarak Suriyeli göçmenlerin barınma, gıda, giyecek ve yakacak ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bursa Büyükşehir Belediyesi, günümüzde, ekonomik durumu hâlâ kötü olup, yoksulluk ve yoksunluk içinde yaşadığı tespit edilen Suriyelilere ve diğer ihtiyaç sahibi kentlilere eşit düzeyde sosyal yardım sunmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşları ile İşbirliği: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Suriyelilere yönelik belediye hizmetlerini yürütürken, kendi göç tarihi geleneğinden edindiği bilgi birikimiyle Bursa’da faaliyet gösteren ve göçmenlerin içinde yer aldığı tüm ilgili sivil toplum kuruluşları (STK) ile ortak işbirliği çalışmalarıyla hizmetlerini sunmaya özen göstermektedir. Belediye, Mülteci Destek Derneği işbirliği ile geliştirdiği “Sağlıklı Yaşam Desteği Projesi” çerçevesinde sosyopsikolojik destek isteyen Suriyeli kadınlara belediye ve dernekte görevli psikolog ve sosyal hizmet uzmanları ile periyodik ev ziyaretleri gerçekleştirmektedir. Yine Mülteci Destek Derneği ile her yıl 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’nde “8 Mart Kadın Buluşmaları” gerçekleştirilmekte olup, yerli ve Suriyeli kadınların yaşam deneyimlerini paylaştıkları bir ortam yaratmaya özen gösterilmekte ve çocuk yaştaki evliliklere karşı farkındalık yaratılması amaçlanmaktadır.

38 BUSMEK hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. <http://busmek.bursa.bel.tr/> Erişim tarihi 15 Ağustos 2020.

Öte yandan, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) işbirliğinde Kamu İstihdam Politikaları Odaklı Temel Yaşam Becerileri Eğitimi başlıklı çalışmalar yapılmıştır. Kalbi Selim Derneği ile Suriyeli kız ve erkek çocuklara sürekli açık Türkçe dil eğitimi ve sosyal-kültürel etkinlikler, engelli Suriyelilere yönelik tekerlekli sandalye ve sağlık aparatı destekleri verilmektedir. İHH ile yetim ve öksüz Suriyeli çocukların yıl boyunca belediye sosyal yardımlardan yararlanabilmeleri için işbirliği yapılmaktadır. Suriyeli Mültecileri Destekleme Derneği'nden sürekli gönüllü tercümanlık desteği alınması ve ihtiyaç sahibi mültecilerin belediye sosyal yardımlarından yararlanmaları için işbirliği çalışmaları yürütülmektedir. Bütün bu çalışmalarda ve işbirliklerinde, Bursa Büyükşehir Belediyesi sürdürülebilirlik konusuna azami önem vermektedir.

Bursa ve Sosyal Hizmet Belediyeciliği

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin göçmenlere yönelik sürdürülebilir kurumsal ve sivil inisiyatif işbirliği ile yaptığı hizmetler ayrıntılı bir şekilde yukarıda anlatılmıştır. Görüldüğü üzere, Belediye'nin başarı hikâyesi, Suriyelilere sağlanan sosyal hizmetler ile bu hizmetlerin sağlanması sürecinde kentte bulunan ilgili kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla kurulan işbirliklerinin kesişme noktasında hayat bulmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çerçevesinde değerlendirildiğinde, Bursa Büyükşehir Belediyesi, özellikle dört amacın gerçekleştirilmesine katkıda bulunma konusunda büyük başarı sağlamıştır. Suriyelilere ve diğer bütün hemşehrilerine sunduğu belediye hizmetleri bir yandan Eşitsizliklerin Azaltılması (Amaç 10) amacının gerçekleştirilmesine katkıda bulunurken diğer yandan Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Amaç 11) amacına da erişim konusunda başarı sağlamıştır. Ayrıca, sunulan hizmetler, hemşehriler arasında daha adil bir bölüşüm ve paylaşım katkıda bulunurken Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (Amaç 16) amacına erişilmesini sağlamaktadır. Öte yandan, Bursa Büyükşehir Belediyesi çok farklı kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla ve uluslararası kuruluşlarla gerçekleştirmiş olduğu başarılı işbirlikleri ile Amaçlar için Ortaklıklar (Amaç 17) amacına da başarılı bir şekilde erişmiştir. Bursa Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü, Sosyal Yardımlar Servisi'nde çalışan ve aynı zamanda bu bölümün yazılmasına büyük katkı sunan Pelin Feymi ve arkadaşları bir hayata dokunuş öyküsünü paylaşmışlardır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi Yabancılar Meclisi

Bursa: Sosyal Hizmet Belediyeciliği

Pelin Feymi | Bursa Büyükşehir Belediyesi,
ARGE Şube Müdürlüğü

Ben Bursa Büyükşehir Belediyesi'nde Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü Sosyal Yardımlar Servisi'nde çalışan bir sosyologum. Ekipte benimle birlikte başka sosyolog, psikolog ve sosyal hizmet uzmanı arkadaşlarım da bulunuyor. Servis birimi olarak yardım talebinde bulunan hemşehrilerimizin talepleriyle bire bir ilgileniyoruz. COVID-19 salgınının yoğun olduğu dönemde Müdürlüğümüze ulaşan bir telefon ihbarında Suriyeli bir ailenin çok zor şartlarla hayatını sürdürdüğü ve gıda yardımına ihtiyacı olduğu bildirildi. Ailenin yaşadıkları evin birkaç kare fotoğrafı Whatsapp üzerinden bize ulaştırıldı. 27 Nisan 2020 tarihinde ihbarda verilen adreste incelemeye gittim. İhbardaki adreste ki 5 katlı apartmanın her dairesinde yaşayanlarla görüştüm ve bu adreste ihbardaki gibi bir ailenin oturmadığını tespit ettim. Muhtar ile görüşme yapılarak ailenin bilgisine ulaşmayı plan-

landım. Verilen adresteki sokağı yürüyerek evi bulmaya çalışırken bir odun yığının üzerine asılan çocuk çamaşırları dikkatimi çekti. Bunun üzerine evin kapısını çaldım. Kapıyı açan olmadı ama içeriden çocuk sesleri iştiliyordu. Evin yan cephesinde başka bir ara sokak vardı. Kömürlük olduğu anlaşılan kapıyı çalarak aslında kimsenin açmayacağını düşünüyordum. İhbardaki ihtiyaç sahibi R.C. kapıyı açtı, bir kamu personeli ile karşılaştığı için korktu, eşini aradı ve eşi hemen geldi. R.C.'nin eşi M.C. Türkçe bildiği için kolay iletişim kurabildik. 3 çocuk ve iki ebeveynenden oluşan Suriyeli aile 4 yıldır Türkiye'de yaşadıklarını, aslında ikametlerinin Diyarbakır'da olduğunu fakat akrabalarının Bursa'da yaşaması nedeniyle kaçak yollardan Bursa'ya göç ettiklerini anlattılar. Ailenin Türk Kızılayı'ndan aldıkları para yardımının, bir yıl önce göç ettikleri şehirde resmi ikametleri olmadığı için kesildiğinden söz ettiler.

M.C. hurda toplayarak geçimlerini sağladığını fakat COVID-19 salgınında bu iş yasaklandığı için çalışmadığını ve bu nedenle hiç gelirlerinin olmadığını anlattı. R.C.'nin hamile olduğu anlaşılıyordu. Kaç aylık hamile olduğunu bilmediğini ama Ramazan Bayramı sonrasında doğum beklediklerini, bu süreçte hiç doktora gitmediğini anlattı eşi. Ailenin Bursa'da kaçak olması ve bir kamu personeli olarak ihbar yükümlülüğüm nedeniyle sosyal inceleme sonrasında İl Göç Müdürlüğü ile telefon görüşmesi yaptım. İl Göç Müdürlüğü'nden COVID-19 salgını nedeniyle şehirlerarası geçişin imkânsız olduğu, Bursa'nın da Suriyeli ikametlerini kayda kapatmış olduğu bilgisine ulaştım. Aile için İl Göç Müdürlüğü ve Belediye'nin kurumlar arası işbirliği ile R.C.'nin hamile olduğuna dair bir rapor ile ikametini Bursa'ya taşıması için dilekçe verebilecekleri kararlaştırıldı. Eşi M.C.'ye telefonda rapor ve dilekçe ile ilgili işlemler anlatıldı. Belediyemizin Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'nde ise ailenin ikameti Bursa'da olmamasına rağmen COVID-19 salgını nedeniyle acil gıda ve temizlik malzemelerine olan ihtiyacı, Sosyal Yardımları Değerlendirme Komisyonu'nun kararı ile uygun bulundu. Aileye aynı gün gıda kolisi, temizlik malzemesi yardımı teslim edildi.

M.C.yi bir hafta sonra tekrar telefonla aradığımda COVID-19 salgınından korktukları için hamile eşi R.C.yi hastaneye götürmediğini ve raporu alamadıklarını ifade etti. Normalleşme döneminin başlamasıyla ailenin adresinde tekrar inceleme yaptığımda ailenin hastaneye gidip rapor aldığını ve İl Göç Müdürlüğü'ne giderek resmi kayıt işlemlerini tamamladığını öğrendim. Böylece Suriyeli aile yasal olarak tüm kurumsal hizmetlerden yararlanabilecek ve hayatlarını idame ettirebileceklerdi. Aileye, Sosyal Yardımları Değerlendirme Komisyonu'nun kararı ile iki yetişkin ve üç çocuk için giysi yardımı yapıldı. En son yapılan telefon görüşmesinde R.C.nin bir kız bebek dünyaya getirdiği bilgisine ulaştım. Ailenin adresinde üçüncü bir sosyal inceleme ile durum değerlendirmesi planlandım ve aileyi takiple desteğe devam ediyoruz.

Bursa Büyükşehir Belediyesi olarak bu ve benzeri durumda olup da sosyal yardım ve desteğe ihtiyaç duyan Suriyeli ve diğer yabancı göçmenlere yönelik verdiğimiz hizmetlerde de aynı süreçleri işletiyoruz. Bu tür durumlarda, ihtiyaç sahibi yerli halka verilen hizmetler ile yabancı göçmenlere verilen hizmetler arasında hiçbir fark gözetmiyoruz. Şehrimizin sınırları içerisinde yaşayan herkes hemşehrimizdir. Ancak tüm çabalarımıza rağmen ihtiyaç sahibi göçmen ya da yerli halkın tamamına ulaşmıyoruz. Sadece Belediyemize başvuru yaparak talepte bulunanlara yönelik işlem yapılıyor. Bu süreçleri yürüten birimimiz ise Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü'ne bağlı çalışan Sosyal Yardım Servisi birimidir. Sosyal Yardım Servisi'nde sosyolog, psikolog ve sosyal hizmet uzmanı görev yapmaktadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi olarak kurumsal altyapımız, uzman insan kaynağımız ve yerelde diğer kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile sürdürülebilir aktif işbirliğiyle, göç olgusunun yarattığı tüm sorunlara yönelik çözüm ve hizmetler üreterek, insanı odağına alan sürdürülebilir bir kent ve kentsel yaşam hedefiyle kaliteyi artırarak yolumuza devam ediyoruz.

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ: VERİYE DAYALI SOSYAL BELEDİYESİ

Kocaeli Göç Tarihi

Asya ile Avrupa kıtaları arasında önemli kara ve demiryolu güzergâhlarının kesiştiği bir yerde kurulan Kocaeli, Türkiye'nin önemli sanayi kentlerinden biridir. M.Ö. 4. yüzyıl ile 1. yüzyıl arasında hüküm süren Bitinya Krallığı'nın başkenti olan Kocaeli, geçmişte sırasıyla Olbia, Astakos, Nicomedia, İznikmid, İzmid ve Kocaeli adlarını almıştır. Kurucusundan dolayı Nicomedia adı verilen şehir Bitinya Krallığının Romalılar tarafından yıkılmasıyla birlikte Roma İmparatorluğu'nun kontrolüne girmiş ve uzun süre coğrafi konumu nedeniyle Roma, Antakya ve İskenderiye'den sonra dünyanın dördüncü büyük kenti olarak varlığını sürdürmüştür. Daha sonraki yüzyıllarda İstanbul'un Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti olarak ilan edilmesiyle ve İmparator Justinien'in de Kadıköy-İzmit arasındaki yolu askeri nedenlerle kapatarak ulaşımı İznik üzerinden sağlamasıyla Nicomedia, eski önemini kaybetmeye başlamıştır.³⁹

Kocaeli, 11. yüzyıl itibarıyla Selçukluların kontrolüne geçmiş, ardından Haçlı Seferleri sırasında Hristiyanlar tarafından ele geçirilmiştir. Şehir daha sonra Osmanlı Devleti hükümdarı Orhan Bey tarafından alınmış ve İzmid olarak anılmaya başlamıştır. 19. yüzyılda İzmit olarak adlandırılan şehir daha sonra, bölgeyi 13. yüzyılda fetheden Osmanlı Komutanı Akçakoca Bey'in adına ithafı, Kocaeli olarak adlandırılmıştır. Kocaeli, cumhuriyetin ilanı ile birlikte özellikle sanayileşme alanında en hızlı gelişen illerimizden birisi olmuştur. Bunun başlıca nedeni İstanbul'a yakınlığı ve ulaşım imkânlarının çeşitliliğidir. 1934 yılında İzmit'te ilk kağıt üretim tesisi olan İzmit Kağıt Fabrikası açılırken, bunu 1944'te ikinci Selüloz ve Kağıt Fabrikası (SEKA) takip etmiş, SEKA tesisleri 1954, 1957 ve 1959'da genişletilmiştir. Böylece günümüze kadar devam eden hızlı bir sanayileşme ile Kocaeli, Türkiye'nin ileri düzey bir sanayi bölgesi durumuna gelmiştir.⁴⁰

39 Kocaeli şehrinin tarihi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi internet sayfası, <http://kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/tarihce/16> Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

40 Kocaeli tarihi hakkında ayrıntılı başka bir kaynak için bkz. Kocaeli Ticaret Odası internet sayfası, <http://koto.org.tr/kocaeli-nin-tarihi-cd-5c534709154c5> Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

Bugün Kocaeli olarak bilinen coğrafya 16. yüzyılın başlarında büyük ölçüde homojen bir nüfusa sahipti. İstanbul'un Anadolu'ya açılan giriş kapısı konumunda olması, demiryolu ve limanı dolayısıyla ulaşım kolaylığı ve ayrıca topraklarının tarıma elverişli olması gibi nedenlerle Kocaeli, göçmenler için daima cazip bir bölge olmuştur. Özellikle 16. yüzyıldan itibaren İran ve Doğu Anadolu'dan Ermeni nüfusun Kocaeli civarına göç ettikleri bilinmektedir. 19. yüzyılda Kafkaslar ve Balkanlar'dan gelen Müslüman ve Türk göçmenlerin bölgeye iskân edilmeleriyle birlikte nüfusun giderek arttığı ve heterojen bir hal aldığı görülmektedir. İzmit, Karamürsel ve Kandıra kazalarının Müslüman nüfusu 1830'da %57,50'yken 1914'e kadar %69,46'ya yükselmiştir. Buna karşılık Müslüman olmayanların nüfustaki payı 1860'a kadar artış gösterirken bu tarihten sonra düşmeye başlamıştır. Bu düşüşte bir yandan bölgeye göçle gelen Müslümanların sayılarının giderek artması, diğer taraftan Rumların bölgeden Yunanistan'a göç etmesi etkili olmuştur. Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele dönemindeki sevk ve iskân uygulamaları ile Lozan sonrası mübadele, İstanbul hariç ülke nüfusunun homojenleşmesine vesile olmuştur. Kocaeli de bu homojenleşmeden payına düşeni almıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde gerek dıştan içe göç ve gerekse iç göç Kocaeli'nin nüfusunu artırmıştır.⁴¹

Kocaeli'nin aldığı kitlesel göçler, 1699 Karlofça Antlaşması sonrası Boşnak göçleri ile başlamış, Osmanlı-Rus Savaşı, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, 1924 Mübadelesi ve Cumhuriyet Dönemi'nde devam etmiştir. Farklı coğrafyalardan gelen kitleler kent kültürüne yeni öğeler taşıırken, zaman içerisinde ulus-devlet oluşum sürecinde kentten ayrılan Rum ve Ermeni azınlıklar sonrası ise kimi özellikler ortadan kalkmıştır. 1924 Mübadelesi'nde İstanbul sınırlarının Bostancı'da bitmesi ve o zamanlar Tuzla'nın Gebze'ye bağlı küçük bir köy olması nedeniyle Bostancı'dan Tuzla'ya kadar yerleşik Rumlar mübadeleye tabi tutulmuştu. Darıca'dan Yunanistan'a giden Rumların bir kısmı yerleştikleri bölgeye Darıca'nın antik adı Aritzu'yu verirken, İzmit'ten giden Rumların bir kısmının yerleştiği kente Nea Nikomedia (Yeni İzmit) adını verdikleri bilinmektedir.⁴² Göçle kurulan bir kent olan Kocaeli'nin bu özelliği günümüzde de değişmeden devam etmektedir.

⁴¹ İpek, 2015.

⁴² Ulugün, 2015.

Kocaeli, Türkiye'nin en gelişmiş sanayi kentlerinden biri olması sebebiyle uzun yıllardır yoğun ve kesintisiz seyreden iç göç dalgalarına maruz kalmıştır. Yoğun iç göç hareketleri, Kocaeli'nin temel nüfus dinamiklerinin şekillenmesinde her zaman doğrudan etkili olmuş ve bu özellikler Kocaeli'yi, göç ertesi kentle bütünleşme ile ilgili sorun alanlarının tespit edilmesi için uygun bir il haline getirmiştir. 1960'larda girdiği hızlı sanayileşme süreciyle birlikte aldığı yeni göçlerle Kocaeli'nin nüfus yapısı değişmeye başlamıştır. 1965-1970 arası dönemde kır nüfusu kent nüfusundan fazlayken 1970'li yıllardan itibaren, kentsel alanda yaşayan nüfus artış göstermeye başlamıştır. Yıllar itibarıyla iç göç kaynaklı nüfus artışı takip edildiğinde, Kocaeli 1975-80 döneminde 5'inci sırada, 1980-85 arasında 7'inci sırada, 1985-90 arasında yine 5'inci sırada, 1995-2000 yılları arasında 6'ıncı sıradadır.⁴³

Ancak 1999 depremi nedeniyle Kocaeli'den ilk defa yoğun göç yaşanmış ve verdiği göç açısından Kocaeli ilk defa ilk 10 il içine girmiştir. Günümüzde, Kocaeli İstanbul'dan sonra ikinci grupta en çok göç alan iller arasındadır. 2014 yılında Kocaeli'nin aldığı göç 79.697 iken verdiği göç 55.060 kişi olarak gerçekleşmiştir. Net göç hızı açısından değerlendirildiğinde, Kocaeli bulunduğu bölge olan Doğu Marmara Bölgesi'nde ‰9,29 olan göç oranını geçmiş, ‰14,40 oranına yükselmiştir.⁴⁴

Kocaeli'de Suriyeliler: Demografik Veriler

Kocaeli, son dönemde yoğun olarak Suriyeli göçü ile karşı karşıya kalmıştır. 6 Ağustos 2020 itibarıyla Kocaeli sınırları içinde ikamet eden geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 55.063 olarak tespit edilmiştir.⁴⁵ Şehrin çok farklı sanayi kollarında eriştiği istihdam kapasitesi nedeniyle Kocaeli, sadece Suriyelilerin yaşamayı tercih ettikleri bir il olmayıp, aynı zamanda komşusu İstanbul'dan dahi işçi göçü alabilen bir kent haline gelmiştir. Sözgelimi, Kocaeli'nin en önemli sanayi ilçesi olarak

43 Kocaeli iline ait ayrıntılı demografik bilgiler ve Büyükşehir Belediyesi tarafından çok başarılı bir şekilde hazırlanan istatistiki veriler için bkz. <https://kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/nufus-ve-demografi/572> Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

44 Kocaeli iline ait göç oranlarına yine Büyükşehir Belediyesi'nin kapsamlı internet sayfasından erişilebilir. Bkz. <https://www.kocaeli.bel.tr/webfiles/userfiles/files/%C4%B0%C3%A7%C3%B6%C3%A7%C3%B0statistikleri.pdf> Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

45 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü istatistikleri için bkz. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

bilinen Gebze, iç göç alma konusundan ön plana çıkan ilçelerden biridir. Gebze, bir yandan İstanbul'dan işçi göçü alırken, diğer yandan 15 binden fazla Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır.⁴⁶ Kocaeli'de yaşayan Suriyeli mülteci sayısında da ciddi artış görülmektedir. 2014 yılı Kasım ayında şehirde yaşayan Suriyeli sayısı 15.000 kişi iken, bu sayı 21 Temmuz 2017 tarihinde 34.957 kişi olmuş ve 18 Mart 2020 tarihinde ise 55.183 kişi sayısına ulaşmıştır.

Kocaeli'de ikamet izniyle yaşayan yabancı sayısı 10.372 kişidir. Kocaeli'de uluslararası koruma kapsamında bulunan yabancı sayısı 345 kişidir. Türkiye'deki Suriyelilerin yaklaşık %1,55'i Kocaeli ilinde yaşamını sürdürmektedir. Suriyelilerin özellikle 3 ilçede yoğunlaştıkları görülmektedir. Bunlar Gebze'de yaklaşık 15.000, Darıca'da yaklaşık 11.000 ve İzmit'te de yaklaşık 6.000 olmak üzere dağılmış durumdadırlar. Büyükşehir Belediyesi tarafından verilen bilgilere göre, Suriye'ye gönüllü geri dönüş yapan kişi sayısı 1.813 olmuştur. Kocaeli'den Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nce yurt dışına yerleştirilen yabancı sayısı ise 1.859 kişi olarak bildirilmiştir.

Kocaeli'de Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından Suriyeli göçmenlerin eğitime ve sağlık hizmetlerine katılımını kolaylaştırmak amacıyla sunulan hizmetlerin yanı sıra, sosyal hizmetler alanında da önemli birtakım hizmetler ön plana çıkmaktadır. Ayrıca temizlik ve katı atık, zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans gibi noktalarda ihtiyacı olan ve talep eden göçmenlere bu hizmetlerin de ulaştırılması sağlanmaktadır. Şehrin sınırları içerisinde bulunan Suriyelilerin, hemşehrilik hukukuna uygun şekilde belediye hizmetlerine eşit bir biçimde erişmeleri sağlanmaktadır. Ayrıca göçmenlere ilişkin hizmetlerin sunulması konusunda da Kent Konseyi bünyesinde yer alan Meclisler ve Çalışma Grupları tarafından sağlanan geri bildirimlerden faydalanılmaktadır.⁴⁷

46 Gebze örneği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Tezcan, 2011.

47 Kocaeli Kent Konseyi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <https://kocaelikentkonseyi.org/> Erişim tarihi 3 Ekim 2020. Kent Konseyi bünyesinde yer alan Uluslararası Öğrenciler Çalışma Grubu, şehirdeki yabancılardan ihtiyaçlarının katılımcı bir şekilde konuşulduğu platformlardan biri olarak ön plana çıkmaktadır.

Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından oluşturulan Sosyal Doku Projesi aracılığıyla Suriyeli mültecilerin şehre giriş yaptığı tarihten itibaren talep etmiş oldukları sosyal yardım hizmetlerine ilişkin veriler Belediye tarafından toplanmakta ve zaman içerisinde söz konusu verilerin güncellemesi yapılmaktadır.⁴⁸ Söz konusu bu veriler, Belediye tarafından sunulan sosyal yardım hizmetlerini günlük, haftalık, aylık ve yıllık raporlama sistemiyle mültecilerin daha iyi tanınmasına ve taleplerinin daha uygun bir şekilde karşılanmasına olanak tanımaktadır. Sosyal yardımlardan faydalanmak için başvuran göçmenlerin Belediye’de çalışan uzman personel tarafından tabi tutulduğu sosyal incelemeler neticesinde ihtiyaç sahibi olup olmadığı, varsa ne tür ihtiyaçları olduğu ve giderilmesi için neler yapılabileceği, Sosyal Yardımları Değerlendirme Kurulu ile yapılan görüşmeler sonucunda karara bağlanmaktadır.

Sosyal Doku Yazılım Sistemi⁴⁹ ile, göçmenlere sunulan yardımların ulaştırılmasına kadar geçen tüm süreçler sistemden takip edilebilmekte ve aksaklıklar anında tespit edilebilmektedir. Program aracılığı ile göçmenlere yardımın ulaşma süreci kısalmış, mükerrer yardımlar engellenmektedir. Program aracılığı ile Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü’nün yapmış olduğu tüm işlemler adım adım kayıt altına alınmakta, Kocaeli’nin sosyal haritası ortaya konulmakta ve ilde yapılacak olan tüm sosyal projeler için bir altyapı ve veritabanı oluşturulmaktadır.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, insanlık onurunu ve değerini yükseltecek sosyal yardım ve dayanışma faaliyetlerini, nerede olursa olsun temas edilmemiş tek bir insanın kalmayacağı şekilde geliştirmeye özen göstermektedir. Belediye’nin mottolarından biri olan “Gönül belediyeciliği” anlayışıyla Suriyelilere belediye hizmetleri sunulmaktadır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, altyapı ve üstyapı yatırımlarından akıllı şehircilik

48 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü tarafından yapılan hizmetlerin ayrıntılı dokümanı hakkında bilgi için bkz. <https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/sosyal-hizmetler/250> Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

49 2016 yılında başlatılan Sosyal Doku Yazılım Sistemi Projesi, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı’nın yürüttüğü hizmetleri tek bir yazılım platformunda toplamayı amaçlamıştır. Bu yolla hızlı, verimli ve istikrarlı bir şekilde işlerin yönetilmesi ve raporlamaların yapılması hedeflenmektedir. Sosyal Doku Yazılım Projesi, beş adet ana modülden oluşmaktadır: Sosyal Yardım, Annelere Süt ve Hoş Geldin Bebek, Beyaz Kalpler, Engelli ve Yaşlılar, Barınma ve Konaklama. Projenin ayrıca altı adet yardımcı modülü bulunmaktadır: Kişi, Stok, Yönetim, Kart, Raporlar ve Saha. Sosyal Doku Yazılım Projesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/news/haberler/3/kocaeli-sosyal-belediyecilikte-de-ocnu/22165> Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

uygulamalarına, sosyal dayanışma ve yardımlaşmayı çoğaltan fikirlerden, kültür ve sanata, ulaşımdan sağlık ve eğitime, turizmden sanayiye, afet ve risk yönetiminden kent ve toplum düzenine kadar birçok alanda, geleceğin mutlu şehir projelerini geliştirebilmiştir.

Kocaeli ve Sosyal Belediyecilik

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, veriye dayalı sosyal belediyecilikte örnek belediye olmayı hedeflemektedir. Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü, sosyal belediyecilik alanında geliştirdiği projelerinden “Sosyal Doku” ve “41 Kart” programı ile birçok belediyeye bilgi ve deneyimlerini aktararak sosyal belediyeciliğin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Yukarıda anlatılan ve hemşehriler hakkında bilimsel verinin toplanmasını hedef alan Sosyal Doku programıyla birlikte Kocaeli’nin plaka numarası olan 41 sayısından hareketle adlandırılan ve yoksulluk içinde yaşayan dar gelirli kişilerin ihtiyaçlarına karşılık vermeyi amaçlayan “Gıda 41 Kart” ve “Giyim 41 Kart” gibi projeler geliştiren Kocaeli Büyükşehir Belediyesi yoksulluk ile mücadele etmeye çalışmaktadır. Kocaeli Belediyesi; Eşitsizliklerin Azaltılması (Amaç 10), Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Amaç 11), Sorumlu Üretim ve Tüketim (Amaç 12), Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (Amaç 16) ve Amaçlar için Ortaklıklar (Amaç 17) şeklindeki amaçların hayata geçirilmesi konusunda başarılı bir performans sergilemiştir. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü’nden proje paydaşımız Merve Erarslan tarafından RESLOG ekibiyle paylaşılan başarı hikâyesiyle, söz edilen sosyal belediyecilik ön plana çıkarılmıştır.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Beyaz Kalpler Eğitim ve Gelişim Merkezi

Kocaeli: Sosyal Belediyecilik

Merve Erarslan | Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğü

Berakat 2019 Yılında anayurdu olan Suriye'den sınırlarımıza giriş yapmış ve sonunda da Kocaeli'ye yerleşmiş. Berakat, Belediye olarak sunmuş olduğumuz mevcut hizmetlerimizden faydalanmak üzere bizlere başvuru yapmıştı. Bizler talebi üzerine inceleme yapmak için evine misafir olduk. Kendisi, utangaç ve buruk bir yüz ifadesiyle hayat hikâyesini anlatmaya başladı. 20 yaşında olan Berakat Suriye'deki savaşta bomba patlaması sonucu sol bacağı ve sol kolunu kaybettiğini, orada evli olduğunu, eşinin Suriye'de kaldığını söyledi. Berakat'ın tek başına hayatta kalmaya çalıştığı ve bir yaşam mücadelesi verdiği adeta gözlerinden okunuyordu. Konuşmasına devam eden Berakat, bir anda gülümseyerek aslında eşinin hamile olduğunu ve dünyalar güzeli bir kızı olacağını söyledi. Burada bir hayat kurduktan hemen sonra ailesini de yanına alacağını ifade etti. Öyle de oldu ve aylar sonra Berakat ailesine kavuştu. Berakat'ın ifadelerine bakılacak olursa, Suriye'deki savaş ülkedeki insanları evlerini terk etmeye mecbur bıraksa da bir başka ülkede yeni bir hayat kurma umudu asla bitmiyor. Sözlerine devam eden Berakat herhangi bir kurumdan yardım almadığını, ikamet ettiği evin aslında bir müftüye ait olduğunu, kira bedeli olarak cüzi bir ödeme yaptığını, evdeki eşyaların da bir kısmının müftü tarafından verildiğini beyan etti.

Bilgileri doğrultusunda aileye kurumumuzun sosyal yardım hizmetlerinden faydalanması adına, her ay düzenli yatan gıda yardımı yapılacağı, engeli olması nedeniyle ayrıca her ay düzenli nakit desteği sağlanacağı ve diğer sosyal yardımlarımızdan da faydalanabileceği bildirildi. Berakat, mahcup bir ses tonuyla Belediyemize minnettar olduğunu ve çok teşekkür ettiğini söyledi. Evden ayrılmadan önce kendisine 153 çağrı merkezimiz sayesinde 7/24 her zaman bizlere ulaşabileceğini ve talebi doğ-

rultusunda maddi ve aynı zamanda manevi destek sağlayabileceğimizi de söyleyerek ayrıldık. Daha sonra Belediyemiz, aile birleşimi için kendisine destek oldu ve eşi kızıyla birlikte yanına geldiler. Kış mevsiminde kurumumuzun her kış düzenli olarak verdiği yakacak nakdi yardımından yararlanmak için Berakat, kurumumuza başvuruda bulunmuştu. Kendisi ve daha nice yardıma ihtiyacı olanların kış mevsiminin olumsuz koşullarından etkilenmemesi için taleplerini inceleyerek sonrasında işleme koyduk. Berakat'ın, artık yanı başına düşen bir varil bombası ve onu ülkeden çıkmaya zorlayan birileri olmadan, kötü günleri arkada bıraktığı sıcak yuvasında eşi ve kızı Ayşe ile birlikte huzurlu bir hayatı var.

İnsan, zorluk karşısında çözüm stratejilerini mecbur kaldığı zaman bulabiliyor. Savaşın yok ettiği, kültürel hafızanın tahrip olduğu ve en önemlisi de psikolojik sarsıntıların yaşandığı ülkelerinden Türkiye'ye sığınan Suriyeliler burada farklı bir hayat yaşıyorlar. İşte onlardan bir diğeri de Adnan. 13 yaşında iken savaşta babasını kaybeden ve küçük yaşta yetim kalan Adnan, anne ve dedesiyle birlikte yerleştikleri ilimizde Belediyemizin sosyal yardımlarından faydalanmakta ve aynı zamanda Şube Müdürlüğümüze bağlı profesyonel kadromuzun bulunduğu Beyaz Kalpler Eğitim ve Gelişim Merkezi'nde de psikolojik destek almaktadır.⁵⁰

Beyaz Kalpler, çeşitli sebeplerle eğitim hayatına devam edemeyen gençlerimizin başarı grafiğinin yükseltilmesini ve yeteneklerine göre meslek sahibi olmalarını sağlayan örnek bir proje olarak hizmet vermektedir. Beyaz Kalpler, “önleyici sosyal hizmetler” anlayışıyla, sosyal risk grubunda yer alan çocukların risk altına girmeden toplumsal yaşama dâhil edilmesini amaçlamak-

50 2018 yılında faaliyetlerine başlayan Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Beyaz Kalpler Eğitim ve Oryantasyon Merkezi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. [https://kms.kaysis.gov.tr/\(X\(1\)S\(lxk5txe0ce13w5x3tpfktkvo\)\)/Home/Goster/24918?AspxAutoDetectCookieSupport=1](https://kms.kaysis.gov.tr/(X(1)S(lxk5txe0ce13w5x3tpfktkvo))/Home/Goster/24918?AspxAutoDetectCookieSupport=1) Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

tadır. Merkeze alınan çocuklara, okuldaki başarı grafiklerinin yükselmesi ve el becerileri kazanmaları için yaklaşık 1 yıl kadar farklı alanlarda eğitim verilmektedir. Çocuklar, eğitimin yanında sportif faaliyetlerde de bulunmaktadır. Eğitimlerin ardından çocuklarımız, yeteneklerine uygun alanlara yönlendirilmektedir.

Savaş travması geçiren öğrencimiz Adnan'ın duygu durumunu düzenleyici bireysel ve grup terapileri üzerine çalışılmıştır. Öğrenci ile iki yıl boyunca düzenli olarak haftalık periyotlarla dışavurumcu terapi yöntemleriyle bireysel olarak çalışılmış, iyileştirici oyunlar etkinliği adı altında toplumda kendini ifade edebilme becerisi kazandırılmış ve çocukluk çağında yaşamış olduğu savaş travmasını aşabilmesi sağlanmıştır. Yapılan etkinlikler esnasında Adnan'ın her iki elini sıkı sıkı ovuşturması ve kendi içine kapanarak arkadaşlarından uzak kalması dikkat çekmiştir. Genelde sessiz kalmayı tercih eden Adnan, onunla birlikte yürüttüğümüz çalışmanın sonucunda en büyük korkusu olan uçakları gördüğü zaman kaçmamaya, aksine uçakların resmini yapmaktan büyük haz almaya başlamıştır. Öğrencimiz kurumdan mezun olurken benlik saygısında artış, toplumda kendini ifade edebilme ve travmaları ile baş edebilme tutumunda değişiklikler olduğu gözlemlenmiştir. Duygu durumunun değişmesine bağlı olarak derslere odaklanma ve çalışma konusunda geliştiği ve okuldaki ders notlarında yükselme olduğu gözlemlenmiştir. Adnan artık diğer çocuklar gibi çok mutlu ve geceleri rahat uyuyor. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi olarak, sosyal belediyecilik anlayışımızla ihtiyacı olan bütün hemşehrilerimizin ihtiyaçlarını karşılama konusundaki başarımızı Sosyal Doku Yazılım Sistemi ile topladığımız ve sürekli güncellediğimiz verilerin sağlıklı oluşuna borçluyuz. İnanıyoruz ki sağlıklı veriye dayalı sosyal belediyecilik anlayışımız Türkiye belediyeciliği için bir örnek teşkil etmektedir.

ESENYURT BELEDİYESİ: UMUDUN ŞEHİRİ

Esenyurt Göç Tarihi

Esenyurt, İstanbul ilinin 39 ilçesinden biridir. İstanbul'un nüfusu 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) göre 15.067.724 olarak tespit edilmiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında 806.860 olan kent nüfusu özellikle 1950'lerden itibaren hızlı artış sürecine girmiştir. 1950'li yıllara kadar İstanbul'da nüfus Suriçi, Kadıköy ve Üsküdar bölgelerinde yoğunluk oluştururken İstanbul'a gerçekleşen hızlı göçün etkisiyle kentin her iki yakasında yeni yerleşim merkezleri oluşmuştur. Bu yerleşim merkezlerinden biri de Esenyurt ilçesidir. Esenyurt, 1960'lı yılların sonuna kadar ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayalı bir köy yerleşmesidir. Sanayi kuruluşlarının bölgeye taşınmasıyla beraber ortaya çıkan işgücü ihtiyacı büyük göç akınına sebep olmuştur. Göçlerle birlikte bölgeye yapılan demografik yatırımlar zamanla ticaret, eğitim, sağlık gibi fonksiyonların gelişmesini sağlamıştır. Böylece Esenyurt hızlı bir gelişim süreci içine girmiştir. Geçtiğimiz otuz yılda özellikle inşaat sektörünün hızla büyüdüğü ilçede çok sayıda yüksek irtifalı konutun yapılmasıyla birlikte ilçe, konut arzının yüksek olduğu bir yerleşim birimi haline gelmiştir. İlçe, bu nedenle, iç göçle, uluslararası göçle veya zorunlu göçle İstanbul'a gelenler için cazip hale gelmiştir.⁵¹

Esenyurt'ta ilk yerleşim bugün "Köyiçi" diye tanımlanan ve ilçe merkezini oluşturan bölgede başlamıştır. 19. yüzyıl başlarında Ekrem Ömer Paşa'ya ait çiftlik toprağında kurulan yerleşim birimi, buranın hissedarlarından olan Eşkinozgillerden dolayı "Eşkinoz" adını almıştır. 1920 – 1938 yılları arasında mübadele yoluyla Romanya ve Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin Eşkinoz'a yerleştirilmesiyle birlikte bölgede nüfus yapısı değişmeye başlamıştır. 1967 yılına gelindiğinde yerleşmenin adı "Esenyurt" olarak değiştirilmiştir. İlçede yer alan Kırac ise Cumhuriyet Dönemi'nden önce tarihi bir Rum köyü iken 1923 yılında Yunanistan ile yapılan mübadele antlaşması sonrasında köye yerleştirilen Türklerle birlikte bir Türk köyü haline gelmiştir.

51 Esenyurt ilçesinin tarihsel oluşumu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Ayhan, 2019.

Esenyurt, uzun yıllar boyunca (1987 yılına kadar) Çatalca ilçesine bağlı Büyükçekmece beldesi sınırları içerisinde köy yerleşmesi olarak varlığını sürdürmüştür. Bu süre içerisinde nüfusun yapısına bağlı olarak ağırlıklı ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılık olmuştur. Büyükçekmece ilçesinin semtlerinden biriyken, kademeli olarak nüfusu artmış, 2008 yılında Kıraç beldesi ile birleştirilerek ilçe haline getirilmiştir.⁵² Esenyurt, 2020 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 954.579 kayıtlı nüfus ve çok sayıda uluslararası göçmen ile birlikte geçici koruma altında yaşayan Suriyeli sakin ile toplam nüfusu 1 milyonu aşan bir ilçe olarak Türkiye'nin en kalabalık ilçelerinden biri haline gelmiştir. İlçede 43 mahalle bulunmaktadır. İlçede aynı zamanda başta sanayi, otomotiv, ilaç olmak üzere birçok alanda üretim yapan fabrikalar da yoğun olarak bulunmaktadır.

Esenyurt'ta Suriyeliler: Demografik Veriler

2011 yılında Suriye iç savaşının başlaması ile birlikte Esenyurt Suriyelilerin kitlesel bir şekilde göç ettikleri ilçelerden biri olmuştur. Bir yandan konut arzındaki fazlalık diğer yandan İstanbul'daki en büyük sanayi bölgelerinden biri olması ve inşaat sektörünün ilçede giderek güç kazanmasıyla birlikte artan istihdam olanakları Esenyurt'u Suriyeliler açısından cazip bir yerleşim birimi haline getirmiştir. Esenyurt Belediyesi yetkilileri, 1 Ağustos 2020 tarihi itibarı ile ilçede 150 binin üzerinde uluslararası göçmen ve mültecinin yaşadığını bildirmişlerdir. Bu nüfus dilimi içerisinde 1 Ocak 2020 tarihi itibarıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi verilerine göre sayıları 56 bin olan Suriyelilerin yanı sıra, çok sayıda Afganlı ve Iraklı göçmen bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacılar önceleri Belediye ve diğer kamu kurumlarının destekleriyle yaşama imkânı bulurken sonraları başta imalat sektörü olmak üzere inşaat ve birçok sanayi kolunda ara eleman olarak çalışmaya başlamıştır. Suriyeliler yoğun olarak ilçenin sosyoekonomik yönden daha az gelişmiş olan iç kesimlerindeki mahallelerde yaşarken gelir durumu yüksek olan mültecilerin Türk vatandaşlığına geçebilmek amacıyla ilçedeki lüks konut projelerinden birden fazla sayıda konut satın aldığı da gözlenmektedir.

52 A.g.e.

Türkiye’de bu yönde Esenyurt gibi başka örnekler de mevcuttur: İstanbul’da Fatih ilçesi, Bursa’da Çarşamba semti, Şanlıurfa’da ise Hayati Harrani semti. Bu tür mekânları Suriyeliler açısından cazip kılan en önemli unsur kiraların ve yaşam giderlerinin şehrin diğer yerlerine göre daha uygun olmasıdır. Kiraların cazip olması ve aynı dili ve kültürü bilen insanların bir arada yaşamayı tercih etmeleri, yerli halk açısından bakıldığında beraberinde bir arada yaşamayı zorlaştırabilecek birtakım sorunları da getirmektedir. Yerli topluluklar ile Suriyelilerin yaşam pratikleri açısından sergiledikleri farklılıklar, dil farklılığı, artan işsizlik karşısında gruplar arasında giderek belirgin olan rekabet, park gibi kamusal alanların kullanımına ilişkin ortaya çıkan birtakım sıkıntılar, Esenyurt gibi belediyelerin sorumluluklarını bir kat daha artırmaktadır.

Esenyurt Belediyesi kısa sürede mültecilerin insani ihtiyaçlarını karşılama becerisi gösterirken aynı zamanda Suriyelilerin kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlayacak birtakım hizmetler sunarak Suriyeli girişimcilerin, küçük işletme sahiplerinin, esnafın faaliyet gösterebilmeleri için gerekli bürokratik kolaylıkları sağlayabilmiştir. Öte yandan, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre 2020-2021 eğitim öğretim yılında Esenyurt’ta bulunan devlet okullarında kayıtlı, geçici sığınmacı statüsüne sahip 12.300’den fazla ilk ve ortaöğretim öğrencisinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Esenyurt’ta Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri

Göçün başladığı ilk günden beri sosyal hizmetler, sağlık hizmetleri, psikososyal destekler, kültür, eğitim vb. alanlarda çalışmalar yapılmaktadır. Esenyurt Belediyesi tarafından sunulan hizmetler başta mülteciler olmak üzere ayırım gözetilmeksizin tüm yabancılara yönelik olarak sunulmaktadır. Belediye’nin hizmet birimlerinden biri olan Dış İlişkiler Müdürlüğü’ne bağlı olarak kurulan *Göç Hizmetleri ve Yabancılar Bürosu*, yabancıların karşılaştığı sorunların çözümüne ilişkin danışmanlık hizmeti vermekle görevlendirilmiştir.⁵³

⁵³ Esenyurt Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.esenyurt.bel.tr/home/mudurlukBilgileriDetay?MudurlukAdi=DI%C5%9E-%C4%B0L%C4%B0%C5%9E%C4%B0LER-M%C3%9CD%C3%9CRL%C3%9C%C4%9E%C3%9C> Erişim tarihi 16 Ağustos 2020.

Esenyurt Belediyesi, Suriyeliler için, 2013 yılında Arapça bilen kişilerin hizmet verdiği bir irtibat bürosu kurmuştur. Büro, ihtiyaca göre Suriyelileri dil kurslarına veya sağlık hizmetlerine yönlendirmektedir. Esenyurt Belediyesi, başta İstanbul Büyükşehir Belediyesi olmak üzere farklı yerli ve yabancı kurumlar ile Suriyeli semt sakinlerinin karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin çalışmaları kapsamlı işbirliği içerisinde sürdürmeye özen göstermektedir. Uluslararası sivil toplum örgütlerinin çalışma yapabileceği uygun ortam bulunmaktadır. Her ne kadar, göçün yoğun olarak yaşandığı diğer bölgeler gibi Esenyurt'ta da yerel yönetimlerin mültecilere yaptığı/yapacağı yardımların finansmanı konusunda merkezi devlet tarafından yeterince destek sağlanamıyor olsa da, Esenyurt Belediyesi Suriyelilere sunulan hizmetler konusunda birtakım kaynaklar yaratmaya özen göstermektedir. Belediye, kendi imkânlarını verimli bir şekilde kullanmak suretiyle Suriyelilerin gündelik hayatta kendi ayakları üzerinde kalmalarını sağlayan ve onların rezilyanslarını artıran çalışmalar yapmaya devam etmektedir.

Esenyurt Belediyesi ayrıca ilçe sınırlarında bulunan on adet Kültür Merkezi, üç adet Gençlik Merkezi, bir adet Sürekli Eğitim Merkezi ve beş adet Bilgi Evi içerisinde hem yerli halktan gençlere ve çocuklara hem de Suriyeliler gibi farklı ülkelerden gelen hemşehrilere kurslar, bilgilendirme faaliyetleri, kültürel faaliyetler ve sanatsal faaliyetler yoluyla hizmetler sunmaktadır.⁵⁴

Esenyurt Belediyesi, sunulan bu hizmetlerin dışında, kapsayıcı sosyal hizmet sunumu yaklaşımı ile çelişkili gibi görünen ancak diğer pek çok ülke örneğinde de tecrübe edilen bir *Gönüllü Geri Dönüş* projesi de yürütmektedir. Esenyurt Belediyesi'nin geri dönüş konusunda yaptığı çalışmalar sıklıkla ana akım medyada yer bulmuş ve bazı kesimler tarafından da eleştirilmiştir.⁵⁵ Bu kitap çalışmasında Suriyelilere sunulan sosyal hizmetlere öncelikli olarak yer verildiğinden, ilgili projenin faaliyetlerine

54 Konu hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Esenyurt Belediyesi 2017 Yılı Faaliyet raporu, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/NTKD2+Esenyurt_17_FR.pdf Erişim tarihi 3 Ekim 2020.

55 Bu konuda Esenyurt Belediyesi'nin kendi internet sayfasındaki ve ana akım medyadaki bazı haber örnekleri için bkz. <https://www.esenyurt.bel.tr/home/IcerikDetay?projeadi=150%20Suriyeli%20Daha%20Esenyurt%E2%80%99tan%20%C3%9Cikelerine%20D%C3%B6nd%C3%BC&id=320> Erişim tarihi 16 Ağustos 2020; <https://www.cnnturk.com/yerel-haberler/istanbul/esenyurt/esenyurtta-117-suriyeli-gocmen-ulkelerine-ugurlandi-1035719> Erişim tarihi 16 Ağustos 2020; <https://www.cumhuriyet.com.tr/amp/haber/esenyurtta-117-suriyeli-ulkelerine-dondu-1522230> Erişim tarihi 16 Ağustos 2020.

ayrıntılı olarak yer verilmemiştir. Bu tür gönüllü geri dönüş programları pek çok Avrupa Birliği devleti tarafından uzun yıllardan bu yana özellikle kalkınma eksenli göç politikaları bağlamında uygulanırken, Türkiye'deki yerel yönetimlerin ve merkezi devletin bu konuda Uluslararası Göç Örgütü tarafından belirlenmiş gönüllü geri dönüş ilkeleri ışığında daha kapsamlı bir hazırlık yapmaları beklenebilir.⁵⁶

Her ne kadar, içinde umut barındıran sosyal hizmet belediyciliği anlayışı ile gönüllü geri dönüş faaliyetlerinin aynı anda varlığı bir çelişkinin varlığına işaret etse de, Esenyurt Belediyesi'ni temsilen projemizde yer alan paydaşlarımızın göç ve umut konularını birlikte ele alma konusunda gösterdikleri yaklaşımın, gelecekteki belediye hizmetlerinin yönünü belirleyecek olması açısından önemli olduğunu düşünüyoruz.

Umudun Şehri Esenyurt

Esenyurt Belediyesi, Dış İlişkiler Müdürlüğü'ne bağlı olarak kurulan Göç Hizmetleri ve Yabancılar Bürosu, İstanbul'un en büyük ilçesinde hizmet vermenin bilincinde çalışmak suretiyle ilçede geçici veya daimi ikamet eden yabancılarla ilgili her türlü işlemi yürütmekten sorumludur. Büro, ayrıca ilçede yaşayan mülteci ve geçici koruma statüsünde bulunan göçmenlerle ilgili olarak diğer kamu ve sivil toplum kurumlarıyla ve ilgili uluslararası kuruluşlarla gereken işbirliğini yapmakla görevlendirilmiştir. 1 milyonu aşan toplam nüfusuyla Türkiye'nin en kalabalık ilçelerinden biri olma unvanına sahip Esenyurt Belediyesi, mevcut imkânlarla ve öz kaynaklarla ilçede yaşayan her semt sakini için bir umut kapısı olma hedefiyle çalışmalarını yürütmektedir. Esenyurt Belediyesi Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın bazılarının gerçekleştirilmesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Diğer belediyeler gibi Esenyurt Belediyesi de sunduğu hizmetlerin ilçe sınırları içerisindeki hemşehrilerin tamamına adil bir şekilde ulaştırılıyor olması ve bu hizmetlerin başarılı işbirlikleriyle gerçekleştiriliyor olması sayesinde, Eşitsizliklerin Azaltılması (Amaç 10), Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Amaç 11), Ba-

56 IOM tarafından geliştirilen ve 1979 yılından beri uygulanan, Destekli Gönüllü Geri Dönüş ve Yeniden Uyum (Assisted Voluntary Return and Reintegration, AVRR) programı olarak adlandırılan birtakım geri dönüş ilkeleri bulunmaktadır ve bu ilkeler uluslararası anlamda benimsenen ilkeler olarak ön plana çıkmaktadır. Bkz. International Organization for Migration (IOM), 2018.

rış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (Amaç 16) ve Amaçlar için Ortaklıklar (Amaç 17) şeklindeki amaçların hayata geçirilmesi konusunda göç yönetişimi bağlamında önemli başarılar elde etmiştir. Kitap çalışmamıza destek veren Esenyurt Belediyesi uluslararası çalışmalar sorumlularından Yusuf Gündoğdu ve Erkan Dakdevir, RESLOG ekibiyle paylaştıkları ve odağına Belediye ile birlikte Suriyeli aileyi bir koydukları kısa başarı hikâyelerinde umudun şehri olmayı ön plana çıkarmayı tercih etmişlerdir:

Esenyurt Belediyesi Sürekli Eğitim Merkezi

Esenyurt: Umudun Şehri

Yusuf Gündoğdu ve Erkan Dakdevir | Esenyurt Belediyesi,
Dış İlişkiler Müdürlüğü

Suriye iç savaşının en sert yüzünü gören Nahla Hanım, imkânsızlıklar nedeniyle ve savaşta aldığı şarapnel darbesi ile bir gözünü kaybetmesinin ardından kendisi ve ailesinin can güvenliklerinden de endişe ederek zorunlu göçe mecbur kalmış, ailesi ile birlikte Türkiye'ye sığınmıştı.

Nahla Hanım takvimler 2013 yılını gösterdiğinde İstanbul'a gelmişti. Geçim sıkıntısıyla birlikte hayatını devam ettirmekte zorlanırken engelli olan kızının ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamıyordu. Belediyemiz ile aynı yılın sonunda iletişime geçip ihtiyaçlarının karşılanması talebinde bulunmuştu. Belediyemiz ile ilk temasıyla beraber hayatında değişiklikler olmaya başladı.

Belediyemiz, misafir konumunda olan aileye engelli çocuğunun ihtiyacı olan özel eğitime ulaşması konusunda yardımcı oldu. Zorlu yaşam şartları artık değişmeye başlamıştı. İlçemizde kendilerine kolaylıklar sağlandı, engelli olan çocuğu için gerekli randevular tarafımızdan alınıp sağlık durumu takip edildi. Aileye sosyal hizmetler ve sağlık hizmetleri konusunda insani yardımda bulunularak daha iyi şartlarda yaşamalarına destek olundu.

Belediyemiz, bünyesinde yer alan Engelli Koordinasyon Merkezimiz aracılığı ile Nahla Hanım gibi hemşehrilerimizin medikal ihtiyaçlarını karşılamakta ve aynı zamanda onların toplumsal hayata katılımlarını sağlayabilmek için çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Engelliler için ilk basamak hizmetlerin sunulması, onların hayatını önemli ölçüde kolaylaştırmaktadır.

Nahla Hanım ve ailesinin zorlu şartlarda başlayan yolculukları, *Umudun Şehri Esenyurt'ta* güzel bir tabloya dönüşmüş, yenden hayata tutunup yaşamlarına devam etmişlerdir. 1 milyonu aşan nüfusuyla Türkiye'nin kalabalık ilçeleri arasında yer alan Esenyurt, sosyoekonomik olanaklarıyla, istihdam imkânlarıyla, kültürel çeşitlilik ve sosyalleşme imkânları ve belediye hizmetlerinin zenginliği ile bütün hemşehrilerimiz için umut olmayı sürdürecektir.

Belediyemiz, Nahla Hanım gibi zor koşullarda yaşayan hemşehrilerimize öncelikle Dış ilişkiler Müdürlüğü bünyesinde hizmet veren Göçmen Hizmetleri ve Yabancılar Bürosu ile temasa geçmeleri halinde yardım elini uzatmaktadır. Kaydın alınma-

sının ardından süreç sırasıyla Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü tarafından ihtiyaç sahiplerine insani yardımların sağlanması ve daha sonra Engelliler Koordinasyon Merkezimiz aracılığıyla da ihtiyaç duyulan medikal cihazların karşılanması şeklinde gerçekleşmektedir. Daha sonra, Kadın ve Aile Müdürlüğümüzde görevli tercümanlar aracılığı ile ihtiyaç sahiplerine psikososyal destek sunulmaktadır.

Ayrıca, Esenyurt Belediyesi, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğümüz tarafından “Benim Ailem” adını verdiğimiz bir çalışma çerçevesinde üç ayrı merkezde başta kadınlarımız olmak üzere vatandaşlarımıza psikososyal destek ve terapi hizmetleri verilmektedir. Yakın zamanda hizmet vermeye başlayan Kadın Sosyal Yaşam Merkezi’nde ise kadınların kendi ürettikleri ürünleri satabilmeleri amacıyla atölyelerin kurulması ve el işi ürünlerin satılması yoluyla kadınlarımızın hem maddi destek elde etmeleri hem de girişimcilik adına kazanım sahibi olmaları hedeflenmektedir. Göçmenler de dahil tüm kadın hemşehrilerimiz, kurulması planlanan butik satış yerlerinde yıl boyunca satışlarını gerçekleştirebileceklerdir.

Sosyal belediyeciliğin gereği olarak, Esenyurt’ta yaşayan Nahla Hanım gibi tüm hemşehrilerimizin insana yakışır şekilde yaşayabilmelerini, sunulan hizmetlerden hiçbir ayrımcılık yaşamadan yararlanabilmelerini istiyoruz ve bunun için çaba gösteriyoruz.

SULTANBEYLİ BELEDİYESİ: KATILIMCI BELEDİyecİLİK VE MÜLTECİLER DERNEĞİ

Sultanbeyli Göç Tarihi

Sultanbeyli ilçesinin tarihi çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Sultanbeyli Ovası, Roma-Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinden bu yana, doğuya ve batıya düzenlenen seferlerde hem bir dinlenme yeri hem de pek çok kavmin Anadolu ve Avrupa'ya geçiş noktasında kullandıkları bir istasyon olma özelliği taşıyordu. Sultanbeyli Ovası, İstanbul'u Asya'ya bağlayan hat üzerinde bulunduğundan, askeri ve politik açıdan Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorlukları döneminde stratejik olarak önemli bir konumda olmuştur. Sultanbeyli Ovası, Osmanlı İmparatorluğu'nun İstanbul'u fethetmesiyle İstanbul'un giriş kapısı olma özelliğini kazanmıştır.⁵⁷

1940'lı yıllara kadar, bölgedeki arazilerde az sayıda kişi yaşarken bölge genelde arazi sahipleri tarafından çiftlik olarak kullanılıyordu. Sultanbeyli Ovası'na göç ederek yerleşen ilk grup, 1945 yılında Bulgaristan'dan gelen ve bölgeye yerleştirilen Türk göçmenlerdir. Bu tarihten itibaren Sultanbeyli Ovası hem barındırdığı çiftlik halkı hem de yeni göçmenlerle birlikte bu yeni düzene uyum sağlamaya başlamıştır. 1957 yılında artan nüfus ve yerleşim göz önüne alınarak Sultanbeyli'ye "köy" statüsü verilmiştir. Sultanbeyli'nin köy statüsü kazanmasıyla birlikte nüfusu artmaya devam etmiştir.

Köy statüsüne geçişle ve 1950'li yıllarla Türkiye'de başlayan kırdan kente göç ve kentleşme süreçleriyle birlikte Sultanbeyli'nin nüfusu hızla artmaya başlamıştır. Sultanbeyli'yi İstanbul'un diğer ilçelerinden ayıran önemli bir özelliği, aldığı iç göçle gelen insanların profilidir. Sultanbeyli'ye Anadolu'dan gelen göçmenler sosyoekonomik düzeyleri bakımından daha düşük gelirli gruplardır. Ağırhıklı olarak Karadeniz ve Doğu Anadolu'dan gelen göçmenler, bugün hâlâ Sultanbeyli'de yaşamlarını sürdürmektedirler. Anadolu'dan gelen bu yoğun göçün Sultanbeyli'ye

57 Sultanbeyli ilçesinin tarihi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Sultanbeyli Kaymakamlığı internet sayfası, <http://www.sultanbeyli.gov.tr/ilce-tarihi> erişim tarihi 19 Ağustos 2020.

yerleşmesinin nedeni, Sultanbeyli'deki gündelik hayatın, kırdan gelen kişilerin geride bıraktıkları yaşamlarıyla benzerlikler taşımasıdır. Memleketlerini arkalarında bırakıp büyük şehre gelen bu göçmenler, burada gelenek ve göreneklerinden kopmayacakları ve kent yaşamına dâhil olabilecekleri bir mekân bulmuşlardır.⁵⁸

Yoğun olarak göç almaya devam eden Sultanbeyli köyü, 31 Aralık 1987 tarihinde belediye ile tanışmış ve 1992 yılında da resmi olarak ilçe statüsüne yükseltilmiştir. İlçe statüsüne yükseldikten sonra Sultanbeyli, 1990'lı yıllarda özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden gelen göçmenlerin yoğun olarak yaşamayı tercih ettikleri bir yer olmaya devam etmiştir. 2000'li yılların başında, Türkiye'de devam eden zorunlu göçün mağdurlarının ve güney sınırımızdaki komşu ülkelerde yaşanan çatışma ve savaş ortamından kaçarak ülkemize gelen yabancıların yerleşmeyi tercih ettikleri ilçelerden biri olmaya devam etmiştir. Hiç şüphesiz, yeni göçmenlerin bu tercihinde ilçenin hem sosyoekonomik açıdan daha uygun yaşam koşulları sunması hem de sahip olduğu kültürel dokunun yeni göçmenler için daha cazip olması belirleyici olmuştur. Bu dönemlerde Sultanbeyli'ye gelen yabancı göçmenler çoğunlukla Irak ve Afganistan'dandır. 2012 yılından itibaren ise Sultanbeyli ilçesi, Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle İstanbul'a gelen Suriyeli nüfusun Anadolu yakasında en çok tercih ettiği ilçe olmuştur.

Yıllara göre nüfus oranlarına bakıldığında, ilçenin hem iç göç hem de dışarıdan sürekli göç aldığı görülmektedir. İstanbul'un hâlâ büyüyen ve göç alan bir şehir olmaya devam etmesi, şehrin çeperlerine doğru genişlemesi ve gelişmesi Sultanbeyli ilçesini etkilemeye devam etmektedir. Bunun yanı sıra, göç eden kesimin geride bıraktığı veya bırakmak zorunda kaldığı yaşamıyla benzerlikler bulması da Sultanbeyli'nin tercih edilmesinde önemli bir rol oynamaya devam etmektedir. Bu göç süreçlerinin içinde barındırdığı dinamikler de değişim göstermektedir. Şehir merkezi diyebileceğimiz Kadıköy, Üsküdar, Mecidiyeköy gibi bölgelere uzak olan bu yerleşim yeri, son yıllarda oldukça artan yapılaşma nedeniyle eskiden sosyoekonomik açıdan gelir seviyesi düşük kişilerin tercih ettiği bir bölge iken, bugün içerisinde çok çeşitli üst gelir gruplarını da

58 Sultanbeyli'de toplumsal değişim konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Işık & Pınarcıoğlu, 2001

barındıran bir ilçe haline gelmiştir. Ayrıca, çeşitli sanayi bölgelerine yakın olması nedeniyle alt ve orta gelir grubunun da yerleşim için tercih ettiği bir ilçe olmaya başlamıştır.

Sultanbeyli'de Suriyeliler: Demografik Veriler

Sultanbeyli ilçesi, İstanbul'un 39 ilçesinden birisidir. Anadolu yakasında bulunan, 15 mahalleden oluşan ve 327.798 nüfusu olan Sultanbeyli, İstanbul'un 39 ilçesi içinde nüfus büyüklüğü itibarıyla 14. sırada yer almaktadır. 2020 yılı başı itibarıyla ilçede yaşayan geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı 30 binin üzerindedir. Sultanbeyli ilçesi 2012'den bu yana, İstanbul'a gelen Suriyeli mültecilerin yaşamlarını sürdürmek için tercih ettiği ilçelerden birisidir. Barındırdığı Suriyeli nüfusu ve diğer göçmen grupların nüfusunu dikkate aldığımızda Anadolu yakasında en yoğun göçmen nüfusuna ev sahipliği yapan ilçe konumundadır. Sultanbeyli ilçesindeki Suriyeli mülteci sayısı ise, SUKOM Ekim ayı güncel verilerine göre 18.102'dir

Sultanbeyli ilçesini Suriyeli göçmenler açısından cazip kılan unsurların en başında ilçenin sosyoekonomik açıdan sağladığı ucuz yaşam imkânları gelmektedir. Sultanbeyli ilçesinde dar gelirli kesimlerin yaşadığı ve ilçenin sosyoekonomik bakımından düşük seviyede olması, geleneksel yaşam tarzının hâlâ devam ediyor olması, komşuluk ilişkileri, yardımseverlik ve kira ücretlerinin düşük olması, kiralık ev sayısının fazla olması, konut arzının fazlalığı, ilçe içindeki ticari hayatın görece diğer ilçelere göre daha uygun fiyatlı olması ve muhafazakâr dinamiklerin baskın olması gibi etmenler, Suriyeli göçmenlerin Sultanbeyli'yi tercih etmesinde rol oynayan önemli unsurlardır.

2012 yılı sonu itibarıyla ilçeye gelen ilk Suriyeli göçünü yerel halkın özellikle dini benzerlik dinamiğiyle kolayca kabullenmesi ve benimsemesi, Suriyelilerin ilçeye yönelmesinde oldukça etkili olmuştur.⁵⁹ Buna ek olarak 2014 yılının ikinci yarısından sonra Suriye'de yaşanan iç savaşın şiddetini artırması, Suriye'deki çeşitli bölgeleri etkisi altına alması nedeniyle göç eden kişi sayısında ciddi bir artış yaşanmasına sebep olmuştur. Türkiye'ye güney sınırından giriş yapan pek çok Suriyelinin

59 Suriyeli göçmenlerin göç güzergahlarını belirleyen unsurlar arasında yer alan kültürel ve dini benzerlik konusunda daha ayrıntılı bir tartışma için bkz. Kaya, 2017.

ikinci durağı, daha önce Türkiye'ye gelen yakınlarının yaşamlarını sürdürdükleri büyük şehirler olmuştur.⁶⁰

SUKOM Yazılımı Mülteciler Derneği Online Veri Tabanı⁶¹ verilerine göre Ekim 2020 itibariyle Sultanbeyli, Ümraniye ve Sancaktepe ve çevre ilçelerde sistemde kayıtlı olan 33.349 mülteci bulunmaktadır. Sultanbeyli özelinde ise SUKOM sisteminde Ekim 2020 itibariyle 18.657 mülteci bulunmaktadır. Sultanbeyli, kendi nüfusuna göre %8,90 oranında mülteci nüfus barındırmaktadır. Bu sayı ile İstanbul'un 39 ilçesi içinde en fazla mülteci barındıran 9, oransal olarak ise 5. ilçedir.⁶² İstanbul ortalamasının iki katı kadar mülteci barındıran Sultanbeyli, Anadolu yakasında en fazla mülteci barındıran ilçedir. Sultanbeyli'ye 2012'den itibaren gelmeye başlayan Suriyelilerin sayısal artışı özellikle 2014 ve 2015'te gerçekleşmiştir. Bu tarihlerde Suriye'deki yoğun çatışmaların ve iç savaşın şiddetlenmesi Türkiye'ye olan göç akını da artırmıştır. Sultanbeyli'de bulunan Suriyeli mülteci nüfusunun %6'sı 2013'te, %42'si 2014'te, %35'i 2015'te ve %17'si de 2016'da gelmiştir. 2017'de Sultanbeyli'ye gelen Suriyeli sayısı 727 kişi olmuştur. Sultanbeyli ilçesinde kayıt altına alınan Suriyelilerin %82'si doğrudan Sultanbeyli'de ilk kayıtlarını yaptırmıştır.⁶³ Sultanbeyli'deki Suriyelilerin demografik özelliklerine bakıldığında, mültecilerin %50'den fazlasının 18 yaş altı olduğu görülmektedir. Sultanbeyli'deki Suriyeli nüfusun %53'ünün erkek, %47'sinin kadın ve %85'inin Halep'ten geliyor olması da dikkat çekici diğer verilerdir. Sultanbeyli'de toplam Suriyeli hane/aile sayısı 5.995 olarak tespit edilmiştir. Ailelerin ortalama birey sayısı ise 5,18'dir.⁶⁴

Suriyeli mülteciler Sultanbeyli'yi çoğunlukla Sultanbeyli'de yaşayan veya Sultanbeyli'yle temasları olan diğer Suriyeli arkadaş ve akrabaları aracılığıyla öğrenmekte, Sultanbeyli'de diğer bölgelere kıyasla kendilerini güvende hissettikleri bir ortam ve istikrar olduğunu belirtmektedirler. Bu çerçevede Sultanbeyli Belediyesi'nden paydaşlarımızın RESLOG

60 Uluslararası Göç Teorileri arasında yer alan "Sosyal Ağ Teorisi" şeklinde adlandırılan yaklaşım, göçmenlerin göç etme süreçlerinde etnokültürel ve dinsel açıdan kendilerine yakın hissettikleri veya akraba oldukları grupların bulunduğu yerleri tercih ettiklerini iddia etmektedir. Sosyal Ağ Teorisi konusunda daha ayrıntılı bilgi için bkz. King, 2012.

61 Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Veri Tabanı, <https://multeciler.org.tr/sukom-2020-ocak-ayi-istatistikleri/> Erişim tarihi 19 Ağustos 2020.

62 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Erdoğan, 2017, <https://www.raporlar.org/wp-content/uploads/2018/04/6-yilinda-Turkiyedeki-suriyeliler-sultanbeyli-ornegi.pdf> Erişim tarihi 19 Ağustos 2020.

63 A.g.e.

64 A.g.e.

Kitap Projesi için kendi ilçelerinde Suriyeli hemşehrileriyle gerçekleştirdikleri odak grubu görüşmesinden elde edilen alıntılar Sultanbeyli'ye yerleşme öykülerini ve motivasyonlarını açıkça göstermektedir:

“İlk yıllarda Türk vatandaşları bile ihtiyacı olan Suriyelileri Sultanbeyli'ye götürüyorlardı. İstanbul otogarına vardığımız zaman burada ulaşacağımız kimsemiz yoktu. Taksi şoförüne burada kimsemiz olmadığını söyledik, birbirleriyle konuştular, sonra bize Sultanbeyli'den bahsettiler. Sultanbeyli'nin bir yer değil, bir insan olduğunu düşündük. Sonra Sultanbeyli'deki kişileri çağırdılar ve o kişiler geldi, dördümüzü de boş bir apartmana götürdüler. Buradaki herkes bize ‘onlar muhacir’ diyerek yardım ediyordu. Bu olay 2014 yılında gerçekleşti.” (RESLOG Projesi Odak grup notlarından, bir katılımcı, 29 Temmuz 2020)

“...çünkü Sultanbeyli'deki yaşam, İstanbul'da Dudullu ve Pendik gibi diğer yerlere kıyasla çok fazla iş imkânı olmamasına rağmen, Suriye geleneklerine ve kültürüne benzemektedir.” (RESLOG Projesi Odak grup notlarından, bir katılımcı, 29 Temmuz 2020)

Bu tür alıntılardan da anlaşılacağı üzere, Sultanbeyli'de yaşayan Suriyeliler gerek Belediye tarafından kendilerine sunulan hizmetler, gerek ilçenin kültürel dokusunun anavatandan alışıktı oldukları kültürel dokuya benzerliği gerekse sosyoekonomik ve istihdam olanakları açısından beklentilerinin karşılandığını ifade etmektedirler.

Sultanbeyli'de Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri

Kitlesel Suriyeli göçünün başlangıçta yarattığı belirsizlikler, bilinmezlikler, kayıt süreçlerinde yaşanan yığılmalar, göçmenlerin sayılarının her geçen gün artması ve ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili nereye başvurulacağına dair belirsizlik, Sultanbeyli'de Suriyeliler konusunda tüm sorunlara adım adım temas eden organize bir yapının oluşturulması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.⁶⁵

İlçede var olan yoğun Suriyeli nüfusu ve ilçenin kendine yeterlilik bakımından barındırdığı eksiklikler dikkate alındığında bu duruma etkili

65 Bu konuda daha ayrıntılı bir değerlendirme için bkz. A.g.e.

ve sürdürülebilir çözümler üretilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. İlçede yaşanabilecek ekonomik ve kültürel nedenli gerilimleri en aza indirmek, Sultanbeyli Belediyesi tarafından ilçe genelinde yapılan çalışmaların ana amacını oluşturmaktadır. Bu çerçevede, Sultanbeyli Belediyesi, bir yandan yoksulluk ve yoksunlukla mücadele eden Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken, diğer yandan yerli halkın Suriyelilere yönelik üretilen hizmetlerden rahatsız olmamasını sağlamak açısından tedbirler almıştır.

Suriyeli mültecilere yönelik Sultanbeyli ilçesinde daha verimli bir çalışma yapabilmek, gerçekleştirilen projelerin yerindeliğini ve etkililiğini artırmak ve yapılan yardım hizmetlerinin daha geniş bir tabana yayılmasını sağlamak için Sultanbeyli Belediyesi öncülüğünde ve desteğiyle 2014 yılı Aralık ayında “Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği” kurulmuştur.⁶⁶ Belediye ile Dernek arasında etkili bir eş güdüm sağlayabilmek için Belediye Başkan Yardımcılarından biri Dernek Başkanı olmuştur.

Suriyeli nüfusa ev sahipliği yapan belediyelerde, beklenmeyen nüfus artışı nedeniyle ortaya çıkan ihtiyaçlara karşılık hizmetler üretebilmek için belediye bütçelerinde ve Belediye Kanunu’nda göçmenlere yönelik harcama kalemleri bulunmamaktadır. Bu nedenle, Sultanbeyli Belediyesi bir dernek/toplum merkezi kurmak suretiyle kendi çözümünü üretme yoluna gitmiştir. Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği üzerinden elde edilen uluslararası ve ulusal fonlar aracılığıyla Suriyelilere yönelik pek çok proje hayata geçirilmiştir. Bir yerel yönetim otoritesinden ziyade sivil toplum örgütlerinin ulusal ve uluslararası mecralarda fon kaynaklarına ulaşımı, proje başvurusunda bulunması veya bir fon kaynağı tarafından desteklenmesi daha kolay olmaktadır.

Sultanbeyli Belediyesi; Mülteciler Derneği ile ilçede kamu kurumları, STK’ler, üniversiteler ve gönüllüler ile ortak çalışmakta, mültecilere yönelik çalışmalarda var olan kıt kaynakları etkili bir şekilde kullanarak insani yardım çalışmalarını koordine etmektedir.⁶⁷ Belediye ve Mülte-

66 Mülteciler Derneği hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. <https://multeciler.org.tr/> Erişim tarihi 19 Ağustos 2020.

67 A.g.e.

ciler Derneği öncelikle 2013 yılında ilçeye gelen tüm mültecilerin kayıtlarını İlçe Emniyet Müdürlüğü ile işbirliğinde koordineli bir şekilde web tabanlı yazılım oluşturarak tüm mültecilerin demografik verilerini kayıt altına almıştır. Bu yazılım bugün hâlâ Mülteciler Derneği'nin tüm çalışmalarının altyapısını oluşturmaktadır.⁶⁸

Bu yazılım aracılığıyla mültecilerin kayıtları kişisel verilerin gizliliği ilkesi de dikkate alınarak korunmakta ve güncellenmektedir. Böylelikle SUKOM veritabanı aracılığıyla gerçekleştirilen tüm faaliyetler takip edilmekte, mültecilerin ihtiyaçları kolaylıkla analiz edilmektedir. Bu yazılım aracılığıyla elde edilen veriler dikkate alınarak Mülteciler Derneği projeler yazmakta, fon veren kurumlarla bu bilgiler ışığında çalışmalarını gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda yapılan çalışmanın verimliliği ve etkisi de yine bu şekilde analiz edilmektedir. Türkiye genelinde özellikle Suriyeli mülteciler bakımından veri kirliliği söz konusudur. Dolayısıyla SUKOM sistemi Sultanbeyli ve çevre ilçelerde bu sorunu en aza indirmektedir. Buna ek olarak bu yazılım dernek çalışmalarının yürütülmesi bakımından bir otomasyon görevini yerine getirmektedir. Dolayısıyla SUKOM mültecilerin kayıtlarının alındığı bir veritabanı olmakla birlikte, bir otomasyon sistemidir.

Sultanbeyli Belediyesi ile Mülteciler Derneği tarafından Sultanbeyli ilçesinde Suriyelilere yönelik gerçekleştirilen hizmetler genel hatlarıyla şu şekilde sıralanabilir: sosyal hizmetler, koruma birimi, akıl ve ruh sağlığı, fizyoterapi hizmetleri, hukuki danışmanlık, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, iş ve meslek danışmanlığı, çalışma izni ve ruhsatlandırma, çocuk dostu alan, Türkçe dil eğitimleri, mesleki kurslar (inşaat, dikiş, kuaförlük, bilgisayar, müzik), sosyal uyum etkinlikleri, mülteci meclisleri, okullandırma, ana sınıfı, kadın konukevi, hastane randevu sistemi, acil temel ihtiyaç hizmeti, çağrı merkezi ve aile rehberliği erken çocukluk dönemi hizmeti.⁶⁹ Bu hizmetlerin yanı sıra, Belediye tarafından sağlanan temizlik, çevre, park ve bahçelerin kullanımı gibi hizmetler, ayırım gözetilmeden tüm ilçe halkı kullanımına açıktır.

68 2018 yılında hizmete giren SUKOM veritabanı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <https://multeciler.org.tr/sukom-suriyeliler-icin-sosyal-yardim-yazilimi/> Erişim tarihi 19 Ağustos 2020.

69 Sultanbeyli Belediyesi ve Mülteciler Derneği tarafından verilen hizmetlerin ayrıntılı dökümü için bkz., <https://multeciler.org.tr/multeciler-toplum-merkezi/> erişim tarihi 19 Ağustos 2020.

Sultanbeyli: Katılımcı Belediyecilik ve Mülteciler Derneği

Sultanbeyli Belediyesi öncülüğünde kurulan Mülteciler Derneği, Belediye'deki bir grup insanın ve ilçedeki hayırseverlerin aldığı inisiyatifle 2014'ten beri Sultanbeyli'de yaşayan göçmenlere destek olmaktadır. Belediye'nin girişimleriyle kurulan Dernek aracılığıyla mevzuatın el vermediği konularda ve alanlarda proje üretme, araştırma yapma, veri toplama ve fon bulma gibi inisiyatifler geliştirilmek suretiyle Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçlarının doğrudan karşılanması sağlanmıştır. Türkiye'de bu yönüyle ilk örnek olan Mülteciler Derneği başlı başına bir başarı hikâyesidir. Dernek bir yandan geliştirdiği iş birliği kültürü ile uluslararası ve ulusal fonlara erişmeyi başarırken diğer yandan kamu, sivil toplum, akademi ve diğer yerel, ulusal ve uluslararası paydaşlarla çalışmalarını sürdürmektedir. Sultanbeyli Belediyesi, Mülteciler Derneği aracılığıyla doğrudan sivil toplum kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, yerli halktan insanlar ve göçmenlerle birlikte katılımcı bir yaklaşım sergileyerek göçmenlerin ihtiyaçlarına çözüm üretme ve sosyal belediyecilik hizmetleri sunma becerisi göstermektedir.

Sultanbeyli Belediyesi, sergilediği başarılı belediye hizmetleri ile Eşitsizliklerin Azaltılması (Amaç 10), Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Amaç 11), Sorumlu Üretim ve Tüketim (Amaç 12), Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (Amaç 16) ve Amaçlar için Ortaklıklar (Amaç 17) şeklindeki amaçların hayata geçirilmesi konusunda örnek bir belediyecilik performansı sergilemiştir. Sultanbeyli Belediyesi, Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü Proje Koordinatörü Cansu Mirzanlı tarafından paylaşılan başarı hikâyesi dernekte çalışan Suriyeli ve yerli kişilerin gözünden bu süreci yalın bir şekilde anlatmaktadır.

Sultanbeyli Belediyesi Mülteciler Derneği

Sultanbeyli: Katılımcı Belediyecilik

Cansu Mirzanlı | Sultanbeyli Belediyesi, Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü

Derneğimiz 500 metrekairelik bir alanda kurulan Koordinasyon Merkezi'nden bugün bulunduğu Toplum Merkezi'ne gelinceye kadar kimi zaman neşeli kimi zaman da zor zamanlardan geçti. Bu noktaya gelirken atılan tüm adımlar, dayanışmanın verdiği güç ve inançla, aslında mültecilerin yeni baştan kurdukları hayatlarına ortak ve destek olmanın hikâyesiydi.

Sultanbeyli Belediye Başkan Yardımcısı ve Mülteciler Derneği Başkanı Zafer Söğütçü, 2018 yılında katıldığı bir çalıştayda Mülteciler Derneği'nin kurulmasında Sultanbeyli Belediye Başkanı Hüseyin Keskin'in rolünü şu şekilde ifade etmiştir:

“Sultanbeyli Belediye Başkanımızın 2014 yılındaki ifadesi benim için çok önemlidir. Şöyle bir cümle kurmuştu: ‘Onlar zor bir imtihandan geçiyor; yerlerinden, yurtlarından oldular. Bu onlar için zor bir imtihandır ama biz de imtihandayız. Biz de onlarla birlikte, onlara yaklaşımımızla bir imti-handayız.’ Bu bakış açısı aslında, birçok yerde çekinilerek başlatılan veya çekimildiği için başlatılamayan çalışmalara Sultanbeyli’de bizim başlaya-bilmemiz için önemli bir motivasyon kaynağı oldu.”

Bizler, bugün de hâlâ pek çok uluslararası, ulusal ve yerel çapta kamu ve özel kurum ve STK ile projeler gerçekleştirmeye devam ediyoruz. Belediye yönetimi ve Belediye personelinin öncülüğünde, Dernek'in kurulması ve sonrasında projelerin başşarıyla gerçekleştirilmesi Sultanbeyli'nin kendi umut hikâyesini oluşturmuştur.

Anlatılan hikâyeler yalnızca dokunulan hayatları değil, dokunan kişinin de yaşamında yeni ufuklar açılmasını sağlamıştır. Sultanbeyli Belediyesi tarafından hayata geçirilen ve bugün otonom bir şekilde faaliyetlerini sürdüren Mülteciler Derneği'nde çalışmalar yürüten Suriyeli ve Türkiyeli arkadaşlarımızın tanıklıklarına yer vererek başarı hikâyemizi somutlaştırmak istiyoruz.

Yahya OSMAN, Suriyeli, Coğrafya Öğretmeni-Tercüman: “2013 yılında annem, babam, kız kardeşim ve ben Beyrut üzerinden Türkiye’ye geldik; burada daha önce iş aracılığıyla tanıştığım biri bizi karşıladı. Bu kişinin bir pirinç atölyesi vardı, Suriye’ye satış yapıyordu. Bazen tercümanlık işi oluyordu, ben de onu yapıyordum. Beni ve ailemi atölyesinin olduğu Sultanbeyli’ye götürdü. Bize kendi aile apartmanında bir ev verdi, Mecidiye Mahallesi’nde yaşamaya başladık; içerisinde birkaç koltuk ve birkaç eşya vardı. O zaman 2013 yılında Sultanbeyli’de 25-30 Suriyeli aile vardı; bir Suriyeli görüp kendi dilimde konuşmayı çok istiyordum. Geldikten 3-4 ay sonra Belediye’den birileri Sosyal Destek Hizmetleri Müdürü’yle birlikte evimize geldi, bize ihtiyaçlarımızı sordular. Ardından, 2-3 ay boyunca gıda yardımı geldi, sonra kesildi.

2013 yılı sonlarına doğru Belediye’den Halil İbrahim Akıncı ile tanıştım. Strateji Müdürlüğü’nde idi. Benim gibi bazı Suriyeliler ile görüşmeler yapıyordu. Neye ihtiyacımız olduğunu sordu, Suriyeliler için ne gibi projeler yapılabilir diye fikirlerimizi aldı. İnsani yardımdan öteye geçerek kalıcı çözümler üretmemiz gerektiğini belirttim. Sonra İbrahim Bey ile birlikte Sultanbeyli’deki dernekleri gezmeye başladık, Şimdi Suriyeliler Caddesi olarak bilinen Ziya-ül Hak Caddesi’nde, artık olmayan bir Suriyeliler Derneği vardı, oraya gidiyorduk. Onlara Koordinasyon Merkezi açma fikrini söyledik, Suriyeliler de bu fikri iyi karşıladılar.

Dernek yetkilileri, 2014 yılı itibarı ile Emniyet Müdürlüğü ile birlikte Sultanbeyli’ye gelen Suriyelilere kimlik çıkarmaya başladılar. Günde 200-300 kişi kimlik alıyordu. Suriyeliler birbirlerine haber veriyorlardı. Haberler kulaktan kulağa yayıldı. Özellikle STK’lere çok fazla yardım geliyordu, bunu duyan Suriyeliler Sultanbeyli’ye gelmeye başladılar. O sırada henüz Halep’te savaş yoktu; sonra savaş orada da başlayınca Halepliler de buraya gelmeye başladılar. Sonra İbrahim Bey’in öncülüğünde, 2014 yılında Koordinasyon Merkezi açıldı. Kadınlar gelmeye başladı; özellikle yalnız olan, kocasından şiddet gören, boşanmak isteyen Suriyeli kadınlar. Bu kadınlar için bir misafirhane kuruldu, oradan destek aldılar. Misafirhane ve Koordinasyon Merkezi ihtiyaçları bu tür göçmenlerin ihtiyaçlarını çözme çalıyordu.

Sonra sayı artınca veri toplama fikri ortaya çıktı. Benim yanımda bir tercüman arkadaş daha vardı. Onunla birlikte mahalleleri gezerek ‘Burada yaşayan Suriyeliler var mı?’ diye soruyorduk. Bilgilerini ve adreslerini alıyorduk. Belediye bize bir araba, bir de bilgisayar tahsis etti. O sayede bu verileri kaydettik, sahayı gezip veri toplayabildik. Belediye olmasa ne araba ne de bilgisayar olurdu. Türklerin verdiği eşyaları da Belediye personeli desteğiyle ailelere ulaştırıyorduk.

Burada çalışmadan önce, İbrahim Bey ile tanışmadan önce, internet sitelerine diziler için çeviri yapıyordum, geceleri uyumadan çoğu zaman. Burada çalışmaya başladıktan sonra düzenli bir hayatım ve işim oldu. Mesai dışında da çok çalışıyordum ama onları gönüllü yapmak istiyordum zaten. Burada evlendim 2015 yılında. 2 tane çocuğum var.

Bunları yaparken bazı kişiler bize, Belediye’de girişimde bulunan insanlara güllüyordu. Elinizde hiçbir şey yok, para yok, diyorlardı. Ama bu girişimde bulunan kişiler vazgeçmedi, bu iş olmaz diye bir şey yok, dediler. İyi yönü buydu en çok bu insanların. Mesaiden sonra Müdür Bey’le birlikte gece yarlarına kadar Suriyeli aileleri ziyaret ediyorduk; bir nevi sosyal hizmet çalışanı gibi çalışıyorduk. İhtiyaçları tespit ediyorduk, sonra yardım aramaya koyuluyorduk. 2014 yılında 2 tercüman, 1 saha çalışanı, 1 şoför ve Belediye’den 2 personel vardık. Sonra uluslararası bir fon kurumu olan Alman GIZ, Welthungerhilfe (GIZ WHH) bizi buldu ve Toplum Merkezi Projesi için görüşmeler başladı. Bugün olduğumuz binanın kirasının bir kısmını ödemeği kabul etti.”

Ali RENNAN, Suriyeli, Tercüman: “Sultanbeyli’ye gelmeden önce başka yerlere de gittim: İzmir, Antep, Konya, Diyarbakır... Buradaki destek ve hizmeti diğer yerlerde bulamadım. Burada tercümanlık, psikolojik destek, sosyal hizmet, dil kursları ve benzeri çok şey vardı. Oralarda da vardı ama buradaki gibi değildi, bazı kurslar paralıydı. Burada çok güzel şeylerle karışlaştım, çobanlıktan tercümanlığa geldim. Bende bir şeyler vardı ama bunu değerlendiren biri yoktu. Buraya geldikten sonra hayalime kavuştum. Tercüman oldum. Bana Avrupa yakasında otur, deseler oturmam. Burası benim kültürüme daha yakın, burada ayrımcı tepki almadım. Burada hayat da

daha ucuz, kiralar da daha az... 2014'ten beri burada yaşıyorum; yoldan gelip geçerken Dernek'teki kursları gördüm; kurslarda başarılı oldum. Şimdi tercümanlık yapıyorum, hayalime kavuştum”

Ahmet Selman ÖZDEMİR, Türkiyeli, Grafik Tasarımcısı: *“2016 yılından bu yana Mülteciler Derneği'nde grafik tasarım ve sosyal medya sorumlusu olarak çalışıyorum. Aradan geçen bu dört yılda burada kazandığım bilgi birikimi ve tecrübe, buraya gelmeden önceki birikimime göre 2 kat arttı. Mülteciler Derneği büyüdükçe ihtiyaçları da farklılaştı ve bu ihtiyaçları karşılayabilir olmak, beni alanımla ilgili yeni öğrenimler ve deneyimler elde etmeye yöneltti. İşimi severek yapıyorum ve bu işi Mülteciler Derneği'nde yapmaktan da çok memnunum.”*

Fatih GÖKYILDIZ, Türkiyeli, Mülteciler Derneği Genel Koordinatör Yardımcısı: *“Türk vatandaşlarından biri bize başvuru yaptı. Kiracı olarak evinde oturan kişinin 3 aydır kirasını ödemediğini belirtiyor, evinden çıkartmak için bizden yardım istiyordu. Kiracı olarak oturan Suriyelinin SUKOM'dan bilgilerini alıp kendisiyle görüşme yaptık. Kendisi aslında gece çalıştığını, ev sahibi ise gündüz işte olduğundan ona ulaşamadığını belirtti. Evde olan eşi ve çocukları Türkçe bilmedikleri için durumu anlayamıyor ve anlatamıyorlar, ev sahibi ile aralarında bir türlü iletişim sağlayamıyorlardı. Yani aslında onların da 3 ay boyunca ev sahibine ulaşamadıklarını anladık. Daha sonra bu kişinin eşi derneğimizin Türkçe kurslarına katıldı; çocuğunu da kurs süresince çocuk dostu alana bırakabiliyordu. Ev sahibi ile kiracıyı buluşturduk ve biriken borcunu ödedi. Bu, dil bilmezlikten kaynaklı hem hüznü hem de düşündürücü hikâye, aklıma kazındı.”*

Bizimle birlikte dernekte çalışan Suriyeli ve Türkiyeli arkadaşlarımızın aktardıkları tanıklıkların da gösterdiği üzere, Sultanbeyli Belediyesi tarafından kurulan ve Suriyeli göçmenlere hizmet üretmeyi kendine amaç edinmiş Mülteciler Derneği olarak katılımcı belediyecilik anlayışını benimsiyoruz. Bu anlayışla, hem Suriyeli hem de yerli hemşehrilerimizin karşılıklı etkileşim içinde bir arada yaşamalarına uygun bir toplumsal zeminin yaratılmasına çaba gösteriyoruz.

ŞAHİNBEY BELEDİYESİ: SOSYAL VE YEŞİL BELEDİyecİLİK

Şahinbey Göç Tarihi

Anadolu'nun ilk yerleşim merkezlerinden biri olan ve Mezopotamya ile Akdeniz Bölgesi'nin kesişim noktasında bulunan Gaziantep, tarihin her döneminde önemini korumuştur. Suriye, Kilis, Şanlıurfa, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Adıyaman'a komşu olan Gaziantep, tarih boyunca değişik uygarlıkların, kültürlerin ve inançların harmanlandığı bir çekim merkezi olmuştur. 1927 yılı nüfus sayımında nüfusu 214.499 olan Gaziantep, geçtiğimiz yetmiş yıl içerisinde hızlı bir büyüme evresi geçirmiş, Türkiye nüfus artış hızının çok üzerinde bir nüfus artışı sergilemiştir. Bunun öncelikli nedeni ise, şehrin tarihi boyunca büyük oranda göç almasıdır. Şehir sahip olduğu coğrafyası nedeniyle etnokültürel açıdan oldukça heterojen bir niteliğe sahiptir. Yerli Türk, Kürt ve Arap nüfusla birlikte yakın zamanda üniversitelere eğitim amacıyla gelmiş çok sayıda farklı ülkelerden yeni sakine de ev sahipliği yapan Gaziantep'in günümüzdeki nüfusu 2 milyonun üzerine çıkmıştır. İlde km²'ye 290 kişi düşmektedir. Yoğunluğun en fazla olduğu ilçe ise 923 bin kişi ile Şahinbey'dir. İlde yıllık nüfus artış oranı %2,20 olmuştur.⁷⁰

Coğrafi konumu, sanayisi ve ticaret hacmi ile önemli bir merkez olan Gaziantep, ekonomik yönden çevresindeki birçok ili etkisi altında tutmaktadır. Topraklarının %25'lik kısmı tarıma elverişli ovalardan oluşan ve bir bölümü Fırat nehrinin suları ile sulanan Gaziantep, antepfıstığı, zeytin, pamuk, üzüm, kırmızıbiber, keten gibi ekonomik değeri yüksek sanayi bitkileri ile birlikte mercimek, buğday ve arpa gibi hububat ürünleriyle zengin bir tarım yöresidir. Ayrıca, Gaziantep Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin tüm ürünlerinin işlendiği, iç ve dış pazara sunulduğu bir sanayi ve ticaret merkezidir. Organize sanayi bölgeleri, küçük sanayi siteleri ve serbest bölgesi ile ekonomi ve sanayide çok önemli bir noktadadır.⁷¹

70 Gaziantep tarihi ve demografik yapısı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://gaziantep.bel.tr/tr/gaziantepi-kesfet/gaziantep-hakkinda> Erişim tarihi 11 Ekim 2020.

71 Gaziantep tarımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. https://gaziantep.tarimormam.gov.tr/Belgeler/2018/gida_tarim_dergi_sayil.pdf Erişim tarihi 19 Ağustos 2020; ve Gaziantep sanayisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://gso.org.tr/tr/genel-sayfa/gaziantep-sanayisi/sanayi-yapisi-53.html> Erişim tarihi 18 Ağustos 2020.

Gaziantep şehri, uluslararası havalimanı, demiryolu ve otobana bağlı karayolları ile geniş bir ulaşım ağına sahiptir. Türkiye'nin Ortadoğu ülkeleriyle olan ticaretinde önemli bir merkez konumu üstlenen, kendine özgü sanayileşme modeli, yarattığı potansiyel ve artan yatırımlarla bir sanayi şehri olan Gaziantep, son yıllarda artan kültür ve turizm altyapı yatırımları ile de turizmde öncü bir il haline gelmiştir. Sanayisi ve ticaretiyle de ön plana çıkan şehir, ülke çapında sahip olduğu %13'lük ihracat payı ile Türkiye ekonomisinde ne denli önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca kent, antepfistiği üretim ve ihracatının %90'ını, kuruyemiş işleme ve ihracatının %85'ini, makarna işleme ve ihracatının %60'ını, pamuk ipliği imalat ve ihracatının %45'ini ve havlu imalat ve ihracatının %10'unu elinde tutmaktadır.

Gaziantep, gastronomi alanında da Türkiye'nin önde gelen kentlerinden biridir. Çokkültürlü zengin mutfağıyla toplamda 300 kadar farklı yemeğe ev sahipliği de yapmakta ve bu yönüyle Türkiye'de ilk sırayı almaktadır. Gaziantep, 2015'te gastronomi dalında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) Yaratıcı Şehirler Ağı'na dâhil edilmiştir. Eşsiz tarihi ve müzeleri ile Gaziantep, kültür ve turizm şehri olmuştur. Gaziantep ayrıca dört üniversitesi ile bir öğrenci şehridir.⁷²

Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerini kapsayan TRC1 Bölgesi İpek Yolu güzergâhında olduğu için tarih boyunca göç yollarını belirlemiş bir bölgedir. Türkiye'deki göç hareketlerine paralel olarak TRC1 Bölgesi'nde de göçün etkisi önemli boyutlarda hissedilmektedir. Özellikle Gaziantep'te kent alanlarının ve kentsel altyapının yeterli olmaması nedeniyle çarpık kentleşme göze çarpan ilk sonuçlardan biridir. *Göç Alan İllerde Ekonomik ve Sosyal Entegrasyon Projesi (EKOSEP)* kapsamında 2009 yılında yapılan saha araştırmasında, Gaziantep'e yapılan göçün nedenleri ekonomik, bireysel ve ailevi nedenler olarak sıralanmıştır.⁷³ Aynı araştır-

72 Gastronomi şehri Gaziantep mutfağına ve UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı (Creative Cities Network) üyeliği hakkında ulusal medyada çıkan bir haber için bkz. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gaziantep-unesco-yaratıcı-sehri-uyeligini-kazandı-40026094> Erişim tarihi 11 Ekim 2020.

73 Aralık 2007 ve Kasım 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilen ve Türkiye'nin göç alan dört kentinde (Diyarbakır, Şanlıurfa, Gaziantep ve Erzurum) hızlı göçün olumsuz etkilerinin önüne geçmeyi ve kırsal bölgelerden kentsel kesime olan sürekli göçten kaynaklanan sorunları çözmeyi amaçlayan EKOSEP Projesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <http://ekosep.blogspot.com/2009/05/ekosep-nedir.html> Erişim tarihi 19 Ağustos 2020.

maya göre, Gaziantep'e gelen nüfusun büyük bir çoğunluğunun kırsal kökenli olduğu ve kente ekonomik nedenlerle göç ettiği belirtilmiştir.

Gaziantep uzun yıllardır Türkiye nüfus artış hızının çok üzerinde bir nüfus artışı göstermektedir. Bunun sebebi ise aşırı derecede göç almasıdır. Bu göçlerin başlıca sebebi ilin sanayi kenti olmasıdır. Sanayi ve ticaret yapısıyla Türkiye ekonomisinde önemli bir yer tutan şehir, coğrafi konumu bakımından bölgeler arasında bir köprü görevi üstlenmektedir. Bu özellikleri ile Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en gelişmiş ticaret merkezi ve en fazla göç alan şehridir. Hasan Kalyoncu Üniversitesi'nin yayımladığı *“Gaziantep İlinin Göç Konusunda Mevcut Durum Analizi ve Stratejiler”* raporuna göre Türkiye'de Gaziantep'e göç veren ilk altı il sırasıyla Şanlıurfa, Kilis, Adıyaman, Kahramanmaraş, Diyarbakır ve Van şeklindedir.⁷⁴ Doğum yerlerine göre göç eden nüfusun yüzde 93,3'ünün Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerine kayıtlı olduğu göze çarpmaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi genelinde işsizlik oranları yüksektir. Dolayısıyla, bölge içerisinde istihdam açısından cazibe merkezi konumunda olan Gaziantep, bu sebeple de göç almaya devam etmektedir.

Şahinbey ilçesi adını, Kurtuluş Savaşı'nda Antep savunması esnasında Antep Heyeti Merkeziyesi'nin önerisi üzerine Kilis Yolu Kuvayı Milliye Komutanlığı'na getirilen ve işgalci Fransız Ordusuna karşı meydan okuyan Komutan Şahinbey'den almıştır.⁷⁵ Şahinbey ilçesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük, Türkiye'nin 4. büyük ilçesidir. Gaziantep ilinin üç merkez ilçesinden en büyüğüdür. Sanayi ve ticaret merkezi olan Gaziantep'e, çevre illerden sürekli göç yaşanmaktadır. Büyük il ve ilçelerin genel sorunu olan göç, Şahinbey ilçesi için eğitim, sağlık ve düzensiz kentleşme sıkıntılarını da beraberinde getirmektedir. İlçeye göç ile gelen aileler genellikle sosyoekonomik gelir seviyesi düşük, çok çocuklu ve eğitim seviyesi hedeflenen düzeyde olmayan kişilerden oluşmaktadır. Göç eden aileler içinde göç olgusundan en fazla kadınlar ve çocuklar etkilenmektedir.

⁷⁴ Öztürk, et al., 2018.

⁷⁵ Şahinbey'in tarihi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.sahinbey.bel.tr/idet/353/1057/> tarihce Erişim tarihi 19 Ağustos 2020.

Şahinbey, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden yoğun göç almasıyla birlikte 2020 Ağustos ayı itibarıyla 926.544'lük bir nüfusa ulaşmıştır. Yaşanan bu göç düzensiz kentleşmeyi, eğitim, sağlık vb. birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bunun sonucu olarak göç ile gelen ailelerde geçim sıkıntısı baş göstermektedir. Göç edenlerin karşılaştıkları sorunların çözümü ve sosyal hayata uyum sürecinin geliştirilmesi Şahinbey Belediyesi'nin öncelikleri arasında yer almaktadır.⁷⁶

Şahinbey'de Suriyeliler: Demografik Veriler

Gaziantep'te 6 Ağustos 2020 tarihi itibarıyla geçici koruma altında 450.741 Suriyeli bulunmaktadır. 926.544 kişilik nüfusu ile Türkiye'de 51 il merkezi ve 6 büyükşehirden daha büyük bir nüfusa sahip Şahinbey'de ise 300.000 civarında Suriyeli mültecinin yaşadığı tahmin edilmektedir.⁷⁷ Büyükşehir ve ilçelerin genel sorunu olan göçten etkilenen Şahinbey ilçesinde göçle birlikte eğitim, sağlık, çevre, temizlik, altyapı ve istihdam sıkıntıları ortaya çıkmıştır. İlçe nüfusu genellikle dar gelirli, eğitim seviyesi yeterli düzeyde olmayan çok çocuklu ailelerden oluşmaktadır. 1989 yılında merkez ilçe olarak kurulmuş olan Şahinbey Belediyesi, 2202 personeli ile 181 mahallede insan odaklı hizmet üretme gayreti içerisinde.

Şahinbey, 2011 yılında başlayan Suriye Krizi'nden en çok etkilenen ilçelerin başında gelse de ilçedeki birlik ve beraberlik ruhu, kamu kurum ve kuruluşlarının işbirliği içinde ve özverili çalışmaları sayesinde kitlesel göçü hazmedebilmiştir. Şahinbey Belediyesi ile Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin işbirliği içerisinde uluslararası toplumun, sivil toplum kuruluşlarının ve kamu kurumlarının bir araya gelmesiyle önemli çalışmalara imza atılmıştır.

Suriye iç savaşının başladığı ilk günlerde Gaziantep ilinde bulunan geçici koruma altındaki Suriyeli göçmen sayısı 168 kişi iken 2013 yılında bu sayının 46.633 kişiye yükseldiği ve gerilimin çok yükseldiği, 2015

⁷⁶ Şahinbey ilçesinin demografik yapısı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.sahinbey.bel.tr/idet/354/1081/nufus> Erişim tarihi 19 Ağustos 2020.

⁷⁷ Gaziantep İl Göç İdaresi'nden alınan bilgilere göre 1 Temmuz 2020 tarihi itibarı ile Şahinbey ilçesinde 273.889 Suriyelinin yaşadığı tespit edilmiştir.

yılına gelindiğinde de 326.373 kişiye ulaşmış olduğu görülmektedir. Gaziantep ilinde geçici koruma altındaki Suriyeli mülteci yaş dağılımı verilerine baktığımızda 1 Eylül 2020 tarihi itibarı ile 0-18 yaş aralığında 212.237 kişinin, 18-64 yaş aralığında 229.362 kişinin ve 65 yaş üstü 7.992 kişinin olduğu görülmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaklaşık 300.000 kadarının ise Şahinbey ilçesinde yaşamını sürdürmekte olduğu görülmektedir. Şahinbey ilçesinde bulunan geçici koruma altındaki Suriyelilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında ise %51 oranında erkek ve %49 oranında kadın nüfusun olduğu görülmektedir. Sanayi ve ticaret merkezi olan Gaziantep'in en büyük ilçesi olan Şahinbey'de yaşamını sürdüren Suriyeli mültecilerin çoğunluğunu ekonomik gelirleri düşük bireyler ve aileler oluşturmaktadır. Şahinbey ilçesinde yaşayan Suriyelilerin, yaşama tutunmanın görece kolaylığı, kültürel açıdan kendi kültürlerine benzerliği ve istihdam edilme imkânlarının fazlalığı gibi nedenlerden ötürü ilçede ikamet etmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Şahinbey'de Suriyelilere Sunulan Belediye Hizmetleri

Şahinbey Belediyesi, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 13'üncü maddesinde belirtilen hemşehrilik hukukunu uygulayan bir belediyedir. Kanun'da yer alan *"Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur. Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar."* şeklindeki maddenin gereklerini yerine getiren Şahinbey Belediyesi, belediye hizmetlerini ilçede yaşayan herkese eşit bir şekilde sunma gayreti içerisinde. Şahinbey Belediyesi 2011 yılından bu yana, Kanun'un belirttiği şekilde, 300.000 kadar Suriyelinin ilçede yerli vatandaşlara sunulan hizmetlerin tümüne eşit bir şekilde ulaşmalarını sağlamaya çalışmaktadır.

Belediye çatısı altında faaliyet gösteren sosyal tesisler ilçede ev sahibi toplum ile Suriyeliler arasında olası bir gerilimin önlenmesi ve ortak yaşam kültürünün oluşturulabilmesi için çok önemli bir görevi üstlenmiş bulunmaktadır. Rol model öğretmenleri ve güçlü eğitim sistemi ile Şahinbey Belediyesi Gençlik Merkezleri ve Sosyal Tesisleri'nde 130 ayrı branşta eğitimler düzenlemektedir. Dil, kültür ve yaşam tarzı farklılıkları

ile birlikte toplumsal uyumun sağlanması konusuna ayrı bir önem verilmektedir. Bu kapsamda Belediye sosyal tesislerinde etnik farklılıklar gözetilmeksizin Türk, Kürt ve Arap kursiyerler kardeşlik ruhu ile eğitim ve seminerlere katılmakta ve katılımcıları ortak paydada buluşturacak etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Sosyal kalkınmanın yanı sıra, mesleki eğitim kursları ile insan kaynaklarının gelişimine katkı sağlanmaktadır. Bu özellikleri sayesinde sosyal tesisler birer uyum merkezi haline dönüşmektedir. Bu faaliyetlere ek olarak, Belediye'nin Suriyelilere sunmuş olduğu diğer hizmetler şu şekilde sıralanabilir:

- Belediye Suriyelilere 2011'den bu yana 315 milyon TL bütçe harcayarak sosyal hayata uyumlarını sağlamaya çalışmaktadır;
- İlçede bulunan 618 adet şehir parkı ve Türkiye'nin en büyük parkı olan Yeşilvadi Parkı⁷⁸ da yerli halk ile Suriyelilerin eşit ve özgür kullanımına açıktır;⁷⁹
- Çadır kentlerde yaşayan Suriyeliler için spor malzemeleri, kırtasiye yardımları ve çocuklar için oyuncak dağıtımı gerçekleştirilmiştir;
- Belediyeye bağlı yaklaşık 200 adet sosyal tesis, taziye evi ve gençlik merkezinde halka açık sosyal, kültürel, sanat, spor, beceri ve mesleki eğitim kurslarından Türk ve Suriyeliler eşit bir şekilde yararlanma fırsatı bulmaktadır. Bu kapsamda Belediye'nin Gaziantep Üniversitesi işbirliğinde düzenlemiş olduğu sertifikalı Türkçe kurslarından 16.065 kişinin başarılı bir şekilde mezun olarak sertifika almaya hak kazandığı görülmektedir. Bugün itibarıyla çeşitli kurslara devam eden 1.525 aktif Suriyeli kursiyer bulunmaktadır. Ayrıca 15.943 Suriyeli öğrenciye kırtasiye yardımında bulunmaktadır;
- Aşevi aracılığıyla 854 Suriyeli aileye günlük sıcak yemek verilmektedir. Ayrıca her sabah 8.500 kişiye sıcak çorba ikram edilirken bu ikramlardan Suriyeliler de faydalanmaktadır. Öte yandan, 15.302 aileye gıda paketi verilmiştir. İhtiyaç sahibi Suriyeli ailelere beyaz eşya, halı vb. ev eşyaları, mobilyaları sağlanmış ve giyim eşyası desteği verilmiştir;
- Sınır ötesine acil gıda desteği kapsamında yaklaşık 150 ton un ve 2 milyon adet ekmek yardımı sağlanmıştır;

78 Türkiye'nin en büyük parkı unvanına sahip olan Yeşilvadi Parkı konusunda bir tanıtım videosu için bkz.

<https://www.youtube.com/watch?v=C3r0a-er03k> Erişim tarihi 20 Ağustos 2020.

79 Şahinbey Belediyesi tarafından yapılan oyun parkları ve bahçeler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.sahinbey.bel.tr/modul/parklar/Default> Erişim tarihi 20 Ağustos 2020.

- Suriyeli engelli bireylere bugüne dek 13 adet akülü tekerlekli sandalye, 75 adet manuel tekerlekli sandalye verilmiştir;
- Suriyelilerin nikâh işlemleri prosedürlere uygun ve hızlı bir şekilde yapılmaktadır. İş yeri açmak isteyenlere iş yeri açarken mevzuat çerçevesinde yardımcı olunmaktadır;
- Sınır ötesinde, çadır kentlerde ve ilçede yaşayan Suriyelilere yönelik insani yardım faaliyetleri devam etmektedir.

Şahinbey Belediyesi tarafından yerli veya Suriyeli olsun ilçenin bütün hemşehrileri için gerçekleştirilen hizmetlerin ayrıntılı sunumu yapıldığında iki önemli belediyeçilik anlayışının başarılı bir şekilde harmanlandığı görülmektedir: sosyal belediyeçilik ve yeşil belediyeçilik. Bu iki belediyeçilik anlayışının hayata geçirildiği Şahinbey Belediyesi örneğinde Suriyeliler ile yerli halkın ortak kültürel öğelerinin, akrabalık bağlarının ve tarihsel ortak paydaların fazlasıyla görünür olduğunu ve hizmetlerin bu ortak paydalar etrafında verildiğini hatırlatmakta fayda bulunmaktadır.⁸⁰

Şahinbey: Sosyal ve Yeşil Belediyeçilik

Şahinbey Belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ile benzer önceliklere sahip bir ilçe belediyesi özelliği taşımaktadır. Bilindiği üzere, iklim değişiklikleri ile mücadele alanında, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Türkiye'deki ilk Bölgesel İklim Eylem Planı'nı hazırlamak üzere 2010'lu yılların başından itibaren çalışmalara başlamıştır.⁸¹ Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan eylem planında eko-bölge oluşturulması, yerel sakinler için "Enerji Bilgi Noktası" ve kurumlar için "Yerel Enerji Ajansı" oluşturulması, mevcut ulaşım altyapısını kullanarak toplu taşımanın geliştirilmesi ve gelişmiş yeşil teknolojilere geçiş, enerji verimli araçlar kullanılması için teşvik ve destek, kanalizasyon suyu arıtma tesisleri ve çamur arıtma projeleri için enerji verimliliğinin artırılması ve yeşil alanların artırılması gibi öncelikler yer almaktadır. Şahinbey Belediyesi de bu ekseninde çalışmalarını sürdürmüş ve sürdürülebilir şe-

⁸⁰ Şahinbey Belediyesi tarafından hazırlanan, sosyal belediyeçilik konulu tanıtım filmi için bkz. <http://www.sahinbey.bel.tr/watch/17/40/sosyal-belediyeçilik-tanitim-filmi> Erişim tarihi 20 Ağustos 2020.

⁸¹ Bostancı, 2014.

hircilik anlayışı ve Birleşmiş Milletler tarafından önerilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nı da hayata geçirmeye çalışarak çok sayıda yeşil alan, park ve bahçe oluşturulmasını sağlayabilmiştir.⁸²

Şahinbey Belediyesi, yeşil belediyeciliği sosyal belediyecilik ile harmanlayarak önemli başarılar elde etmiştir. Şahinbey Belediyesi, Dış İlişkiler Müdürlüğü'nde proje uzmanı olarak çalışan Ercan Kılınç'ın sunduğu başarı hikâyesinin odağında da bu tür parklar bulunmaktadır. Şahinbey Belediyesi hemşehrilerine sunduğu hizmetler ve gerçekleştirdiği işbirlikleri sayesinde özellikle Eşitsizliklerin Azaltılması (Amaç 10), Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Amaç 11), Sorumlu Üretim ve Tüketim (Amaç 12), İklim Eylemi (Amaç 13), Karasal Yaşam (Amaç 15), Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (Amaç 16) ve Amaçlar için Ortaklıklar (Amaç 17) şeklindeki amaçların hayata geçirilmesi konusunda önemli bir başarı elde etmiştir. Şahinbey Belediyesi, Dış İlişkiler Müdürlüğü görevlisi, proje ortağımız Ercan Kılınç'ın paylaştığı başarı hikâyesinde de bu amaçların izlerini bulmak mümkündür. Diğer başarı hikâyelerinin özneleri bireyler olurken, Şahinbey Belediyesi tarafından anlatılan başarı hikâyesinin öznesi belediye olmuştur.

Şahinbey Oyun Parkları

82 Yeşil belediyecilik hakkında bilgi için bkz. <http://www.sahinbey.bel.tr/haber/1/5821/yesil-alan-miktarimizi-4-000-000-metre-kareye-cikardik> Erişim tarihi 20 Ağustos 2020.

Şahinbey: Sosyal ve Yeşil Belediyecilik

Ercan Kılınç | Şahinbey Belediyesi, Dış İlişkiler Müdürlüğü

Şahinbey Belediyesi olarak ilçemizde yaşayan başta engelliler, kadınlar, mülteciler, çocuklar ve yaşlıların kolaylıkla erişebilecekleri ve kullanabilecekleri çok sayıda park inşa ettik. Sürdürülebilir, ulaşılabilir ve erişilebilir ortak kullanıma açık yeşil alanlar oluşturularak ilçede yaşayan bütün bireylerin toplumsal yaşama katılımını artırmaya çalışmaktayız. Sürdürülebilir yeşil alan sayısını artırarak Şahinbey ilçesinde kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesini amaçlamaktayız. Belediyemiz doğaya önem vermekte ve doğaya dayalı sistemler geliştirmeye özen göstermektedir. İlçemizde nüfus yoğunluğuna bağlı olarak geçmişten günümüze çarpık yapılaşma söz konusu olduğundan, doğaya uygun çözümler üretme ve ortak yeşil alanlar oluşturma noktasında zorluklarla karşılaşmaktayız. Sözelimi, Belediyemiz çarpık yapılaşmayı önlemek ve yeşil alanlar üretmek için kamulaştırma yapmak zorunda kalmaktadır. Bunun Belediyemize önemli bir mali yük getirdiğini söyleyebilirim. Ayrıca, yoğun nüfus ile birlikte parkların vatandaşlar tarafından düzensiz ve özensiz kullanımı gibi sorunlar, Belediyemizin karşısına çıkan diğer önemli zorluklar arasında yer almaktadır.

Şahinbey Belediyesi olarak şehirde yaşayan vatandaşları ağaç dikimi ve yeşil alan oluşturulması konularında teşvik etmekte ve onlara öncülük etmekteyiz.⁸³ Şahinbey ilçemiz yaşanabilir

83 Belediye tarafından aktarılan bilgiye göre, ilçede 2010 yılındaki toplam park sayısı 225 iken, bu sayı Belediye tarafından yapılan yeni parklarla 2020 yılına gelindiğinde 618 olmuştur. Yeni yapılan parkların arasında Türkiye'nin en büyük parkı olan Yeşilvadi Parkı ve Şahinbey Parkı gibi büyük parklar da bulunmaktadır. 2010 yılında toplam yeşil alan miktarı 1.074.203,00 m² ve kişi başı yeşil alan miktarı 1,44m² iken 2020 yılına gelindiğinde toplam yeşil alan miktarı 12.135.908 m² olup kişi başı yeşil alan miktarı 13,10 m²'ye yükseltilmiştir. Ayrıca 2010 yılında ilçe genelinde parklar, okul ve diğer alanlara 33.129 ağaç ile 77.195 mevsimlik çiçek ve bitki dikilirken, 2020 yılına gelindiğinde 1.480.046 adet ağaç, 9.997.798 adet mevsimlik çiçek ve bitki dikilmiştir. Belediye, vatandaşlara çeşitli ağaç fidelerinin dağıtımını gerçekleştirerek yeşil alanların sayısının artırılmasını da hedeflemektedir. Bu kapsamda başta çiftçiler olmak üzere vatandaşlara toplam 750.000 adet zeytin fidanı ve 150.000 adet fıstık fidanının dağıtımı gerçekleştirilmiştir.

çevresiyle, ekonomik açıdan istihdam olanakları fazlalığıyla, zengin tarihi ve kültürel özellikleriyle önemli bir cazibe merkezidir. 2011 yılından günümüze dek devam eden Suriye'deki iç karışıklık, çok sayıda tarihi alanın yok edilmesine, çoğu yapının tahrip edilmesine, insanlık tarihinin en büyük göç dalgasına ve en büyük insanlık dramlarından birine neden olmuştur. Suriye'de yaşanan insanlık dramına karşı Şahinbey Belediyesi sessiz kalmamıştır.

Mezopotamya'nın zengin tarihi mirası içerisinde yer alan bölgemizde insanların, şehir yaşamının getirdiği zorluklarla mücadele ederken çalışma hayatının getirdiği yorgunluktan sıyrılmak, psikolojik açıdan rahatlamak ve sosyalleşme ihtiyacını gidermek için açık yeşil alanlara ve parklara gereksinimi vardır. Önemli bir sosyalleşme ögesi olan parklar, sınır komşumuz olan Suriyeliler için de önem arz etmektedir. Gaziantep ile Suriye arasındaki coğrafi yakınlık ve kültürel benzeşmenin de etkisiyle, her iki toplum için parkların kullanımı gündelik hayatta önemli bir yer tutmaktadır. Belediyemiz Suriye sınıra yakın olduğundan dolayı savaşın ilk yıllarından itibaren göçten çok fazla etkilenmiştir ve etkilenmeye devam etmektedir. Bu koşullarda, Belediyemiz hem sınır ötesinde hem de ilçemizde yoğun bir şekilde insani yardım faaliyetinde bulunarak savaşın etkisini azaltmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda artan park ve yeşil alan talebini karşılamak için Belediye Başkanımız büyük bir özveri ve gayret göstererek hem ulusal düzeyde hem de yerelde paydaşlarla işbirliği içerisinde ilçe genelinde ağaç dikilmesi, yeşil alan miktarının ve park sayısının artırılması konularında yoğun çaba sarf etmiştir.

SONUÇ

2011 yılının Nisan ayında başlayan ve uzun süre devam ederek Türkiye'nin, 2014 yılından bu yana dünyada en çok mülteci barındıran ülke haline gelmesini sağlayan kitlesel Suriyeli göçünün yönetimi sürecinde yerel yönetimler sundukları belediye hizmetleriyle çok önemli bir rol oynamışlardır. Yerel yönetimlerin toplumların gündelik hayatlarında giderek artan bir öneme sahip oldukları görülürken bu artan önemin göçün yönetimi ve göçmenlere sunulan hizmetler alanlarında da belirgin bir şekilde kendini gösterdiği bilinmektedir. Göç araştırmaları literatüründe “local turn” (yerele dönüş) şeklinde yapılan kavramsallaştırma da tam bu bağlamda yerel yönetimlerin ve aktörlerin göç yönetimi sürecinde artan önemini vurgulamayı amaçlamaktadır.⁸⁴ Türkiye’de de bu dönüşüme uygun bir şekilde yerel yönetimlerin, 2016 Mart ayında yürürlüğe giren Avrupa Birliği - Türkiye Mülteci Mutabakatı’yla birlikte göç yönetimi süreçlerinde ve göçmenlere yönelik sunulan belediye hizmetlerinin artırılması konusunda daha etkin bir rol oynamaya başladığı görülmüştür.

Benzeri bir durumun ilk kitabımızın konusu olan, kitlesel göçü başarılı şekilde karşılayan belediye örneklerinde ve üçüncü kitabımızın konusu olan, sosyal uyum konusunda başarılı hizmetler üreten belediye örneklerinde de karşımıza çıktığı söylenebilir. Bu ifadelerden 2016 yılı öncesinde Türkiye’deki yerel yönetimlerin Suriyelilerin ihtiyaçlarına yanıt verecek hizmet üretmedikleri gibi bir sonuç çıkarılmamalıdır. 2016 yılı itibarıyla Avrupa Birliği fonlarından sağlanan kaynaklar ile merkezi idare biraz olsun rahatlamış ve yerel yönetimlere sağlanan kaynak aktarımıyla belediyelerin doğrudan geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik projeler, faaliyetler ve hizmetler üretebilmesi için gerekli olan uygulama zemini oluşturulabilmiştir.

Kitapta yer alan beş belediyenin tamamı Suriyelilere yönelik sundukları belediye hizmetlerini ve bu hizmetler içerisinden öne çıkardıkları başarı hikâyelerini anlatırken Belediye Kanunu’nda 13’üncü maddede yer alan Hemşehrilik hukukuna gönderme yapmışlardır. Bursa Büyükşehir

84 Bkz. Scholten & Penninx, 2016.

Belediyesi, insan merkezli sosyal hizmet belediyeçilik anlayışını bir başarı hikâyesi olarak anlatmayı tercih etmiş ve bu payeye dikkat çekmiştir. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, uzun yıllardan bu yana gerek yerel halk gerekse Suriyeliler ve diğer göçmenler hakkında topladığı bilimsel veriler ışığında veriye dayalı sosyal belediyeçiliği ön plana çıkarmayı tercih etmiştir. Esenyurt Belediyesi, sunduğu sosyoekonomik ve mekânsal hizmetlerle umudun şehri olarak anılmak istemiştir. Sultanbeyli Belediyesi, yine farklı bir alanda bir ilk olma becerisini göstererek oluşturduğu Mülteciler Derneği yapılanmasıyla doğrudan Suriyeli göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler ve çözümler üretmeyi başarmış ve bu nedenle katılımcı belediyeçilik payesiyle anılmak istemiştir. Son olarak, Şahinbey Belediyesi başka bir alanda öncülük yapmak suretiyle geliştirdiği sosyal ve yeşil belediyeçilik anlayışıyla ön plana çıkmayı istemiştir.

Kitapta yer alan belediyelerin başarılarının ardında üç önemli ortak özelliğin bulunduğu söylenebilir:

- Belediyeler, kendi kısıtlı öz kaynaklarını kullanmak suretiyle belediye hizmetlerini üretmişlerdir.
- Hizmetleri üretirken, katılımcı ve sosyal belediyeçilik anlayışını benimsemişler ve kamu, özel, uluslararası, sivil toplum ve göçmenlerle başarılı işbirliği süreçlerini hayata geçirebilmişlerdir.
- Belediyelerimiz bu hizmetleri sunarken aynı zamanda, dünya belediyelerinin de yeni yeni benimseyerek, uygulamalarında yer vermeye başladığı Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın yerleşmesine katkıda bulunacak faaliyetler gerçekleştirmişlerdir.

Yerel yönetimlerin, 1 Ocak 2016 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) doğrultusunda mevcut sorunların tespiti ve çözümü bağlamında sundukları belediye hizmetleriyle daha etkin bir rol üstlenmeye başladıkları görülmüştür. Kitapta yer alan belediyeler, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nın bazılarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Söz konusu belediyeler, özellikle Eşitsizliklerin Azaltılması (Amaç 10), Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar (Amaç 11), Sorumlu Üretim ve Tüketim (Amaç 12), İklim Eylemi (Amaç 13), Karasal Yaşam (Amaç 15), Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar (Amaç 16) ve Amaçlar için Ortaklıklar (Amaç 17) şeklindeki amaçların hayata geçirilmesi konusunda göç yönetişimi bağlamında önemli başarılar elde etmişlerdir.

Sürdürülebilir Kalkınma İçin
KÜRESEL AMAÇLAR

Birleşmiş Milletler Tarafından Tavsiye Edilen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA).

Kaynak: <https://www.kureselamacilar.org/>

Hem bu çalışmada hem de RESLOG Bilgi Zeminini Geliştirme Faaliyetleri kapsamında hazırlanan Yerel Yönetişim ve Göç Yayın Dizisinin belediyelerin gündelik deneyimlerine odaklanan ve yine tarafımda derlenen onuncu (kitleli göçün karşılanması) ve onikinci (sosyal uyumun sağlanmasına yönelik faaliyetler) kitaplarında da, göç araştırmalarında hep eksikliği hissedilen tarihsel analiz biçiminin ve tarihsel arka planın, oluşturulan yerel göç ve uyum politikalarında ne denli etkili ve faydalı olabileceği sergilenmiştir. Ayrıca, yine diğer iki kitapta da olduğu üzere bu kitap, göçün sadece sayılardan oluşmadığını, göçmen veya yerel halktan olan insanların, belediye çalışanlarının ve diğer yerel aktörlerin öznelliklerinin, hayallerinin, beklentilerinin, tecrübelerinin belediye hizmetlerinin oluşumu ve sunumu süreçlerinde ne denli belirleyici olabileceğini göstermektedir. Paydaşlarımız bize, son yıllarda giderek sayısallaşma eğilimi gösteren kurumsal raporlamalardan farklı olarak, diğer bir deyişle, belediye hizmetlerine ilişkin sayılarla yapılan raporlamaların ötesinde içerikler sağlamışlardır. Bu çalışma bize göstermiştir ki, göç yö-

netimine ilişkin yerel yönetimler veya kamu kurumları tarafında yapılan raporlamalarda sayılar kadar söz konusu deneyimlerin belediyeciliği, göçmenleri ve yerli halkı nasıl dönüştürdüğü de yer bulmalıdır.

Son olarak, bir noktanın altını çizerek kitabı sonlandırmak istiyoruz. Çalışma sırasında paydaşlarımızdan mümkün olduğunca mevcut sorunlara değil de belediyelerin Suriyelilere sunulan hizmetler konusundaki başarıların hikâyeleştirilmesine odaklanmalarını istedik. Kitapta anlatılan hikâyelerin amacı, kitlesel göç karşısında belediyelerimizin sorunlar yaşamadığını iddia etmek değildir. Bu ve RESLOG Yerel Yönetişim ve Göç Dizisinin kitlesel Suriyeli göçü bağlamında belediye deneyimlerine odaklanan diğer yayınları ile amaçlanan Türkiye belediyelerinin göçmenlerin ihtiyacını karşılama konusunda geçmişten gelen bilgi ve deneyimlerinden nasıl faydalandıklarını kayıt altına almaktır. Çalışmalarımız göstermiştir ki, belediyelerimiz kısıtlı finansal kaynaklar, veri ve personel ihtiyaçlarına karşın kitlesel göç karşısında esnek davranma ve yanıtlar üretebilme becerisini sergilemişlerdir.

Kaynakça

- Anderson, B., 2009. *Hayali Cemaatler*. Ankara: Metis Yayınları.
- Ayhan, F., 2019. Esenyurt İlçesinde Nüfusun Gelişimi ve Bu Gelişimde Rol Oynayan Etmenler. *Kent Akademisi*, 12(1), s. 67-81.
- Bostancı, S. H., 2014. Türkiye’de Eko Belediyecilik Modelinin Uygulanabilmesi Üzerine Yaklaşım. *Planlama*, 24(1), s. 4-5.
- Ciğerci, N., 2018. Bursa-Kırcacalı Hattı: 1989’da gelen Bulgaristan Göçmenleri Örneği. İçinde: S. G. Ihlamur-Öner & N. A. Ş. Öner, düz. *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları, s. 107-134.
- Erdoğan, M., 2015. *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M., 2017. 6. Yılında Türkiye’deki Suriyeliler: Sultanbeyli Örneği, İstanbul: Mülteciler Derneği.
- Fabbe, K., Hazlett, C. & Sinmazdemir, T., 2017. *What Syrians want their future to be? A Survey on Refugees in Turkey*. [Çevrimiçi]
Erişim adresi: <https://www.foreignaffairs.com/articles/syria/2017-05-01/what-do-syrians-want-their-future-be>
[Erişim tarihi: 10 Ekim 2020].
- Gadinger, F., Kopf, M., Mert, A. & Smith, C. düz., 2016. *Political Storytelling: From Fact to Fiction (Global Dialogues 12)*. Duisburg: Käte Hamburger Kolleg / Centre for Global Cooperation Research.
- Gellner, E., 2008. *Uluslar ve Ulusçuluk*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Genç, H. D., 2018. Responding to Irregular Migration: High Potential of Local Governments in Turkey. *International Migration*, 56(3), s. 73-87.
- Güleryüz, N. A., 2015. Geçmişten Günümüze Anadolu’ya Yahudi Göçü. İçinde: M. M. Erdoğan & A. Kaya, düz. *Türkiye’nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye’ye Göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 49-73.
- Hear, N. V., 1998. *New Diasporas: The Mass Exodus, Dispersal and Regrouping of Migrant Communities*. Seattle, Washington: University of Washington Press.
- Hear, N. V., 2004. ‘I went as far as my money would take me’: conflict, forced migration and class. İçinde: F. Crepeau, ve diğerleri düz. *Forced migration and global processes: a view from forced migration studies*. Lanham MA: Lexington/Rowman and Littlefield, s. 125-158.

Herwig, R., 2017. Strategies of Resistance of Syrian Female Refugees in Şanlıurfa. *movements*, 3(2), s. 179-194.

Hobsbawm, E. J., 2010. *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program, Mit, Gerçeklik*. Ankara: Ayrıntı Yayınları.

İnginar, A., 2010. *Bulgaristan'dan Türk Göçü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

International Crisis Group (ICG), 2018. *Turkey's Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions - Crisis Group Europe Report N°248*, Brüksel: International Crisis Group (ICG).

International Organization for Migration (IOM), 2018. *A Framework for Assisted Voluntary Return and Reintegration*. , Cenevre: IOM.

İpek, N., 2015. *Kocaeli'de Göç ve İskân*. Kocaeli, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s. 1255-1267.

Işık, O. & Pınarcıoğlu, M. M., 2001. *Nöbetleşe Yoksulluk. Gecekondulaşma ve Kent Yoksulları: Sultanbeyli Örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Kale, B., 2015. Zorunlu Göçün 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri. İçinde: M. M. Erdoğan & A. Kaya, düz. *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye Göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 153-169.

Kaplanoglu, R. & Kaplanoglu, O., 2014. *Bursa'nın Göç Tarihi*. Bursa: Nilüfer Belediyesi Yayınları.

Karpat, K. H., 2015. Önsöz. İçinde: M. M. Erdoğan & A. Kaya, düz. *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye Göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. xxi-xxx.

Kaya, A., 2016. Syrian Refugees and Cultural Intimacy in Istanbul: 'I Feel Safe Here!'. *Robert Schuman Centre for Advanced Studies Research Paper No. RSCAS 2016/59*.

Kaya, A., 2017. İstanbul, Mülteciler için Cennet mi Cehennem mi? Suriyeli Mültecilerin Kentsel Alandaki Halleri. *Toplum ve Bilim Dergisi, Suriyeli Mülteciler Özel Sayısı*, Issue 140, s. 42-68.

Kaya, A., 2019. *Populism and Heritage in Europe*. Londra: Routledge.

Kaya, A. & Erdoğan, M. M., 2015. Giriş. İçinde: M. M. Erdoğan & A. Kaya, düz. *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye Göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 3-14.

Kaya, A. & Kırac, A., 2016. *İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu*, İstanbul: Hayata Destek Derneği.

King, R., 2012. *Theories and Typologies of Migration: An Overview and a Primer*, Willy Brandt Chair, Malmö University, Sweden.

Kirişçi, K. & Karaca, S., 2015. Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitlesel Mülteci Akınları. İçinde: M. M. Erdoğan & A. Kaya, düz. *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye Göçler*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 295-314.

Linda, A. & Adorisio, M., 2009. *Storytelling in Organizations: From Theory to Empirical Research*. Basingstoke: Palgrave Macmillan UK.

Mackreath, H. & Sağnıç, Ş. G., 2017. *Civil Society and Syrian Refugees in Turkey*, İstanbul: Citizens' Assembly.

Öztürk, S., Örgen, N. & Çelebi, Ö. C., 2018. *Gaziantep İlinin Göç Konusunda Mevcut Durum Analizi Yapılması ve Strateji Belgesinin Hazırlanması Projesi*, Gazikent Üniversitesi ve İpekyolu Kalkınma Ajansı.

Pınar, M., 2014. 1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göçler ve Demokrat Parti'nin Göçmen Politikası. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30(89), s. 61-94.

Scholten, P. & Penninx, R., 2016. The Multilevel Governance of Migration and Integration. İçinde: B. Garcés-Mascareñas & R. Penninx, düz. *Integration Processes and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors*. Cham: Springer, s. 91-108.

Tekin, O., 2008. *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*. 2. dü. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Tezcan, T., 2011. *Gebze: Küçük Türkiye'nin Göç Serüveni*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ulugün, F. Y., 2015. *Kocaeli'de Tarihsel Göçler*. Kocaeli, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s. 1269-1311.

DERLEYEN HAKKINDA

Ayhan Kaya

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Bölümü öğretim üyesidir. 2011 yılı itibarıyla Avrupa Birliği Komisyonu tarafından *Jean Monnet Profesörü* olarak ödüllendirilmiştir. Kaya halihazırda, 2019 yılında başlayan ve 2023 yılı sonuna kadar sürecek olan Avrupa'da gençler arasında yükselen radikalleşme konulu bir Avrupa Araştırma Konseyi çalışması yürütmektedir (ERC Advanced Grant). 2016-2017 Akademik yılında Floransa'da bulunan *European University Institute* içinde Jean Monnet Fellow olarak araştırmalarını yürüten Avrupa'da Yükselen Aşırı Sağ hareketler ve Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler konusunda araştırmalarını yürüten Kaya'nın, diasporalar, kimlik, uluslararası göç, etnisite, milliyetçilik, çokkültürcülük, yurttaşlık, uluslararası alan, mülteciler, popülizm ve sürdürülebilir kalkınma gibi konular hakkında kitap, makale ve tercümeleri vardır. Kaya, 2016-2017 yılında Foransa'daki *European University Institute*'de çalışmalarını yürütürken aynı dönemde New York University Floransa Kampüsünde misafir öğretim üyesi olarak dersler vermiştir; 2013 Yılında Aziz Nesin Profesörü olarak Almanya'da Viadrina Avrupa Üniversitesi'nde ve 2011 yılında da Willy Brandt Profesörü olarak İsveç'te Malmö Üniversitesi'nde araştırmalarına devam etmiş ve dersler vermiştir. Kaya, aynı zamanda, *Populism and Heritage in Europe: Lost in Diversity and Unity* (London: Routledge, 2019); *Populism in European Memory* (London: Routledge, 2019, Chiara de Cesari ile ortak derleme kitabı); *Turkish Origin Migrants and Their Descendants: Hyphenated Identities in Transnational Space* (Palgrave, 2018); *Europeanization and Tolerance in Turkey: The Myth of Toleration* (London: Palgrave, 2013); *Islam, Migration and Integration: The Age of Securitization* (Londra: Palgrave, 2012); *Türkiye'de Çerkes Diasporası: Geleniğin Yeniden İcadı* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011); *Sicher in Kreuzberg: Constructing Diasporas* (Bielefeld: transcript verlag, 2001); *Berlin'deki Küçük İstanbul* (İstanbul: Büke Yayınları, 2000), Ferhat Kentel ile birlikte ve *Euro-Türkler: Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Köprü mü Engel mi?* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005; İngilizce baskısı CEPS Brüksel, 2005) ve Ferhat Kentel ile *Belçika-Türkleri* (King Baudouin Vakfı, 2008) adlı dört kitap kaleme almıştır. Kaya'nın, Murat Erdoğan ile derlediği *14. yüzyıldan Günümüze Türkiye'ye Göçler* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015), Emre Işık ve diğerleri ile birlikte kaleme aldığı *Günümüz Türkiye'sinde Göçler* (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2008), Bahar Şahin ile derlediği *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007), Turgut Tarhanlı ile birlikte derlediği *Türkiye'de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları* (İstanbul: TESEV Yayınları, 2005) adlı bir derleme kitabı, Günay Göksu Özdoğan ile birlikte derlediği *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar* (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2004) adlı bir diğer kitap derlemesi ile birlikte Emre Işık ile birlikte derlediği *Toplumbilim Dergisi Kültürel Çalışmalar Özel Sayısı* (Sayı 14, Ekim 2000) şeklinde bir dergi derlemesi mevcuttur. Ayrıca, Friedrik Barth, *Etnik Gruplar ve Sınırları* (İstanbul: Bağlam Yayınları, 2000: Seda Gürkan ile birlikte) ve T.H. Marshall ve Tom Bottomore, *Toplumsal Sınıflar ve Yurttaşlık* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006) şeklinde iki çeviri kitap yayınlamıştır. Kaya, 2003 yılı Sosyal Bilimler Derneği Araştırma ödülü ile 2005 yılı Türkiye Bilimler Akademisi Ödülüne layık görülmüştür. Kaya, Bilim Akademisi üyesidir.

www.reslogproject.org
www.sklinternational.se